

ענף הפינטק בישראל

ניתוח בראי השוק והצרכן

ינואר 2023

תוכן עניינים

3	עיקרי ההמלצות
4	תמצית מנהלים
7	1. רקע - ענף הפינטק בישראל ותרומתו לכלכלה
8	1.1 רקע והגדרות
8	1.2 מבנה הענף ותחומי פעילות
13	2. תרומת ענף הפינטק לכלכלה
14	2.1 התרומה הישירה לכלכלה
18	3. תרומת ענף הפינטק לצרכנים
19	3.1 שיפור ההכלה הפיננסית
20	3.2 ריכוזיות השוק הפיננסי בישראל
21	3.3 יצירת אלטרנטיבות חדשות והגברת התחרות
24	3.4 תועלות ישירות לצרכנים ולבתי עסק
30	3.5 תועלות עקיפות לצרכנים ולבתי עסק
32	4. מה נעשה עד כה לקידום ענף הפינטק?
33	4.1 קידום השימוש באמצעי תשלום מתקדמים
34	4.2 הקמת מאגר נתוני אשראי
34	4.3 חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים
35	4.4 החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות
36	4.5 רפורמת פלוס - יישומו של עולם פיננסי פתוח Open Finance
38	4.6 תכנית הפיילוט של רשות ניירות ערך בשיתוף רשות החדשנות
39	5. חסמים - מה נדרש עוד להשלים?
40	5.1 השלמת חקיקת תזכיר החוק להסדרת העיסוק בשירותי תשלום
42	5.2 הקלת החיבור למערכות התשלומים
46	5.3 צמצום תלותן של חברות הפינטק במערכת הבנקאית
47	5.4 קידום אסדרה מותאמת למניעת הלבנת הון ומימון טרור
49	5.5 קביעת פטורים והקלות לחברות הפועלות בחו"ל תחת רגולציה זרה
49	5.6 מתן אפשרות לתת אשראי אגב פעולות תשלום - Buy Now, Pay Later
51	5.7 הקמת 'ארגז חול רגולטורי'
51	5.8 השלמת חקיקת הברוקר דילר
52	5.9 הקמת גוף לבחינת אופן יישום הרפורמות הננקטות בישראל
56	סיכום
58	נספחים
59	נספח א' - מתודולוגיה לחישוב ה-GVA
61	נספח ב' - התפתחות מתן אשראי אגב פעולות תשלום - Buy Now, Pay Later

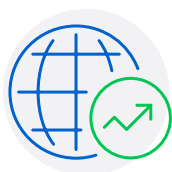
עיקרי ההמלצות



פעילות מול המערכת הבנקאית

פשטות וזמינות החיבור למערכות
תשלומים

■
הפחתת התלות של חברות הפינטק
במערכת הבנקאית



בינלאומי

מתן פטורים והקלות לחברות הפועלות בחו"ל
עם רישיון זר על מנת לעודד את כניסתן
לפעילות בישראל לתועלת הצרכן הישראלי



מידת אופן היישום

הקמת גוף, בכפיפות למשרד האוצר, לבחינה
מסודרת של ביצוע ואופן יישום הרפורמות
שקודמו בישראל ובחינה של העמידה ביעדים
כמותיים שייקבעו



רגולציה

השלמת אסדרת הרישוי לנותני שירותי
תשלום חוץ בנקאיים לשם פתיחת השוק
עבור חברות פינטק הפועלות בתחום להיכנס
לפעילות מלאה בישראל

■
קידום אסדרה מותאמת לפעילותן של חברות
פינטק בנושא מניעת הלבנת הון ומימון טרור

■
השלמת חקיקת ברוקר דילר ליצירת ודאות
רגולטורית לפעילותן של חברות פינטק
גלובליות הפועלות בתחום ההשקעות
בניירות ערך



פיתוח שוק

הקמת 'ארגז חול' רגולטורי

■
המשך פעילות תכניות פיילוטיות במימון וליווי
רשות ניירות ערך ורשות החדשנות

■
מתן אפשרות לחברות פינטק לעסוק במתן
אשראי אגב פעולות תשלום, כחלק אינהרנטי
מפעילותן

תמצית מנהלים

מסמך זה נועד להציג את תמונת המצב המצויה לצד הרצויה, של ענף הפינטק במדינת ישראל, וזאת מנקודת מבטו של הצרכן. רשות ניירות ערך (להלן גם: "הרשות") חרטה על דגלה קידום חדשנות ותחרותיות בשוק הפיננסי לטובת כלל משתתפיו ולטובת ציבור הצרכנים, לקוחותיהם של נותני שירותים פיננסיים שונים. כמו כן, הרשות קיבלה לאחרונה את האחריות על יישום אסדרה ופיקוח על נותני שירותי מידע פיננסי ונותני שירותי תשלום, זאת בנוסף ליתר הגופים המפוקחים על ידה, ועל כן היא מצויה בצומת דרכים המאפשר לה לרכז נקודות מבט שונות ומגוונות על מצבו של ענף הפינטק בישראל.

לפי הערכה, נכון ליוני 2022, קיימות כ-550 חברות פינטק בישראל. **מדובר בכמות גבוהה בהשוואה בינלאומית, בייחוד ביחס לגודל האוכלוסייה. ענף זה אף חווה זינוק משמעותי בהיקפי הכספים שגויסו** בשנת 2021, אך על אף שוויון הגבוה, **רובן המכריע של החברות לא פועלות בישראל ולא מציעות שירותים ללקוחות בישראל**. מצב זה מעורר סימני שאלה מדאיגים, וזאת בייחוד לנוכח ניתוח תרומת ענף הפינטק לכלכלה המקומית, כפי שנציג להלן.

תרומת ענף הפינטק לכלכלה הישראלית נותחה במסמך זה, הן על בסיס חישוב כמותי של מדד ערך מוסף גולמי (Gross value added, להלן גם: "GVA") והן על בסיס הערכה איכותית של תרומתן של חברות הפינטק לצרכנים, קרי למוסדות הפיננסיים, לציבור הלקוחות ולבתי העסק. בהיבט מדד הערך המוסף הגולמי, הנתונים המפורטים במסמך מעידים כי **שיעור התרומה של ענף הפינטק בישראל מסך התוצר המקומי הגולמי, גבוה יותר** משיעורו במדינות שנבחרו להשוואה בינלאומית (בריטניה, אוסטרליה ושוודיה). זאת, לנוכח מאפייניו החזקים של מגזר ההיי-טק הישראלי והעובדה כי בישראל צומחות חברות פינטק איכותיות המעסיקות עשרות אלפי ישראלים, ועל אף העובדה כי הן מוכרות את שירותיהן מחוץ לישראל. יש לשער שקידום פעילותן של חברות אלו בארץ, יעלה את תרומתן לתוצר אף יותר.

מניתוח ההערכה האיכותית של תרומת ענף הפינטק לצרכנים בישראל, נראה כי עצם העובדה שחברות פינטק בוחרות שלא להציע את שירותיהן בישראל, מונעת את האפשרות למימוש הפוטנציאל הגלום בפעילותן עבור הצרכן הישראלי. שיפור חווית המשתמש, חסכון בעלויות של מוצרים ושירותים פיננסיים, ייעול תהליכים והתאמה אישית של מוצרים ושירותים פיננסיים הם דוגמאות לתרומה הצרכנית של תחום זה לצרכן.

בישראל, המגזרים החרדיים והערביים מודרים באופן כמעט תדיר מהכלכלה המסורתית. בו בעת מדובר במגזרים המהווים חלק מהותי מאוכלוסיית ישראל הצומח באופן אקספוננציאלי, על כן ברור כי נדרש לטפל במלוא תשומת הלב בהכלה הפיננסית של מגזרים אלו על מנת להגביר את תרומתם לכלכלה הישראלית. בזכות העובדה שהן מבוססות על טכנולוגיה, לחברות פינטק יש את היכולות לפנות לקהלי יעד מגוונים בעלי מאפיינים ספציפיים ולהגביר את הנגישות, ההיצע והרווחה האישית של משתמשיהן. הגברת ההכלה הפיננסית כיעד לאומי, בכוחה לתרום לחוסן הלאומי, לרווחה הצרכנית ולדמוקרטיזציה של הכסף כערך חברתי.

מסמך זה מתמקד בחסמים המונעים מחברות פינטק לפעול בישראל ובצעדים המומלצים על מנת להסיר חסמים אלו.

בשנים האחרונות, בעקבות יישום המלצות הועדה להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים (להלן: "ועדת שטרם"), ננקטו צעדים רבים בישראל לשם הגברת התחרות בשוק הפיננסי והבנקאי, כגון הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים, הקמת מאגר נתוני אשראי, מתן רישיונות לחברות, ביניהן גם חברות פינטק, הפועלות בתחום האשראי החוץ בנקאי, הקמת מערכת לניוד חשבונות בנק, הקלות בתנאים לקבלת רישיון בנק, יישום רפורמת

בנקאות פתוחה ועוד. יחד עם זאת, התחרותיות בשוק הבנקאי והפיננסי נמוכה והשוק ממשיך להיות ריכוזי בעוד חברות הפינטק הפועלות במגוון תחומים, כגון תשלומים, סייבר, ניהול סיכונים ומניעת הונאות, חיתום וביטוח, השקעות ומסחר ועוד, בוחרות שלא לפעול בישראל.

על מנת לעודד את כניסתן לפעילות של חברות פינטק משמעותיות בשוק הפיננסי בישראל ולפתח תשתית לקיומו של ענף פינטק משמעותי ויציב שפועל גם בישראל ולא רק מעבר לים, אנו ממליצים על צעדים במספר מישורים לשם הסרת החסמים העומדים בפני חברות אלה:

• במישור הרגולציה -

- השלמת אסדרת הרישוי לנוחיות שירותי תשלום חוץ בנקאיים.
- קידום אסדרה מותאמת לפעילותן של חברות פינטק בנושא מניעת הלבנת הון ומימון טרור.
- השלמת חקיקת הברוקר דילר ליצירת ודאות רגולטורית לפעילותן של חברות פינטק גלובליות הפועלות בתחום ההשקעות בניירות ערך.

• במישור הפעילות מול המערכת הבנקאית -

- הפחתת תלותן של חברות הפינטק במערכת הבנקאית.
- פשטות וזמינות של האפשרות להשתתף באופן ישיר במערכות התשלומים.

• במישור הבינלאומי -

- קידום מתן פטורים והקלות לחברות פינטק הפועלות בחוץ לארץ ברישיון זר.

• במישור פיתוח השוק -

- הקמת ארגז חול (Sand Box) רגולטורי לטובת עידוד כניסתן של חברות פינטק לפעילות בישראל.
- המשך פעילות תכניות פיילוטים במימון וליווי רשות ניירות ערך ורשות החדשנות.
- מתן אפשרות לחברות פינטק לעסוק במתן אשראי אגב פעולות תשלום, כחלק אינהרנטי מפעילותן.

• במישור מדידת אופן יישום הרפורמות -

- הקמת גוף, בכפיפות למשרד האוצר, בהשתתפות נציגי המאסדרים הפיננסיים השונים, נציגי רשות התחרות וכן נציגי גורמים מהשוק לשם בחינת אופן יישום הרפורמות שננקטות לעידוד פעילות ענף הפינטק בישראל ובחינה של העמידה ביעדים כמותיים שייקבעו.

יישומם של צעדים אלו יסייע בהקמה של ענף פינטק חזק, פעיל בישראל ובר קיימא, יעודד את פעילותן של חברות פינטק משמעותיות בישראל, יקדם את אימוץ החדשנות הכרוכה בשירותים שהן מציעות וזאת לטובת פיתוח וקידום של השוק הפיננסי לטובת הצרכן הישראלי. הגברת התחרות בשוק זה תוך פתיחתו לשחקנים חדשים תטיב עם ציבור הלקוחות ובתי העסק המקומיים.

הצוות מודה לפירמת KPMG, למכון המחקר והמדיניות (SNPI) Start-Up Nation Policy Institute וכן לאגף הכלכלנית הראשית במשרד האוצר על הסיוע הרב בתהליך הכנת המסמך, העמדת הנתונים, עיבודם והערותיהם המועילות במהלך הכנת המסמך.

הדוח גובש ונכתב על ידי:

רו"ח אורלי קורן
עומר קגנובסקי
נועם גנץ
ענבל פולק

עו"ד רוני בקמן
עו"ד דפנה מזרחי
עו"ד שהם בן רובי
עו"ד מאיה גרטי-גלבוע

אילן גילדין
גיא סבח
עו"ד אביטל קרופניק
שלמה גולדמן

ינואר 2023

רקע - ענף הפינטק בישראל ותרומתו לכלכלה



פרק 1 רקע - ענף הפינטק בישראל ותרומתו לכלכלה

1.1 רקע והגדרות

המונח פינטק (FinTech) מתייחס לענף בתעשיית ההיי-טק שמטרתו שילוב פתרונות טכנולוגיים בתחום השירותים הפיננסיים.

חברות בתחום הפינטק מפתחות טכנולוגיות המיועדות להביא לשיפור ולהתייעלות בענף הפיננסיים, הן בתחום השירותים והמוצרים דוגמת ביצוע תשלומים, מתן אשראי או הפקת פוליסות ביטוח, והן בתחום התפעול של שירותים פיננסיים, כדוגמת אוטומציה של תהליכי עבודה וביצוע פעולות בקרה וניהול סיכונים.

לצורך דוח זה הוגדרה חברת פינטק כחברה שעיקר פעילותה בתחום טכנולוגיות המידע (פיתוח ו/או מתן שירותים) העומדת באחד מהקריטריונים הבאים¹:

- מספקת שירותים ו/או מוצרים פיננסיים;
- עיקר הכנסותיה הינו מגורמים המספקים שירותים או מוצרים פיננסיים (להלן: "מוסדות פיננסיים");
- שוק המטרה העיקרי שלה הוא מוסדות פיננסיים;

לעניין זה, "שירותים ומוצרים פיננסיים" כוללים את התחומים הבאים:



על מנת להתמקד בחברות רלוונטיות, לא הובאו בחשבון חברות שהוקמו לפני שנת 2000, וכן חברות שקיימות מעל חמש שנים אך מעסיקות פחות מחמישה עובדים.²

1.2 מבנה הענף ותחומי פעילות³

ענף משמעותי - מספר רב של חברות בהשוואה לעולם המעסיקות עשרות אלפי עובדים

בהתאם להגדרה לעיל, נכון ליולי 2022 התאגדו בישראל כ-550 חברות פינטק.

חברות אלה מעסיקות בסך הכל כ-20,000 עובדים בישראל וכ-18,000 עובדים בחו"ל. 86% מהחברות מעסיקות עד 100 עובדים, 8% מהחברות מעסיקות עד 200 עובדים ו-6% מעסיקות יותר מ-200 עובדים. היקף העובדים בישראל

1 יובהר כי פעילות של חברות פינטק יכולה להתבצע מול הצרכן הסופי ו/או במסגרת שיתופי פעולה במודלים עסקיים שונים עם מוסדות פיננסיים אחרים כמו בנקים, חברות ביטוח, חברות נאמנות, נותני אשראי ועוד. ההתייחסות במסמך זה היא לפעילותן של חברות הפינטק בכללותן.

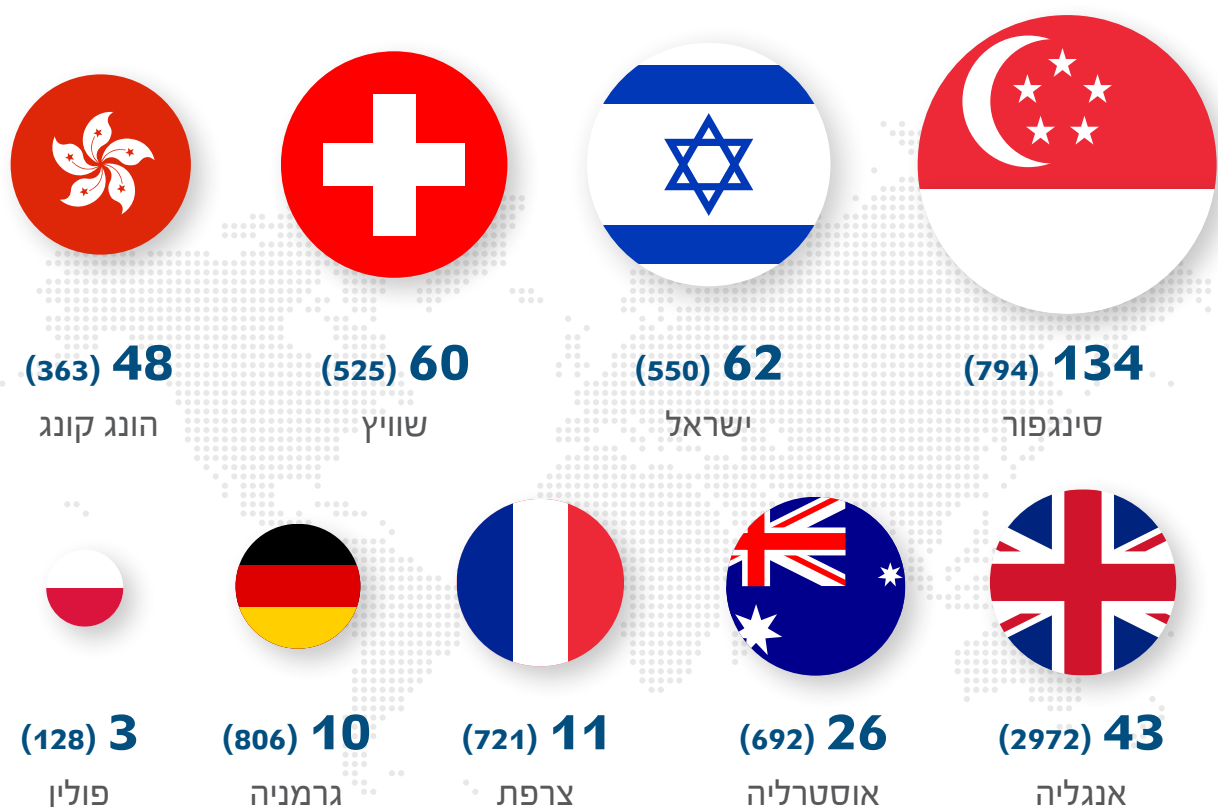
2 ההנחה היא כי חברה הקיימת מעל חמש שנים ומעסיקה פחות מ-5 עובדים עשויה להיות חברה שנסגרה ומהווה טעות בנתונים.

3 מקור הנתונים בפרק זה הינו מנתוני IVC עם עיבוד של KPMG שנעשה לטובת דוח זה.

בענף הפינטק מהווה כ- 0.5% מכלל המועסקים במשק.⁴

כמות החברות הישראליות הפועלות בתחום הפינטק הינה גבוהה בהשוואה בינלאומית, בייחוד ביחס לגודל האוכלוסייה. ישראל ממוקמת לצד מדינות מתקדמות אחרות דוגמת שווייץ והונג קונג ואף ממוקמת גבוה יותר ביחס לבריטניה. סינגפור, מוקד מרכזי לחברות פינטק באזור דרום מזרח אסיה, היא המדינה היחידה במדגם בה מספר החברות ביחס לאוכלוסייה גבוה יותר מישראל.

תרשים 1: מספר חברות פינטק פעילות למיליון איש לפי מדינות⁵
(בסוגריים - כמות חברות הפינטק אשר התאגדו במדינה)



עליה ניכרת בהיקפי גיוס ההון

היקפי גיוס ההון לחברות הפינטק בישראל גדל בהתמדה לאורך העשור האחרון וחוזה זינוק משמעותי בשנת 2021 (בדומה לענף ההיי-טק בכללותו). בשנה זו הסתכם גיוס ההון לענף הפינטק ב-7.2 מיליארד דולר, סכום הגבוה ביותר מפי שלוש מהשנה שקדמה לה, וגבוה מהסכום המצרפי של ההשקעות בענף בחמש השנים שקדמו לה.

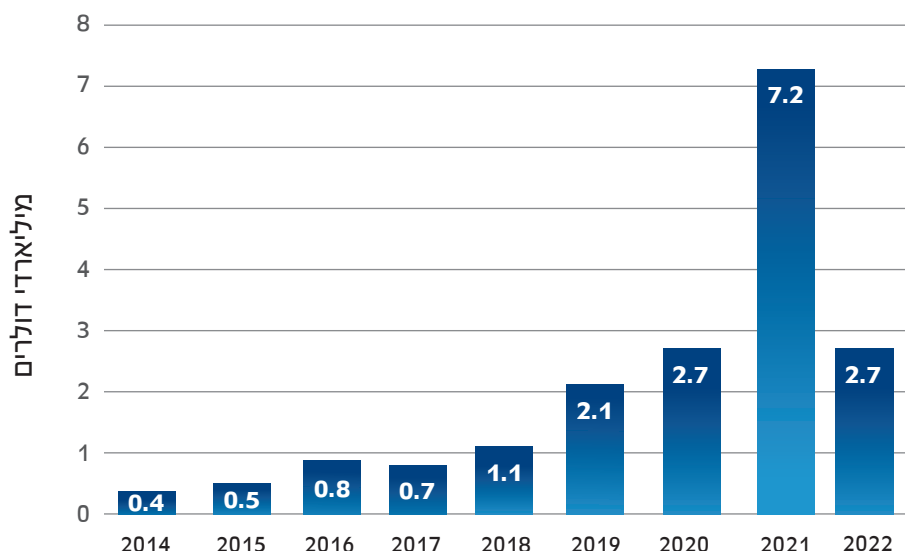
עד סוף שנת 2022, כחלק מהאטה גלובלית וירידה ניכרת בהיקפי הגיוס ובשווין של חברות הטכנולוגיה בעולם, חלה האטה גם בהיקף גיוסי ההון של חברות הפינטק. בשנת 2022, גויסו כ-2.7 מיליארד דולר המשקפים ירידה של כ-62%

4 בישראל מועסקים כ-4.2 מיליון עובדים לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [ירחון סקר כוח אדם, יוני 2022](#)

5 מקור הנתונים: Pitchbook ו-IVC.

מהסכום שגויס בשנת 2021. עם זאת, סכום זה עודנו גבוה ביחס לשנים קודמות.⁶

תרשים 2: היקף גיוסי ההון בענף הפינטק בישראל בשנים 2016 עד יוני 2022



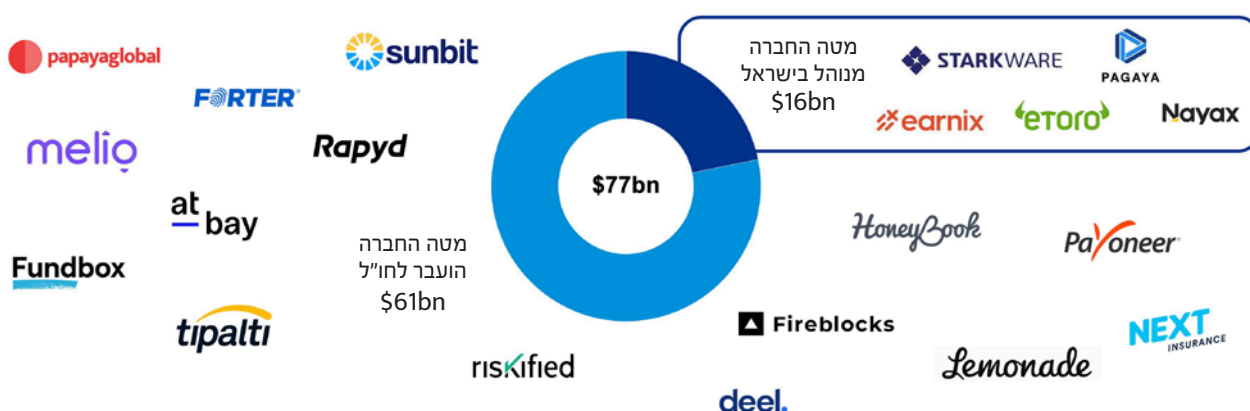
חברות בשווי גבוה - אך רובן לא פועלות מישראל

מרבית חברות הפינטק הינן חברות פרטיות אשר שווין אינו מדווח באופן ישיר לציבור. עם זאת, בשנים האחרונות הונפקו מספר חברות בענף ונעשו מספר עסקאות גדולות המשקפות לחלק מחברות אלה שווי משמעותי.

נכון להיום, ישנן 20 חברות פינטק השוות מעל 1 מיליארד דולר אשר נוסדו בישראל (מתוכן 6 חברות ציבוריות). עם זאת, מתוך 20 החברות האמורות, 15 חברות העבירו את מטה החברה מישראל לחו"ל במהלך תהליך הצמיחה שלהן.

סך שווין של 20 החברות הללו מוערך ב-77 מיליארד דולר⁷, בעוד ששווין של 15 החברות מתוכן שהעבירו את מטה החברה לחו"ל, מוערך ב-61 מיליארד דולר.

תרשים 3: חברות פינטק בשווי של מעל מיליארד דולר שנוסדו בישראל⁸



6 מקור נתונים: עיבודי SNPI לנתוני SNC Finder.

7 לפי הערכות שווי בגיוס האחרון בעבור חברות פרטיות ולפי מחיר מצוטט בבורסה לחברות ציבוריות נכון ליולי 2022.

8 [Crunchbase Unicorn Company List](https://www.crunchbase.com/unicorn-company-list)

על אף מגמת היציאה מישראל, ישראל עודנה בולטת במספר החברות בעלות שווי של מעל מיליארד דולר הפועלות מגבולותיה, בהשוואה למדינות מתקדמות בעולם בעלות מרכזים פיננסיים גדולים ממנה. כך למשל בעוד שמישראל פועלות בחו"ל 5 חברות בעלות שווי של מעל מיליארד דולר, בגרמניה פועלות 8 חברות, בצרפת 6, בשוויץ ובסינגפור שבלטו לטובה במספר החברות לנפש, אותרו 2 חברות בלבד, ואילו בריטניה בולטת לטובה במקרה זה עם 27 חברות.⁹

הלקוחות מחוץ לישראל

מרבית החברות הישראליות בתחום הפינטק פונות לשווקים הגלובליים ובעיקר לשווקים באירופה ובארצות הברית. עובדה זו אינה מפתיעה ונובעת מכך ששווקים אלה גדולים בהרבה וכי היזמים הישראליים שואפים להגיע אליהם באופן טבעי. עם זאת, מרבית החברות, לא זו בלבד שמכוונות לפעילות גלובלית, הן גם בוחרות שלא לפעול כלל בתוך גבולות ישראל ולא להציע את שירותיהן לצרכנים המקומיים.

עובדה נוספת המחזקת מגמה זו היא מקור המימון של חברות הפינטק בישראל. חברות פינטק בתחילת דרכן נדרשות להון רב לצורך מימון המיזם. בדרך כלל הון זה מגויס מקרנות הון זרות בתמורה לאמצעי שליטה ולזכויות הצבעה על אופן ניהול החברות ומדיניותן. הקרנות הזרות בדרך כלל אינן מעוניינות לפעול בישראל המאופיינת בשוק קטן, ובחורות לפעול בשווקים גלובליים.

עם זאת ועל אף גודלו של השוק, ישראל מהווה שוק פוטנציאלי מעניין לחברות פינטק לפתיחת אתרי מחקר ופיתוח בשל איכות ההון האנושי המצוי כאן, לצד שיעור ההשתתפות הגבוה של ישראלים במסחר מקוון באתרים זרים, כפי שיובאו עוד נתונים בהמשך.

פעילות במגוון רחב של תחומים

בחינה של ענף הפינטק מחייבת הצצה מעמיקה יותר לתתי התחומים בהם פועלות החברות. תתי התחומים של ענף הפינטק הם מגוונים ושונים במאפייניהם. הם לרוב משרתים צרכים וקהלים שונים, משתמשים בטכנולוגיות שונות, פונים לשלבים שונים בשרשרת הערך, נמצאים בשלבי בשלות שונים, וכפופים לדברי חקיקה שונים המיושמים על ידי מפקחים שונים. אי לכך ההבחנה ביניהם חשובה.

חברות הפינטק בישראל כוללות ייצוג נרחב ומגוון של הפעילויות המיוחסות לענף זה. התחום המוביל בענף הינו תחום התשלומים והסליקה הכולל כ- 17% מהחברות. תחומים בולטים נוספים בענף הינם ניהול סיכונים (14%), ניתוח נתונים (14%), פעילות בתחום הביטוח (12%), מסחר (11%) והשקעות (10%). התפלגות זו משתנה מעט כאשר בוחנים את גודל החברות (על בסיס מספר המועסקים). במקרה זה תחום התשלומים בולט עוד יותר עם נתח של 29%. (תרשים 4 בעמוד הבא)

9 על פי נתוני Crunchbase, ראו הערה מס' 8.

תרשים 4: התפלגות חברות הפינטק בישראל בחלוקה לתחומים לפי מספר חברות ומספר מועסקים¹⁰



כל אחד מתחומים אלה נחלק גם הוא למגוון רחב של פתרונות, עליהם יורחב בפרקים הבאים העוסקים בתרומת ענף הפינטק לכלכלה ובתועלות הפוטנציאליות שלו לצרכנים.

¹⁰ מקור הנתונים: עיבודי KPMG לנתוני SNC Finder ו-IVC.

תרומת ענף הפינטק לכלכלה



פרק 2 תרומת ענף הפינטק לכלכלה

תעשיית ההיי-טק מהווה חלק מהותי מהתוצר המקומי הגולמי בישראל (15.3%) ואחראית להעסקתם של כ-10% מהעובדים בישראל.¹¹ ענף הפינטק אינו שונה במהותו מכלל מגזר ההיי-טק, והתרומה היחסית של הענף לתוצר גבוהה בהשוואה למדינות שנבחרו וכן באופן כללי למדינות ה-OECD.

חשיבות מגזר ההיי-טק למדינת ישראל היא משמעותית. חלקו הגבוה של מגזר ההיי-טק בתוצר ממקם את ישראל, יחד עם שווייץ ואירלנד, בראש המדינות בהן חלקו של מגזר ההיי-טק בתוצר הוא גבוה. תוצאה של הדומיננטיות של המגזר באה לידי ביטוי גם במיקומה של ישראל במפת ההיי-טק הבינלאומית. כך הסקר הבינלאומי של חברת המחקר StartupBlink בנושא Global Startup Ecosystem Report 2022, ממקם את תל אביב כמרכז ההיי-טק מוביל שלפניו רק מספר ערים בארצות הברית, לונדון ובייג'ין - כולן ערי ענק.¹²

אחד התחומים הצומחים והבולטים בענף בישראל, יחד עם ענף הסייבר, הוא ענף הפינטק שגם לגביו ישראל מסומנת כאחד המקומות האטרקטיביים ביותר לחברות בתחום זה.¹³

את תרומתו של ענף הפינטק לכלכלה המקומית ניתן להעריך בשני מישורים מרכזיים.

המישור הראשון יתואר בפרק זה ועוסק בתרומה הישירה לתוצר המדינה. התרומה הישירה נובעת מהכנסות החברות הפועלות בישראל שמתבטאות בין היתר בהעסקת עובדים, בתשלומי מסים ובתשלומים לספקים אחרים.

המישור השני הינו תרומתן של חברות הפינטק לצרכנים, קרי ציבור הלקוחות ובתי העסק, הצורכים שירותים פיננסיים. תרומה נוספת לצרכנים היא באמצעות הגברת ההכלה הפיננסית. בשל חשיבותם הרבה של השירותים הפיננסיים (תשלומים, אשראי, חיסכון, ביטוח, וכד') לפעילותו של משק מודרני, חשובה ההכלה הפיננסית הן לרווחתו של הפרט והן לרווחה הכוללת. הכלה פיננסית יכולה לסייע ביצירת תנאים להוצאת הפרט ממצב של עוני, הפחתת אי-השוויון, וצמצום הכלכלה השחורה והפשיעה הכלכלית והכללית, ותתרום לכך שהאזרחים יהיו מועצמים ויצרניים. ההכלה הפיננסית מעודדת הזדמנויות עסקיות ומגבירה את הצמיחה הכלכלית.¹⁴

בעוד שאת התרומה הישירה לתוצר ניתן לאמוד באופן כמותי, התרומה לצרכנים מורכבת יותר לאמידה וניתן להתייחס אליה בעיקר באופן איכותני, עליה יפורט בהרחבה בפרק הבא.

2.1 התרומה הישירה לכלכלה

בפברואר 2021 הוצגה בפני ממשלת בריטניה, סקירה ותוכנית פעולה לקידום תחום הפינטק במדינה.¹⁵ הדוח הפנה

11 על פי דוח של רשות החדשנות על ההיי-טק הישראלי לשנת 2021

12 StartupBlink, "Global Startup Ecosystem Index 2022" (July 2022)

13 ישראל נמצאת בין 20 אזורי הפינטק המובילים בעולם, כאשר הסקר הוא על פי ערים כך שהמיקום המדינתי של ישראל אף גבוה יותר. ראו ממצאי סקר לשנת 2021 The Global Startup Ecosystem Report 2022 Fintech Edition.

14 עמוד 5 לדוח צוות בין-משרדי לגיבוש תכנית לאומית להגברת ההכלה הפיננסית.

15 Kalifa Review of UK Fintech (26 בפברואר 2021).

זרקור על החשיבות בטיפוח וחיזוק ענף הפינטק, הרחיב אודות תרומתו המשמעותית לכלכלה, ופירט אודות הדרכים לעשות זאת. התרומה הישירה של ענף הפינטק, על פי הדוח, צפויה להגיע ל-13.7 מיליארד ליש"ט עד שנת 2030, 60% מתוך זה נובע מיצירת מקומות עבודה. המלצות הדוח הסתכמו בין היתר בתוכנית בת 5 נקודות: תמיכה הסדרתית בענף, עידוד הכשרות מקצועיות ופיתוח יכולות, עידוד השקעות מכלל המקורות, חיזוק שיתופי פעולה בין-לאומיים ויצירת אסטרטגיה בין-לאומית, והגברת ה"קישוריות הלאומית" באמצעות עידוד הפוטנציאל והאצת הגדילה של חברות הפינטק בין היתר, על ידי יישום אסטרטגיה לאומית בנושא.

פרסום הדוח הצליח להניע כמה מהלכים ולהביא למספר שינויים. לפי העמותה Innovate Finance, שהייתה שותפה לכתיבת הדוח, התבצעו מספר שינויי חקיקה, ההשקעות והפיתוח בינלאומי גדלו, לרבות אישור תקציב ממשלתי של 5 מיליון ליש"ט להקמת מרכז לפיננסיים, יזמות וטכנולוגיה, נוצרה ויזה ייחודית לעובדים זרים אשר עובדים בחברות הזנק, והמשרד למסחר בינלאומי מציע חבילות סיוע לחברות פינטק הכוללות סיוע ביעוץ משפטי, ציות, מס וחשבונאות. במישור המימון לענף הפינטק בבריטניה, ניכרת צמיחה בהשקעות בחברות פינטק בחציון הראשון של 2022 אשר גדלו ב-9.1 מיליארד דולר, עליה של 24% לעומת התקופה המקבילה בשנת 2021.¹⁶

מדינת ישראל, בדומה לבריטניה, מאופיינת בענף פינטק איתן שתורם רבות לכלכלה. תרומתו הישירה של ענף הפינטק לכלכלה הישראלית חושבה לפי מדד ערך מוסף גולמי (GVA - Gross value added), מדד מקובל למדידת מוצרים ושירותים של ענף, מגזר או חברה ותורמתם לכלכלה הלאומית. המדד מעריך את ההפרש בין ערך הסחורות והשירותים המיוצרים ובין עלות התשומות המשמשות לייצורם (ראו **נספח א'** - פירוט המתודולוגיה לחישוב ה-GVA).

התוצר המקומי הגולמי (GDP) של מדינה הוא הסכום המצרפי של ה-GVA של כלל המשתתפים במשק בניכוי מיסוי או סובסידיות של מוצרים.¹⁷

על פי ניתוח של כ-550 חברות הנכללות בענף הפינטק בישראל, תרומתו של הענף לתוצר המקומי הגולמי של ישראל לשנת 2021 הייתה כ-8.2 מיליארד שקל, שהם כ-0.5% מהתוצר המקומי הגולמי בשנת 2021.¹⁸ שיעור דומה של 0.5% מהתמ"ג עולה מסקירה שבוצעה על ידי אגף הכלכלנית הראשית במשרד האוצר מחודש ינואר 2023, סקירה זו מבוססת על ניתוח דו"חות המס של חברות הפינטק לשנת 2019 בשימוש באומדנים מעודכנים לשנת 2021.

תרומתו של ענף הפינטק לתוצר קטנה פי 6 לערך מתרומתו של ענף שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח לתוצר, הנאמדת ב-55.7 מיליארד שקל, ופי כ-10 מתרומתו של ענף שירותי מידע ותקשורת (ICT) לתוצר, הנאמדת ב-88.4 מיליארד שקל, ראו תרשים 5 בעמוד הבא.

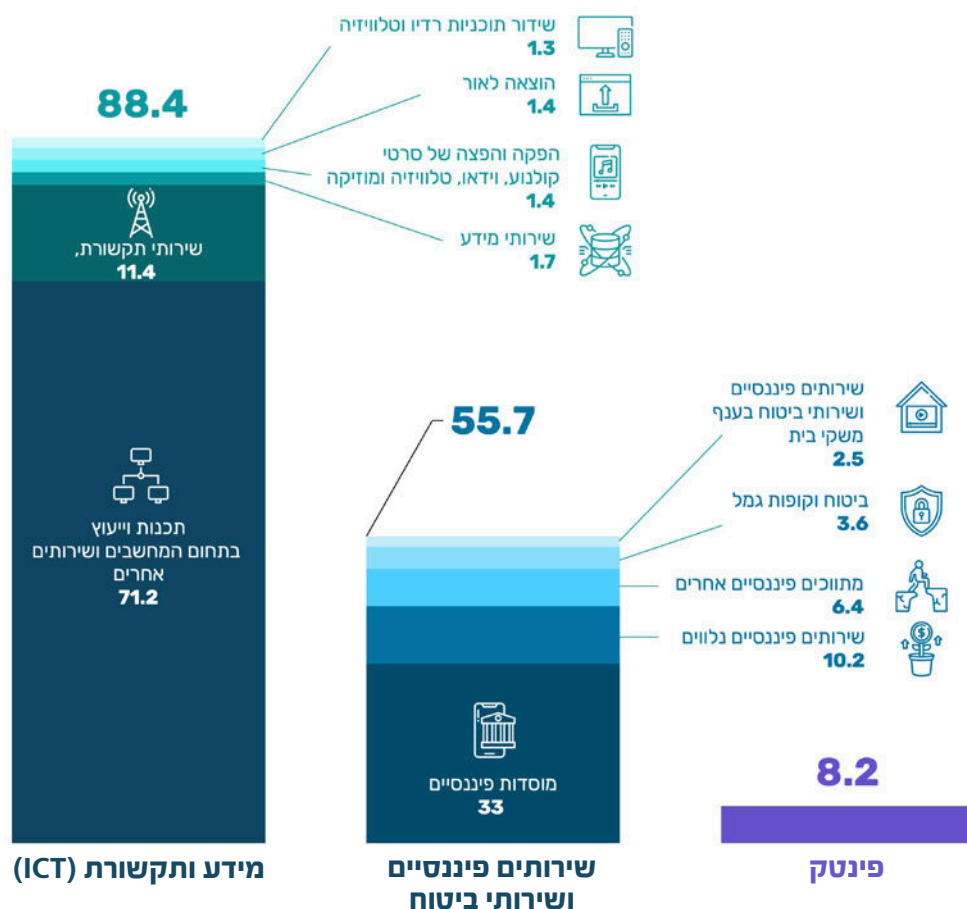
16 United Kingdom – Country commercial guide: [Financial Technology](#)

17 ערך מוסף גולמי (GVA) = תוצר לאומי גולמי (GDP) + סובסידיות - מסים על מוצרים.

18 נתוני ה-GVA המעודכנים הינם לשנת 2020 והם הוצמדו לשיעור האינפלציה לשנת 2021 ואינם משקפים את השינוי הריאלי ב-GVA.

תרשים 5: GVA בחתך של תתי-ענפים בתחום שירותי ביטוח ופיננסיים ושירותי מידע ותקשורת במיליארדי שקל,

לשנת 2019 במחירי 2021¹⁹



על אף זאת, הנתונים מעידים כי **שיעור התרומה** של ענף הפינטק בישראל מסך התוצר המקומי הגולמי **גבוה יותר** משיעורו במדינות שנבחרו להשוואה: בריטניה, אוסטרליה ושוודיה.

תרשים 6: גודלו וחלקו של ענף הפינטק בתוצר המקומי הגולמי, 2021²⁰

מדינה	גודלו של ענף הפינטק, במיליארדי דולרים (אופן החישוב)	חלקו בתמ"ג (GDP)
אוסטרליה	(GDP) 3.0	0.2%
ישראל	(GVA) 2.5	0.5%
שוודיה	(GDP) 1.1	0.2%
בריטניה	(GVA) 11.3	0.4%

הסיבה העיקרית שבגינה ישראל בולטת לטובה בהשוואת המדינות הינה כי ענף הפינטק הוא תת-ענף בתוך מגזר ההיי-טק הישראלי ועל כן חולק את אותם מאפיינים. הוא מניב חברות איכותיות המוכרות את שירותיהן ברחבי העולם ומעסיקות עשרות אלפי ישראלים.

¹⁹ מקור נתונים: [Business - Statistical Abstract of Israel 2021 - No.72 \(cbs.gov.il\)](https://www.cbs.gov.il/publications/Business-Statistical-Abstract-of-Israel-2021-No.72.html) ונתוני הצמדה.

²⁰ מקור נתונים: Australian Trade and Investment Commission, Australian Bureau of Statistics, Bank of England, Bank of Israel, Israel Central Bureau of Statistics, Reserve Bank of Australia, Swedish Agency for Growth Policy Analysis, Statistics Sweden, Sveriges Riksbank, UK Office for National Statistics, KPMG Analysis.

כפי שצוין, מרבית חברות הפינטק, גם אם הן פועלות מתוך ישראל, אינן מוכרות את שירותיהן ומוצריהן בה ועל כן תרומתן לתוצר מסתכמת בנתונים שתוארו לעיל. במידה וחברות אלה היו פועלות בישראל תרומתן לתוצר הייתה רבה יותר, בין היתר בשל תרומתן הפוטנציאלית לייעול המערכת הפיננסית ולרווחת הצרכנים המקומיים כפי שיתואר להלן בפרק הבא.

תרומת ענף הפינטק לצרכנים



פרק 3 תרומת ענף הפינטק לצרכנים

שירותים פיננסיים מהווים מוצר צריכה בסיסי עבור ציבור הלקוחות ובתי העסק. הציבור פועל באמצעות מוצרים ושירותים פיננסיים ברמה היומיומית החל מהפקדת שכר וחשכונות, ביצוע תשלומים, לקיחת הלוואות, העברות כספים, ניהול השקעות, קניית כיסויים ביטוחיים ועוד.

מדובר בעולם רווי במתווכים ובמוסדות פיננסיים שונים הלוקחים חלק בתהליכים ובמתן שירותים אלו. **תחום הפינטק שואף לספק פתרונות טכנולוגיים מתקדמים שמטרתם לייעל ולהוזיל כל אחד מהשלבים המעורבים בתהליך, לשפר את חווית השימוש של הלקוחות ולקדם בריאות פיננסית של הציבור. יתרה מזאת, בכוחן של חברות הפינטק לשפר את ההכלה הפיננסית בישראל.** בפרק זה נתאר את התרומות האפשריות של ענף הפינטק לצרכנים במישורים השונים, לעומת המצב הריכוזי הקיים בשוק הפיננסי בישראל, נכון להיום.

3.1 שיפור ההכלה הפיננסית

הכלה פיננסית משמעותה יצירת נגישות שוויונית לשירותים פיננסיים בעלויות סבירות לכלל האוכלוסייה. לבדיקת עניין זה, הוקם צוות בין-משרדי לגיבוש תכנית לאומית להגברת ההכלה הפיננסית. הצוות מונה על ידי שר המשפטים, השרה לשוויון חברתי ונגיד בנק ישראל, על מנת לבחון לעומק את תמונת ההכלה הפיננסית בישראל, להבין היכן מצויים הפערים המונעים הכלה פיננסית, מה היקפם, ולגבש המלצות אפקטיביות.²¹

בדוח הצוות שפורסם ביולי 2022 נמצא כי ככלל, רמת ההכלה הפיננסית בישראל הינה גבוהה, ודומה לזו שבמדינות מפותחות אחרות. יחד עם זאת, השונות והרב-תרבותיות שמאפיינות את החברה ואת הכלכלה בישראל מחייבות הסתכלות מיקרו-כלכלית על סוגיית ההכלה הפיננסית, בראי של קבוצות האוכלוסייה השונות. ואכן, בבחינה לפי קבוצות האוכלוסייה, נמצא כי קיימים פערים ברמת ההכלה הפיננסית בישראל, בייחוד בחברה הערבית, החברה החרדית ובקרב אוכלוסיות מוחלשות ממעמד סוציו-אקונומי נמוך.²²

ממצאי המיפוי מראים כי פערי ההכלה הפיננסית המשמעותיים בישראל מתרכזים ברובם בחברה הערבית וזאת במוצרים פיננסיים בסיסיים. נמצא שיעור נמוך הן של בעלות על חשבונות בנק, הן בשימוש באמצעי תשלום והן בנטילת משכנתאות בחברה הערבית לעומת שיעור גבוה יחסית בשאר האוכלוסייה. במגזר החרדי רמת ההכלה הפיננסית אינה נמוכה כמו בחברה הערבית, אך עדיין נצפו העדפה גבוהה לשימוש במזומן, שיעור נמוך של דיגיטציה, ושיעור חיסכון פורמלי נמוך מאשר בחברה היהודית שאינה חרדית.

קיים קשר הדוק בין פעילותן של חברות פינטק לבין הגברת הכלה פיננסית. השירותים והמוצרים שמציעות חברות הפינטק מאפשרים לקדם את היעדים לעיל ולשפר את ההכלה הפיננסית הלכה למעשה. גם הניסיון המצטבר בעולם מראה כי חברות פינטק תורמות להכלה פיננסית בתחומים שונים.

כך למשל, בקרב הקהילה ההיספנית בארה"ב, השימוש בפתרונות שמציעות חברות הפינטק בשנת 2021 היה גדול יותר

21 דוח צוות בין-משרדי לגיבוש תכנית לאומית להגברת ההכלה הפיננסית.

22 שם, עמ' 5.

בכ-95% מהשימוש בשירותי הבנקאות המסורתית.²³ על פי נתוני הבנק העולמי (The World Bank), במהלך העשור האחרון, 1.2 מיליארד מבוגרים בעולם שלא היה להם חשבון בנק בעבר קיבלו גישה לשירותים פיננסיים ובכך פחתה האוכלוסייה שאין לה חשבונות בנק בכ-35%. אמנם ישנם עוד 1.7 מיליארד מבוגרים שנותרו ללא חשבונות בנק, אך חברות הפינטק נוטלות חלק משמעותי בסגירת פער זה.²⁴ כלומר, חברות הפינטק המאפשרות גישה לשירותים פיננסיים לאוכלוסייה מודרת מביאות לצמיחה כלכלית ולצמצום אי-השוויון.

בדומה לעולם, עידוד חברות פינטק למתן שירותיהן למגוון הצרכנים בישראל יביא לשיפור ההכלה הפיננסית בישראל ולשיפור הבריאות הפיננסית של הציבור על כלל מגזריו. על מנת לסייע בהבנת תרומת ענף הפינטק לשיפור מצב הצרכנים בישראל תינתן להלן סקירה קצרה אודות מצב השוק הפיננסי בישראל, ולאחריה יינתנו דוגמאות לחברות פינטק הפועלות בתחומים שונים ומביאות לשיפור במצב הצרכנים. יובהר כי מדובר ברשימה חלקית ולא ממצה, המיועדת להמחשה בלבד.

3.2 ריכוזיות השוק הפיננסי בישראל

מערכת הבנקאות בישראל מאופיינת במספר מצומצם של שחקנים. המערכת בנויה מחמש קבוצות בנקאיות השולטות בכ-95% מסך נכסי המערכת הבנקאית וכ-95% מכלל האשראי הבנקאי במשק, נכון לסוף שנת 2021. יתרה מזו, שתי קבוצות הבנקאיות הגדולות ביותר (לאומי ופועלים) שולטות על 56% מסך נכסי המערכת ו-52% מסך האשראי. מבנה זה נשמר יציב במהלך כמעט שני העשורים האחרונים, ללא כניסה ממשית של מתחרים חדשים.²⁵ על אף הצעדים המשמעותיים שננקטו בעת האחרונה לקידום התחרות בתחום השירותים הבנקאיים, כפי שיתואר גם בפרק הבא, התחום עדיין מאופיין ברמת ריכוזיות גבוהה, חדשנות מוגבלת ותחרות מועטה בין מספר בנקים גדולים, לצד חסמי כניסה גבוהים.²⁶

חברות כרטיסי האשראי מהוות גם הן שחקן מרכזי במערכת הפיננסית, וגם במקרה זה קיימת תחרות מועטה כאשר שלוש חברות ותיקות שולטות בשוק: קבוצת ישראלכרט; כרטיסי אשראי לישראל (כאל); ומקס (לשעבר לאומי קארד).²⁷

סך הכנסות הבנקים מעמלות בשנת 2021 הסתכמו ב-13.5 מיליארד ש"ח. פילוח סעיפים עיקריים מהכנסה של עמלות מראה ש-21% מההכנסות הן בגין פעילות בניירות ערך, 18.5% בגין ניהול חשבון, 18.5% בגין כרטיסי אשראי, 11% בגין הפרשי מימון ו-9% בגין הפרשי המרה. לכך ניתן להוסיף את ההכנסות נטו מריבית שהסתכמו ב-37.6 מיליארד ש"ח. כמו כן, הכנסות חברות כרטיסי האשראי בשנת 2021 בפעילות הנפקה ופעילות סליקה עומד על 2.12 ו-2.2 מיליארד ש"ח בהתאמה, והכנסותיהן מריבית נטו הסתכמו ב-1.35 מיליארד ש"ח.

בניהול החיסכון ארוך הטווח (גמל, פנסיה וביטוח) קיימת ריכוזיות בחלק מאפיקי ההשקעה, כאשר מעל 90% מסך כספי

²³ [Report] The Fintech Effect: Fintech's Mass Adoption Moment | Plaid

²⁴ Financial Inclusion Overview (worldbank.org)

²⁵ לאחרונה החל לפעול הבנק הדיגיטלי הראשון one zero אך הוא עוד בתחילת דרכו ומשרת כמה עשרות אלפי לקוחות בלבד (ראו מידע בקישור נכון ל-9.11.22). ראו גם המלצות ועדת שטרם, יולי 2016, לדוח הוועדה לחצו כאן.

²⁶ דוח רשות התחרות: "חברות הפינטק וקשיים בפעילותן מול המערכת הבנקאית", מאי 2021.

²⁷ שני סולקים חדשים קיבלו רישיון מבנק ישראל - חברת טרנזילה בע"מ וחברת קארדקום סליקה בע"מ - אך הם טרם החלו לפעול כסולקים.

הציבור, העומדים על מעל 2 טריליון ש"ח, מנוהלים על ידי 11 גופים מוסדיים, ואילו 50% מהכספים מנוהלים על ידי שני גופים בלבד. בעוד היקף הנכסים הולך וצומח מדי שנה בקצב משמעותי, נראה כי מספר הגופים נמצא בירידה.²⁸ בדוח הצוות לבחינת פרק ד' לחוק הריכוזיות שהוגש לוועדת הכספים של הכנסת בספטמבר 2022, הובע החשש מהתגברות מגמת הריכוזיות בענף.²⁹

שליטתם של הבנקים בישראל הנה רחבה וכוללת גם את תחום ניהול חשבונות מסחר בניירות הערך של הציבור והתאגידים. בתחום זה גובים הבנקים עמלות גבוהות בהרבה מיתר חברי הבורסה, כפי שנותח בהרחבה במחקר משותף של רשות ניירות ערך ורשות התחרות בשנת 2019.³⁰ המחקר מצא כי על אף פערי העמלות, בשנת 2015, מעל 97% מהציבור החזיקו את חשבון ניירות הערך בבנקים. הערכה עדכנית לנתונים אלה מעלה כי קיימת תנועה של לקוחות לכיוון חברי הבורסה שאינם בנקים ונתחם מסך החשבונות עלה מקרוב ל- 3% ב-2015, לכמעט 6% ברבעון השלישי של 2022.³¹ אמנם מדובר בהכפלה של נתח הלקוחות אך שליטת הבנקים בתחום עודנה גבוהה (מעל 94%).

בכל הנוגע לשרשרת הערך של מתן שירותי תשלום, נכון להיום בישראל הבנקים וחברות כרטיסי האשראי מבצעים את כל השלבים, לרבות ניהול חשבונות תשלום (במקרה של בנקים), הנפקת כרטיסי חיוב וצ'קים, הפעלת מסופי הוצאת מזומנים, וסליקת תשלומים לבתי עסק.³² כך למשל, גם הארנקים הדיגיטליים דוגמת Apple Pay ו-Google Wallet, וכן האפליקציות להעברת תשלומים של הבנקים בישראל - Bit של בנק הפועלים ו-PayBox של בנק דיסקונט,³³ נשענים על אותה תשתית ועובדים באמצעות כרטיסי האשראי וחשבונות הבנקים.

בהובלת בנק ישראל, במהלך שנת 2021, נערך שיפור טכנולוגי הקשור להטמעת תשתיות טכנולוגיות מתקדמות במסופי תשלום למיניהם, באמצעות אימוץ תקן EMV בבתי העסק. הפעלת שיטת תשלום זו מהווה אמצעי תומך לשימוש בארנקים דיגיטליים ובטכנולוגיות תשלום מתקדמות הקיימות בחו"ל.³⁴ יחד עם זאת ועל אף השיפור הטכנולוגי הכרוך בכך, ריכוזיות השוק הפיננסי בישראל מובילה לכך שרובן הגדול של העסקאות המבוצעות ברשת מבוססות כרטיסי אשראי. בעסקאות מסוג זה המבוצעות במטבע חוץ, עמלת הסליקה כוללת בחובה עמלת חליפין משמעותית העומדת על בין 2-3% לעסקה. עובדה זו מייצרת עלות משמעותית ללקוח הסופי ללא אלטרנטיבות משמעותיות זמינות אחרות. העדר האלטרנטיבות, לצד הריכוזיות הרבה והעדר התחרות בשוק הפיננסי בישראל כמוסבר לעיל, מדגישים את חומרת המצב של הצרכן הישראלי.

3.3 יצירת אלטרנטיבות חדשות והגברת התחרות

לתוך ענפים ריכוזיים אלה יכולות להיכנס חברות פינטק המציעות שירותים ומוצרים שבעבר הוצעו רק על ידי המוסדות

28 [התפתחויות בניהול כספי הציבור בישראל בעשור האחרון והשלכותיהן על שוק ההון \(2020\)](#), רשות ניירות ערך.

29 מתוך [הודעה לעיתונות](#) של משרד האוצר על עבודת הצוות לבחינת פרק ד' לחוק הריכוזיות - הפרדת תאגידים ריאליים מגופים פיננסיים.

30 רשות ההגבלים העסקיים ורשות ניירות ערך, [תחרות בשוק הברוקראד' הקמעונאי](#) (אוגוסט 2019).

31 הערכה שביצעה המחלקה הכלכלית ברשות ניירות ערך, המבוססת על מספר החשבונות שהחלו לסחור לראשונה בבורסה.

32 מערכות התשלומים העיקריות הפועלות בארץ הן מערכת זיכויים, חיובים והעברת תשלומים המופעלת על ידי מס"ב, מערכת שירותים בכרטיסי חיוב המופעלת על ידי שב"א ומערכת זה"ב המופעלת על ידי בנק ישראל.

33 יצוין כי אפליקציית תשלומים שלישית - Pay של Pepper מבית בנק לאומי נסגרה באפריל 2022.

34 להודעת בנק ישראל בעניין זה, [לחצו כאן](#).

הפיננסיים המסורתיים ובכך מתחרות במוסדות הפיננסיים בסגמנטים שונים. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא **בתחום התשלומים**.

צמיחת המסחר המקוון והתשלומים הדיגיטליים, הביאו לעלייתם של גופי תשלום חדשים, המציבים איום בפני נותני שירותי התשלום המסורתיים. חלק מנותני שירותי התשלום החדשים מתחרה ישירות בבנקים ובחברות כרטיסי האשראי, ואחרים משמשים את המוסדות הפיננסיים המסורתיים בהבאת ערך נוסף או ביעול התהליכים.

במספר מדינות בעולם, קיימת התפתחות בתחום זה, כך שנוספות אלטרנטיבות חדשות לביצוע תשלומים המוצעות על ידי חברות פינטק למיניהן, באמצעות העברות בין חשבונות תשלום או ארנקים דיגיטליים על גבי תשתיות שונות, באופן מהיר, שקוף וזול. לשם כך, בבריטניה לדוגמה, שונו כללי מערכות התשלומים על מנת לאפשר את השתתפותם של גופים חוץ-בנקאיים חדשים במערכות התשלומים. כך נסללה הדרך בבריטניה, להצטרפותן של חברות פינטק כגון Wise, Revolut, Square, Railsbank ו-Wise כמשתתפות ישירות במערכת (FPS) Faster Payments לביצוע תשלומים מידיים, והן מספקות תחרות ישירה למוסדות הפיננסיים. חברות אלה, למעט Wise, אינן פועלות בישראל, ונדרש לקדם מהלכים רגולטוריים רבים, ביניהם גם לסלול את דרכן להשתתפות ישירה במערכות התשלומים, על מנת לשנות תמונה זו, כמפורט בפרקים הבאים.

דוגמא נוספת הינה חברת Paypal אשר הצליחה לתפוס נתח שוק ניכר בתחום התשלומים, וכיום היא ספקית שירותי התשלומים המקוונים לצרכנים פרטיים המובילה בארה"ב, בריטניה וגרמניה.³⁵

לסקירה מקיפה של ההתפתחויות בשוק התשלומים, ראו דוח ייעודי שפרסמה הרשות בנושא בינואר האחרון.³⁶

היבט נוסף בו מתעוררת תחרות משמעותית מכיוון של חברות פינטק הינו בביצוע **העברות כספים בינלאומיות (Cross Border) והמרת מטבע**. העברות מסוג זה במערכת המסורתית דורשות תהליך מורכב ועוברות דרך שורה של מתווכים (בנקים קורספונדנטים העובדים באמצעות מערכת swift), ועל כן הן יקרות ולוקחות זמן רב. דוגמא בולטת לחברה הפועלת בתחום זה הינה חברת Payoneer, המציעה שירותי העברת כספים בינלאומית בין עסקים ומתמחה בתשלומים מידיים ודיגיטליים בין בתי עסק קטנים ובינוניים ובין גופים עסקיים גדולים. חברה זו אינה פעילה בישראל.

בעולמות הביטוח, בזכות פיתוחים טכנולוגיים, חברות חדשות יכולות להעמיד מבנה ארגוני רזה יותר מאשר המתחרים המסורתיים וכך יכולות להיכנס לענף ולהגביר את התחרות. בשנים האחרונות נכנסו שלוש חברות אינשורטק לעולם הביטוח וקיבלו רישיון מבטח מרשות שוק ההון, ביטוח וחסכון (להלן גם: "**רשות שוק ההון**"): "ליברה", "ווישור" ו-"דייד שילד". עם יכולות לתת תמחור מותאם לקוח, והיכולות להתקיים עם מבנה ארגוני רזה, חברות אלו מצליחות להיכנס לשוק ולהגביר את התחרות בענף.

תחום ההשקעות והמסחר בישראל נשלט גם הוא על ידי הבנקים, וזאת למרות פערים משמעותיים במחירי עמלות המסחר בין הבנקים ובין חברי בורסה שאינם בנקים.³⁷ בשנים האחרונות הבנקים מציעים פלטפורמות דיגיטליות לצרכנים "E-Banking" המאפשרות חיבור לחשבון הבנק ופעילות בנקאית מרחוק, ללא הגעה לסניף, אם באמצעות

35 Statista Digital Market Outlook-in-depth: Fintech 2021

36 רשות ניירות ערך, [אסדרה ופיתוח שוק שירותי התשלום בישראל](#) (ינואר 2022).

37 רשות ההגבלים העסקיים ורשות ניירות ערך, [תחרות בשוק הברוקראז' הקמעונאי](#) (אוגוסט 2019).

אתר אינטרנט או אפליקציה. שירותי מסחר בניירות ערך ומכשירים פיננסיים כלולים בין השירותים המוצעים, אולם אלה לרוב עדיין מבוססים על טכנולוגיה בסיסית ואינם משלבים בינה מלאכותית או התאמה אישית ללקוח, על אף שהטכנולוגיה המתקדמת כבר קיימת.

ברוקרים מקוונים (Online brokers) פועלים מזה שנים רבות בעולם, ופועלים במודלים רזים ודיגיטליים המפחיתים משמעותית את עלויות המסחר, או עושים שימוש במודלים חלופיים ליצירת הכנסה ולא גובים עמלות ישירות מהלקוח. דוגמא מוכרת לכך הינה חברת Robinhood. גם בזירת הייעוץ ישנה תחרות וחברות כמו Betterment ו-Nutmeg מציעות פלטפורמות ייעוץ "רובוטיות" (Robo Adviser) העושות שימוש במנגנוני בינה מלאכותית המפחיתים את העלויות משמעותית. שירותים אלה מגישים שירותי ייעוץ השקעות ומסחר בניירות ערך ומכשירים פיננסיים ללקוחות קטנים שלא לקחו חלק משמעותי בשווקי ההון בעבר. בישראל פועל מספר נמוך של חברות מסוגים אלו.

במסגרת זו ראוי גם להתייחס לתחום הנכסים הדיגיטליים (או ה"קריפטו") והבלוקצ'יין.

תחום הקריפטו החל לצבור תאוצה בשנת 2009 עם יצירתו של מטבע הביטקוין (Bitcoin) המבוסס על טכנולוגית Blockchain (בלוקצ'יין). בלוקצ'יין הינה טכנולוגיה המבוססת על שיטות הצפנה (קריפטוגרפיה), והיא מאפשרת רישום ואימות של עסקאות בין צדדים שונים ללא צורך בגורם מתווך מרכזי. באמצעות טכנולוגיית הבלוקצ'יין, שהנה תשתית למרשם מבוזר של עסקאות, ניתן, בין היתר, ליצור נכסים דיגיטליים המייצגים ערך ולהעבירם בין גורמים שונים באמצעות ארנקים דיגיטליים באופן מבוזר. נכסים דיגיטליים אלה משמשים לצרכים פיננסיים שונים ושואפים לייצר אלטרנטיבה יעילה, מופחתת במתווכים, למערכת הפיננסית המסורתית ובייחוד למערכת הבנקאית.

השימושיות של תחום זה נמצאת עדיין בבחינה. ייתכן שהיא תבוא לידי ביטוי במערכת הפיננסית, באמצעות למשל יעול הליכי ביצוע תשלומים והעברות כספים בינלאומיות, כפי שיורחב עוד בהמשך הדוח, או שינוי והעברת הזכויות הצמודות לנכסים הדיגיטליים המונפקים על גבי רשת הבלוקצ'יין. עוד תחום הנבחן במסגרת שימושיות הבלוקצ'יין הוא פרויקט הנפקת השקל הדיגיטלי המובל על ידי בנק ישראל. בנק ישראל בוחן את נושא המטבעות הדיגיטליים בהנפקת בנקים מרכזיים (Central Bank Digital Currency או בקצרה - CBDC) מאז 2017. בנק ישראל טרם החליט האם בכוונתו להנפיק שקל דיגיטלי, אולם לאור ההתפתחויות המהירות בכלכלה הדיגיטלית ובעולמות התשלומים, בנק ישראל מאיץ את המחקר וההכנה של תכנית פעולה לקראת הנפקה אפשרית של שקל דיגיטלי, במידה ויווצרו תנאים בעתיד שיביאו לכך שלהערכת בנק ישראל התועלות מהנפקת שקל דיגיטלי יעלו על העלויות והסיכונים הפוטנציאליים.³⁸

הרגולציה על תחום זה עודנה בשלבי התפתחות מוקדמים בעולם וגם בישראל. מציאות זו גורמת לאי-ודאות רגולטורית ומגבילה את התפתחות התחום. כך למשל, רק בחודש נובמבר 2021 נכנס לתוקפו צו איסור הלבנת הון של הגופים הפועלים בתחום³⁹ ובחודש מאי 2022 עדכן בנק ישראל את נוהל בנקאי תקין העוסק באיסור הלבנת הון באופן שהסדיר במידה מסוימת את אופן קבלת הכספים שמקורם במטבעות וירטואליים.⁴⁰ כמו כן, לאחרונה ניתנו שלושה רישיונות ראשונים של נותן שירות בנכס פיננסי לחברות בתחום, ויתר הגופים פועלים מכוח היתר המשך עיסוק של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

38 לעוד מידע בתחום ראו כאן ובסעיף 4.7 לדוח של רשות ניירות ערך, [אסדרה ופיתוח שוק שירותי התשלום בישראל](#), פרק רביעי (ינואר 2022).

39 [צו איסור הלבנת הון \(חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של נותני שירות בנכס פיננסי ונותני שירותי אשראי למניעת הלבנת הון ומימון טרור\)](#), התשע"ח-2018.

40 [הוראת ניהול בנקאי תקין 411: ניהול סיכונים איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור](#).

במהלך שנת 2022 אירעו כמה תהפוכות גדולות מאוד בשוק הקריפטו: קריסת המטבע היציב טרה, קריסת חברת האשראי הקריפטוגרפי צלזיוס וקריסת בורסת הקריפטו FTX. אירועים אלה ערערו את הביטחון בענף והדגישו את הצורך ברגולציה מקיפה על המתווכים השונים הפועלים בתחום. רגולציה כזו תוכל לסייע להשבת האמון ולאפשר בסיס טוב יותר להתפתחותם של פתרונות בתחום זה בעתיד.

בהקשר זה, ביום 28 בנובמבר 2022 הכלכלנית הראשית במשרד האוצר, פרסמה דוח רחב ובו המלצות לגבי אסדרת תחום הנכסים הדיגיטליים בישראל, בשים לב למדיניות האסדרה המתגבשת בתחום במדינות מפותחות אחרות, ובפרט החקיקה האחרונה של האיחוד האירופי בעניין נכסים קריפטוגרפיים (MiCA) שאושרה באוקטובר 2022.⁴¹

בין עיקרי ההמלצות לאסדרת שוק הנכסים הדיגיטליים, מופיעות המלצות להסרת החסמים הקיימים תחת המסגרת האסדרתית הקיימת, וכן טיוב והרחבת התשתית האסדרתית הקיימת על ידי הסדרת סמכויות למפקח על נותני שירותים פיננסיים בהתייחס לרישיונות מקבילים שניתנו בחו"ל, הבהרות ויצירת מנגנונים לתשלום המס עבור פעילות בנכסים דיגיטליים לצורך הסרת חסמים והגברת הודאות, הרחבת תחולת האסדרה של רשות ניירות ערך על נכסים ופעילויות בדיקה לנכסים דיגיטליים הנוגעים לתחולתם של דיני ניירות ערך וריכוז ככל הניתן של סמכויות הרישוי והפיקוח על שירותים פיננסיים ושירותי תשלום בהקשר לנכסים דיגיטליים בידי גורם רגולטורי אחד תוך שימור עקרון הניטרליות הטכנולוגית.

בנוסף, הומלץ על יצירת תשתית אסדרתית חדשה, על ידי עיגון בחקיקה של סמכויות רישוי ופיקוח על הנפקה והוצאה של נכסים דיגיטליים מגובים (לרבות מטבעות יציבים) ומתן שירותים פיננסיים באמצעותם, לרבות יצירת מנגנון שיעוגן בחקיקה להעברת הפיקוח לבנק ישראל על נכסים דיגיטליים בעלי השפעה יציבותית או מוניטרית משמעותית, והקמת ועדה בין-משרדית לבחינת האסדרה על ארגונים אוטונומיים מבוזרים (DAO).

חברות הפינטק הפועלות בתחום מספקות שירותים שונים וביניהם שירותי המרה ומסחר בנכסים דיגיטליים, שירותי משמורן (קסטודיאן), שירותי מימון (הלוואות ופיקדונות), פתרונות אבטחה, פיתוח ויישום של תשתיות בלוקצ'יין וארנקים דיגיטליים.

בישראל פועלות כיום חברות רבות מהסוגים שתוארו לעיל. אחת הגדולות שבהן הינה Fireblocks, חברה המפתחת אמצעי הגנת סייבר לפעילות של מוסדות פיננסיים בעולמות הקריפטו ומספקת פתרונות להתמודדות עם אתגרים נוספים לרבות תשתיות משמורן (קסטודיאן) לנכסים קריפטוגרפיים, תשתית לתשלומים מאובטחים ופעילות מאובטחת במימון מבוזר (DeFi). בהיבט שירותי ההמרה והמסחר ישנן שלוש חברות ישראליות המספקות שירות ללקוחות ישראלים: Bit2C, Bits of Gold, והורייזון מבית אלטשולר שחם (השתיים האחרונות קיבלו לאחרונה רישיון כאמור מרשות שוק ההון).

3.4 תועלות ישירות לצרכנים ולבתי עסק

ישראל, כאמור לעיל בהרחבה, מאופיינת במציאות בה מרבית השירותים הפיננסיים ניתנים על ידי אותם מוסדות פיננסיים מסורתיים המחזיקים בנתחי שוק משמעותיים. על מנת לאפשר לחברות הפינטק להציע אלטרנטיבות לקידום התועלת לצרכנים השונים, הועברו בישראל בחמש השנים האחרונות, מספר רפורמות לשם שיפור המצב התחרותי בשוק הפיננסי והבנקאי, אשר מתרכזות בשירותים להם יש תועלות ישירות לצרכן ולבית העסק:

41 משרד האוצר, אגף הכלכלנית הראשית, [דוח אסדרת שוק הנכסים הדיגיטליים](#) (נובמבר 2022).

יצירת גישה למידע הפיננסי של הלקוח והנגשתו באופן ישיר לצרכן - חוק שירות מידע פיננסי, התשפ"ב-2021 (להלן: "**חוק שירות מידע פיננסי**") משנה באופן מהותי את ההגדרה של הבעלות על המידע הפיננסי ומעניקה אותה לצרכן עצמו, ולא למערכת הפיננסית שאספה אותו (כפי שיפורט בהמשך בהרחבה בפרק הבא, בחלק הדן ב"רפורמת פלוס -יישומי של עולם פיננסי פתוח"). תשתית רגולטורית זו פותחת הזדמנות לשחקנים חדשים הפונים ישירות ללקוח הקצה (במודל עסקי B2C) ומעניקים לו שירותים פיננסיים לצד המערכות הפיננסיות המסורתיות.

שירות זה מעניק לציבור הלקוחות אפשרויות חדשות לניהול הכספים בצורה דיגיטלית, מוגשת, פשוטה ויעילה. חברות פינטק יכולות להציע לצרכנים ניתוחים שונים של המידע שלא סופקו בעבר על ידי הבנקים ולספק להם תובנות והצעות ערך בהתאם.

דרכים חדשות ליצירת גישה למידע והנגשתו באופן ישיר לצרכן, מתפתחות גם בעולם ההשקעות. חברות הפינטק נכנסות למקום בו פעלו בעבר יועצי השקעות, והן מאפשרות גישה למידע רב לקהל רחב של משתמשים ובכך לצמצום של א-סימטריית המידע בין סוגי המשקיעים השונים. המידע המוגש באמצעות חברות אלה מכיל נתונים פיננסיים על ניירות ערך ומכשירי השקעה ועלויותיהם. שימוש במקורות מידע אלטרנטיביים ושימוש בכלי ניתוח מתקדמים והנגשתם בצורה נוחה לצרכן מרחיבה את קהל המשקיעים ובכך עשויה גם לייעל את הפעילות בשוק ההון.⁴²

הפחתת עלויות ושיפור שירותי התשלום - כיום זמינותם הגבוהה של שירותי תשלום מתקדמים, כמו ארנקים דיגיטליים, משפרת משמעותית את נוחות ביצוע התשלומים של לקוחות, בין אם ברכישות פיזיות כדוגמת תשלום ללא מגע מהטלפון הסלולרי, או ברכישות אונליין, באמצעות ממשקים נוחים ומהירים. כמו כן, הלקוח נהנה מהיכולת להעביר כספים לאנשי קשר בקלות, לעשות שימוש יעיל ומהיר בשוברים ובמועדוני לקוחות, לעקוב בקלות אחר העסקאות אותן הוא מבצע ולקבל תובנות שוטפות הנוגעות להוצאותיו.

גם מצד בתי העסק, תהליכים אלה נעשו קלים ויעילים בהרבה על ידי שילוב ממשקי תשלום באתרי האינטרנט, ניהול כלל התהליכים הקשורים בפעולת התשלום וניהול בית העסק כמו ניהול חשבוניות, הכנסות, הוצאות ותזרים, וכן קבלת תובנות פיננסיות שמאפשרות להם לייעל את השימוש במידע הפיננסי שלהם. כך למשל חברת התשלומים Stripe פיתחה מערכת המאפשרת לעסקים להסדיר את התחייבויותיהם השוטפות באמצעות כרטיס אשראי בקלות ובמהירות ולדאוג לשיפור תזרים המזומנים של העסק. חברת Tipalti הישראלית מאפשרת קליטת חשבוניות, ניתוב לגורמים הרלוונטיים, רישומן במערכת המידע הפיננסי והעברת תשלומים.

העלויות הכרוכות בתהליך התשלום, על אף שהציבור אינו רואה אותן ועל כן אינו מודע להן (להוציא עלות ישירה של ביצוע התשלום בהעברה בנקאית המתבטא בעמלת השורה אותה גובים הבנקים) - הינן עלויות לא מבטלות. עלויות לביצוע תשלום מושתות על בתי העסק, אשר מגלגלים אותן לצרכן כחלק מעלות הרכישה של המוצר או השירות. חברות הפינטק הפועלות בתחום שירותי התשלום הביאו להוזלה של עלויות אלה עבור בתי העסק.

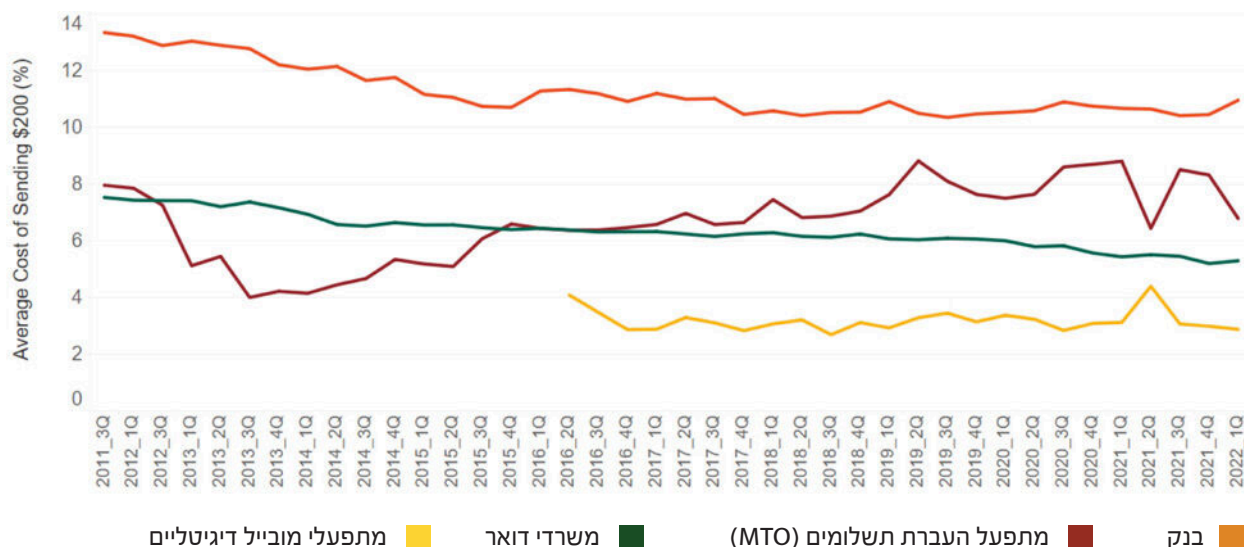
הוזלה זו משמעותית יותר ככל שמדובר בתשלומים בינלאומיים Cross border. על פי הבנק העולמי,⁴³ עמלות בגין ביצוע תשלומים בינלאומיים נמצאות במגמת ירידה בעשור האחרון, בעיקר בשל כניסת שחקני פינטק חדשים לתחום.

Myers, S., and N. Majluf (1984), "[Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information that Investors Do Not Have](#)". Journal of Financial Economics 13(2), pp. 187-221 42

The World Bank, [Remittance Prices Worldwide](#), Issue 41, March 2022 43

על פי הסקר, שיעור העמלה הממוצע בגין העברה של 200 דולר הוא כ-11% במערכת הבנקאית, לעומת 4.8% באמצעות חברות פינטק.⁴⁴

תרשים 7: מגמת העלות הממוצעת להעברה בנקאית על סך 200 דולר בהשוואה לנותני שירותים שונים⁴⁵



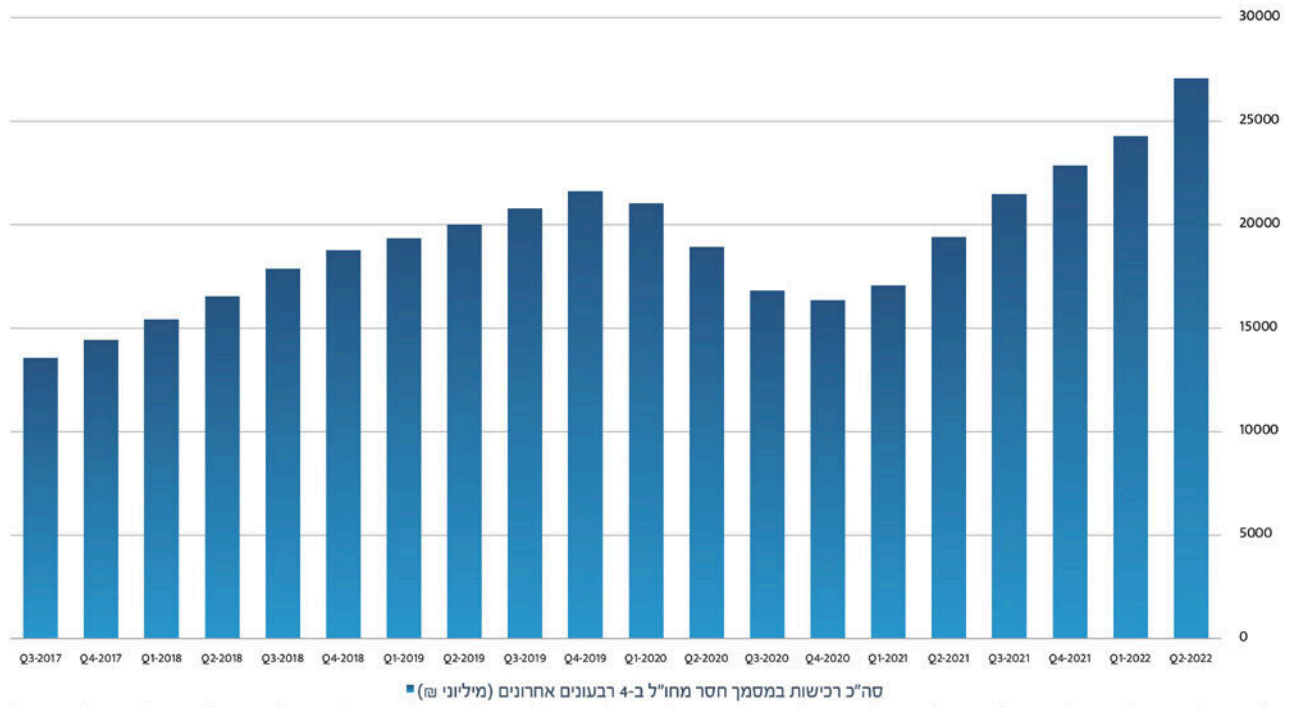
עלויות אלו רלוונטיות מאוד לצרכן הישראלי, בייחוד כאשר בוחנים בהשוואה את נתוני השימוש של ישראלים בכרטיסי אשראי בעסקאות הנעשות מחוץ לישראל. הנתונים הרבעוניים של השימוש בכרטיסי חיוב מבנק ישראל, מראים כי ישראלים הוציאו כ-27 מיליארד ש"ח על קניות מקוונות באתרים מחוץ לארץ בשנת 2022.⁴⁶ לאחר ירידה עקב משבר הקורונה, חלה עלייה רבעונית של 9% בממוצע (בסכימה שנתי) מאז הרבעון הראשון של 2021, ראו תרשים 8 בעמוד הבא.

⁴⁴ Wise חברת פינטק בתחום התשלומים, על פי הדיווחים סייעה להפחית את עמלות המרת המט"ח בתשלומים בינלאומיים עבור יצואנים ויבואנים המשתמשים במטבע הסיני מכ-10% ל-1.5%. ["Enter the dragon: how Fintech is helping exporters to China \(cnbc.com\)"](https://www.cnbc.com/2022/03/15/enter-the-dragon-how-fintech-is-helping-exporters-to-china.html).

⁴⁵ מקור נתונים: World Bank Group, [Remittance Prices Worldwide](https://www.worldbank.org/en/publications/remittance-prices-worldwide), Issue 41 (March 2022).

⁴⁶ 27 מיליארד ש"ח הוא סכום העסקאות אל מול בתי עסק מחוץ לישראל במסמך חסר (שלא הוצגו בהן כרטיס חיוב). מספר זה כולל ברובו רכישות מאתרי מסחר בחו"ל אך עלול לכלול הזמנת נופשים, טיסות וכיוצא בזה.

תרשים 8: סך הכל רכישות במסמך חסר מחו"ל, מחולק לרבעונים 2017-2022⁴⁷



היקפן הגדול של רכישות מקוונות על ידי ישראלים באתרים זרים בולט גם בהשוואה למדינות אחרות. כאינדיקציה לכך, בחינה של תנועת הגולשים לפי אתר Similarweb מעלה כי ישראל מדורגת בין 20 המדינות המובילות באתרים של חברות המסחר המקוון המובילות בעולם. כך למשל, ישראל מדורגת במקום 15 בנפח התנועה באתר Amazon, באתר AliExpress ישראל מדורגת במקום 14, ובאתר Next ישראל מדורגת במקום 4.⁴⁸

גישה לאשראי - תחום האשראי הוא אחד העוגנים של המערכת הפיננסית, ובשנים האחרונות היה במוקד תשומת הלב בישראל ובעולם. לדוגמה, ועדת שטרם טיפלה בדרכים להגברת התחרות בשוק האשראי למשקי הבית והעסקים הקטנים.⁴⁹ עיקר האשראי לציבור ולעסקים קטנים ובינוניים ניתן כאמור על ידי הבנקים, וכן על ידי חברות כרטיסי האשראי והגופים המוסדיים. בשנים האחרונות הצטרפו במידה מסוימת גם גופי האשראי החוץ בנקאיים.⁵⁰

בשנים האחרונות התפתחו חברות פינטק המציעות פלטפורמות אשראי המבוססות על תיווך ישיר בין לווים פרטיים וחברות ובין משקיעים במתכונת P2P (Peer To Peer).

הטכנולוגיות שמפתחות חברות פינטק בתחום מאפשרות ביצוע תהליכי חיתום מהיר תוך שימוש בבסיסי נתונים שונים דוגמת היסטוריה תעסוקתית והשכלה, כדי לקבוע את יכולת ההחזר של הלווה. בעולם תחום זה מפותח מאוד. גם בישראל פועלות עשרות חברות פינטק בתחום האשראי, חלקן מספקות פתרונות טכנולוגיים למוסדות פיננסיים בתהליכי

47 מקור נתונים: עיבוד על בסיס דוח רבעוני של בנק ישראל על כרטיסי חיוב, סכום עסקאות בישראל ובחו"ל.

48 מקור הנתונים: נתוני Similarweb לחודשים אוגוסט - אוקטובר 2022.

49 המלצות ועדת שטרם, יולי 2016, לדוח הוועדה לחצו כאן.

50 לפי [דוח היציבות הפיננסית של בנק ישראל לשנת 2021](#), מתחילת 2020 ועד סוף 2021 הוכפל מספר נותני האשראי החוץ-בנקאיים המגייסים הון בבורסה, והאשראי שהם נותנים הגיע לסך של 41 מיליארד ש"ח.

האשראי השונים כגון חיתום ודיגיטציה של התהליך, וחלקן מספקת שירותי אשראי ללקוחות הקצה. בתחום האשראי P2P פועלות שלוש חברות עיקריות בישראל- בלנדר, Tarya ו-Be-The-Bank (BTB). בדומה לענפים אחרים, חברות ישראליות רבות מציעות את שירותיהן בחו"ל, דוגמת חברת BlueVine, המספקת אשראי לעסקים קטנים בארה"ב תוך שימוש בטכנולוגיות מתקדמות, המאפשרות אוטומציה של תהליכי בקשת ההלוואות, רישומים וניהול ועיבוד של מאגרי נתונים. דוגמה נוספת היא חברת Pagaya Investments, המשתמשת בטכנולוגיית חיתום מתקדמת על מנת למכור תיקי אשראי רווחיים למוסדות פיננסיים.

נוסף לכך, חברות פינטק בתחום האשראי מאפשרות פריסת תשלומים בזמן אמת בעת ביצוע העסקה ואגב פעולת התשלום, בתהליך קצר ומבוקר. שירות זה מכונה Buy Now, Pay Later (להלן גם: "BNPL") (ראו תיאור בהרחבה בנספח ב') והוא נמצא בעיצומה של צמיחה מהירה. דוח של הלשכה האמריקאית להגנה פיננסית על הצרכן (Consumer Financial Protection Bureau, להלן: "CFPB") שפורסם בספטמבר 2022 ניטר את פעילותן של חמש ספקי השירות הגדולים בארצות הברית: Zip, PayPal, Klarna, Afterpay, Affirm. הדוח מציג מסקנה לפיה משנת 2019 עד 2021, מספר הלוואות ה-BNPL שמקורן בארה"ב וניתנו על ידי חמש ספקי השירות גדל ב-97%, מ-16.8 ל-180 מיליון דולר, ואילו שווי המוצרים שנקנו באמצעות השירות (Gross Merchandise Volume, ⁵¹להלן: "GMV") צמח ב-1,092%, מ-2 מיליארד דולר ל-24.2 מיליארד דולר.⁵² ברמה הגלובלית, ה-GMV של התעשייה צפוי לחצות את רף ה-680 מיליארד דולר בשנת 2025 (סכום המייצג 12% משווי המסחר האלקטרוני בסחורות).⁵³

מאמר של חברת הייעוץ מקינזי (McKinsey & Company) שפורסם ביוני 2022, מציין כי הפופולריות של השירות אצל הלקוחות נובעת בראש ובראשונה מכך שהלקוחות מעדיפים להשתמש בשירות זה הניתן ללא ריבית, כל עוד הלקוחות עומדים בהחזרים, בניגוד לכרטיסי האשראי המסורתיים המחייבים ריבית. עוד סיבות לשימוש הגובר בשירות זה הינן הצגת ההחזרים בצורה קלה הניתנת לחיזוי והבנה לצד הטמעת השירות באופן פשוט ואינטואיטיבי בממשקי הקניות האינטרנטיים.⁵⁴ בנוסף, הליך החיתום הייחודי מאפשר לקבל את האשראי בצורה מהירה יותר מהדרכים המסורתיות. יצוין כי מכיוון שמודל החיתום בנוי מאלגוריתמים מתקדמים המתבססים על מידע אלטרנטיבי לדירוג האשראי, ספקי השירות יודעים ומצליחים לתת אשראי ללקוחות שסורבו על ידי המערכת המסורתית (מודרי אשראי). הניתוח של

51 המונח Gross Merchandising Value שווה לסך כל התשלומים שנערכו באמצעות פלטפורמת BNPL.

52 ראו דוח של הלשכה להגנה פיננסית על הצרכן שפורסם בספטמבר 2022: Consumer Financial Protection Bureau, Buy Now, Pay Later: Market trends and consumer impacts (September 2022).

53 ראו עמוד 4 וה"ש 1 בנייר עבודה שפורסם על ידי מרכז מוסאוו-רחמני לעסקים וממשל, בית הספר הרווארד קנדי (Mossavar-Rahmani Center for Business and Government, Harvard Kennedy): Marshall Lux, and Bryan Epps, [Grow Now, Regulate Later?](#) Regulation urgently needed to support transparency and sustainable growth for Buy-Now, Pay-Later," M-RCBG Associate Working Paper Series | No. 182, Mossavar-Rahmani Center for Business and Government, Harvard Kennedy (April 2022).

54 ראו עמוד 3 למאמר של חברת הייעוץ מקינזי (McKinsey & Company): Amit Garg, Diana Goldshtein, Udai Kaura, and Roshan Varadarajan, ["Reinventing credit cards: Responses to new lending models in the US"](#), McKinsey & Company (June 2022).

ה-CFPB מראה כי 73% מהבקשות לקבלת השירות מאושרות ושיעור החובות האבודים של ספקי השירות הוא 3.8%.⁵⁵

דוח של חברת Businesswire מאוקטובר 2022 מתייחס לפעילותן של חמש ספקי שירותים ישראלים: Splitit, Jifiti, Fundbox ו-Sunbit Israel, Charge After.⁵⁶ שווי המוצרים שנקנו באמצעות השירות (GMV) של אותן חברות בשנת 2021 הוא 896 מיליון דולר וצפוי להגיע ל-7.8 מיליארד דולר בשנת 2028. יש לציין כי על אף שהחברות המוצגות בדוח הוקמו בישראל הן אינן מציעות בה את השירות.

כל הפתרונות הללו מרחיבים את נגישותם של הלקוחות ושל בתי עסק לאשראי. הם מאפשרים להם לגייס אשראי ביתר קלות, ואף מגישים את האשראי לעסקים ולקוחות שהתקשו לקבל באפיקים המסורתיים. התחרות שנוצרה בתחום האשראי בגין כניסת טכנולוגיה המאפשרת יכולת ניהול טובה ומהירה יותר של סיכונים האשראי, מאפשרת גם את הוזלתו, בייחוד עבור לקוחות איכותיים, בשל שיפור השימוש במידע.

הרחבת הנגישות של בתי עסק לאשראי היא חשובה במיוחד בישראל לנוכח מצוקת האשראי הקיימת היום לעסקים קטנים ובינוניים. החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017 (להלן: **"החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות"**) נחקק כדי לשפר את התחרות והריכוזיות בשוק האשראי בישראל. אולם, באוגוסט 2021 פורסם דוח מס' 3 של הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי האמונה על יישום החוק.⁵⁷ מדוח הוועדה עולה שבניגוד למגמה באשראי הצרכני, באשראי לעסקים קטנים (עסק שמחזור פעילותו גדול או שווה ל-10 מיליון ש"ח וקטן מ-50 מיליון ש"ח) וזעירים (עסק שמחזור פעילותו קטן מ-10 מיליון ש"ח) לא נרשם שינוי בולט במאזן הכוחות בין האשראי הבנקאי לאשראי החוץ בנקאי והבנקים מהווים את מקור האשראי הכמעט בלעדי לעסקים קטנים וזעירים.

נוסף על כך, החל משנת 2017 החלק של העסקים הקטנים והבינוניים (המוגדרים כמקבלי היקף אשראי של עד 100 מיליון ש"ח) באשראי הכולל החל לרדת בהדרגה, לעומת גדילה בחלקם של העסקים הגדולים (מעל 100 מיליון ש"ח היקף אשראי). עם תחילת הגבלות הקורונה ברבעון הראשון של 2020 ניתן לראות ירידה של ממש בהיקף האשראי לעסקים קטנים ובינוניים. מגמה זו השתנתה מעט ברבעון השני של שנת 2020 בו שוב הייתה עליה, כתוצאה מתחילת פעילות קרן הקורונה בערבות מדינה. עם זאת, עלייה זו נעצרה בסוף שנת 2020 ומגמת הירידה המשיכה גם בשנת 2021 בה שיעור האשראי הבנקאי לעסקים קטנים ובינוניים עמד על כ-44% מהאשראי הבנקאי העסקי בלבד.⁵⁸

⁵⁵ ראו עמודים 16-18 דוח של הלשכה להגנה פיננסית על הצרכן שפורסם בספטמבר 2022: Consumer Financial Protection Bureau, Buy Now, Pay Later: [Market trends and consumer impacts](#) (September 2022); יש לציין כי המודל העסקי של מרבית החברות התעצב בתקופה של ריבית אפסית שאפשרה לספקי השירות לגייס מימון לפעילותם במחיר נמוך ובכך להציע את השירות ללא ריבית. אולם, בתקופה של אינפלציה גואה וריבית עולה, המודל העסקי של ספקי השירות לפיו השירות ניתן בריבית אפסית מתערער - שולי הרווח של הספקים מצטמצמים והיקף ההוצאות של לקוחות הקצה על מוצרי צריכה קטן. ראו התייחסות בכתבה של רויטרס (Reuters): Elizabeth Howcroft, ["Analysis: Buy Now Pay Later business model faces test as rates rise"](#), Reuters (June 2022) הסיכון למודל העסקי של ספקי השירות משתקף גם במחיר המניות שלהם, כך לדוגמה, נכון ליום 8.11.2022 המניה של חברת אפירם (Affirm) (נסחרת תחת הטיקר AFRM) ירדה מתחילת השנה (YTD) כ-83 אחוז וכ-90 אחוז מהמקסימום שלה שנרשם בנובמבר 2021 וחברת סקוואר (Square) ואפטי רפיי (Afterpay) (שתיהן התאחדו ונסחרות יחד תחת הטיקר SQ) מדווחות על ירידה מתחילת השנה (YTD) של כ-60 אחוז וכ-77 אחוז מהמקסימום באוגוסט 2022. לשיעורי החובות הגדלים של הלקוחות של חברות אלו ראו כאן.

⁵⁶ ראו סיכום מנהלים של הסקירה שפורסם באתר של הביזנס-וואיר (Businesswire): Businesswire, ["Israel Buy Now Pay Later Business and Investment Opportunities Report 2022 - Increased Ecommerce Penetration Has Encouraged Strong Growth - ResearchAndMarkets.com"](#) (October 2022)

⁵⁷ משרד האוצר, ["הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי - דוח שלישי של הוועדה"](#) (אוגוסט 2022)

⁵⁸ עמוד 4 לסקירה של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים (משרד הכלכלה והתעשייה), ["האשראי לעסקים קטנים ובינוניים - שנת 2021"](#) (יולי 2022).

נתונים אלו מראים כי היקף האשראי הבנקאי שניתן לעסקים קטנים ובינוניים מצוי בירידה. כניסתן של חברות פינטק המציעות אשראי בעצמן או מגדילות נגישות של בתי עסק לאשראי, עשויה לייצר תחליף בעבור אותם עסקים קטנים ובינוניים שמסגרת האשראי שלהן קטנה.

כדוגמאות לתועלות שחברות פינטק מעמידות לעסקים קטנים ובינוניים, ניתן לראות כיצד הפלטפורמה השיתופית של Fiverr מסייעת לעוסקים עצמאיים ולעסקים קטנים ובינוניים לקנות ולמכור שירותים דיגיטליים במגוון של מעל 500 תחומים שונים.⁵⁹ כך גם Lili bank האמריקאי חרט על דגלו להעצים את לקוחותיו על ידי מתן כלים ושירותים המותאמים לצרכי עסקים קטנים ובינוניים, ומיועדים לחסוך להם זמן וכסף. בכך, הוא משנה את עולם הבנקאות הקלאסי על מנת להציע שירותים פיננסיים המותאמים לצרכיהם של העסקים הקטנים והבינוניים.⁶⁰ בישראל, טרם פועל בנק באופן דומה.

3.5 תועלות עקיפות לצרכנים ולבתי עסק

חברות הפינטק מסייעות לשיפור וייעול ההליכים המתבצעים בשוק הפיננסי, ובכך מביאות להוזלת העלויות המגולגלות לצרכנים ולשיפור מהירות ואיכות השירותים הניתנים להם. להלן מספר דוגמאות לתועלות עקיפות שחברות הפינטק מביאות לשוק הפיננסי ובכך מביאות גם לתרומה לצרכנים ולבתי העסק:

ייעול תהליכים מערכות הבנקאות והפיננסיים בעולם מבוססות על מערכות ליבה "כבדות" ומיושנות.⁶¹ חברות פינטק מפתחות טכנולוגיות חדשניות לשיפור תהליכים שונים בתוך מערכות אלה, וביכולתן להפחית את עלויות המחשוב וכח האדם של המוסדות הפיננסיים. בעשור האחרון חל שינוי ביחסם של הבנקים בישראל ובעולם לאופן בו הם מפתחים ומתחזקים את מערכות המחשוב בהם נתמכים. אנו עדים למעבר מגישה של פיתוחים טכנולוגיים עצמאיים in house, לגישה של רכישת מערכות מחברות פינטק ובמקרים רבים רכישת חברות הפינטק עצמן והטמעת הטכנולוגיה שלהן בבנקים ובמוסדות פיננסיים מסורתיים לצרכי התייעלות.⁶² מהלכים אלה מאפשרים לשפר את השירות הפיננסי הניתן ללקוחות.

יש להוסיף כי מאז משבר הקורונה הואץ בכל העולם תהליך של מעבר מטכנולוגיה מבוססת מערכות מקומיות On-prem לטכנולוגיה מבוססת ענן Cloud, ומעבר זה מתאפשר, בין היתר, בגין פיתוחים בתחום אבטחת המידע והסייבר.

חברות כמו Personetics מציעות ניהול חכם של המידע הפיננסי עבור מוסדות פיננסיים כדי לעזור להם להתאים מוצרים פיננסיים מותאמים אישית ולהנגשת המידע לצרכן הקצה.

ניהול סיכונים ומניעת הונאות - מטבע עיסוקם, מוסדות פיננסיים נדרשים לניהול מערכים נרחבים של ניהול סיכונים. במשך השנים פיתחו המוסדות הפיננסיים מערכי ניהול סיכונים מורכבים הכוללים כלים לזיהוי הסיכונים, מודלים להערכה וכימות הסיכונים, מנגנוני בקרה להפחתת הסיכונים ומערכות לניטור ומעקב אחר התפתחות הסיכונים. התפתחויות חברתיות, עסקיות וטכנולוגיות משנות את מפת הסיכונים באופן תדיר, ומוסיפות מורכבות נוספת. לדוגמה, הגידול

⁵⁹ [Fiverr](#).

⁶⁰ [Lili bank](#).

⁶¹ [Legacy systems in banking: the major barrier for digital transformation](#).

⁶² BIS Paper 117: ["Fintech and the Digital Transformation of Financial Services: Implications for Market Structure and Public Policy"](#).

בפעילות המקוונת הגדיל את סיכוני הסייבר ואת סיכוני ההונאה הנובעים מהתחזות וגניבת זהות.

חברות פינטק מפתחות דרכים חדשות ויעילות להתמודדות עם סיכונים אלה תוך שימוש בטכנולוגיות בינה מלאכותית. בישראל השימוש בכלים אלה נמצא בראשית דרכו. בנקים וחברות ביטוח החלו להפעיל מודלים של בינה מלאכותית, אך הם ממעטים להשתמש במודלים המתקדמים של חברות פינטק בתחום.⁶³

דוגמאות לחברות ישראליות הפועלת בתחום הן חברת Riskified וחברת Forter המספקות שירותי תוכנה למניעת הונאות באמצעות טכנולוגיות בינה מלאכותית, ניתוח התנהגות ולמידת מכונה. חברות אלה אינן פועלות בישראל.

חיתום וביטוח - חברות פינטק, או אינשורטק כפי שמכנות החברות הפועלות בתחום הביטוח, מייצרות תהליכי חיתום באמצעות שימוש במקורות מידע מגוונים ובמודלים מתקדמים של בינה מלאכותית. כך למשל חברות ישראליות כמו Lemonade, משתמשות בבינה מלאכותית ולמידת מכונה כדי לייעל את תהליכי הטיפול בתביעות, כך שבמקום שהתהליך יארוך ימים, הוא יכול לארוך דקות ספורות בלבד. דוגמא נוספת הינה חברת At Bay אשר פיתחה מנגנון מבוסס בינה מלאכותית להערכת איומי הסייבר של ארגונים וחברות אחרות לצורך תמחור פוליסות ביטוח סייבר. עם זאת, חברות אלה אינן פעילות בישראל.

בין החברות הגלובליות המובילות בתחום נמנות Wefox הגרמנית, הפעילה בכל אירופה ועוסקת בפיתוח דיגיטציה של תחום הביטוח בכלל ושל עבודת הסוכנים בתחום בפרט, ו-Ant Group הסינית מקבוצת Alibaba המוכרת מוצרי ביטוח לצרכן בנקודת הזמן שבו הלקוח זקוק להם (דוגמא להטמעה של Embedded Finance).

חברות רבות נוספות פועלות לייעול של תהליכים אחרים הקשורים לביטוח, כמו דיגיטציה של תהליכי ההתקשרות עם לקוחות המפחיתה משמעותית את ההתעסקות בטפסים ומנגישות את השירותים והמידע.

כל אלה הן רק דוגמאות ספורות מתוך תהליכים רבים שעוברים שיפור וייעול בזכות חברות הפינטק. תהליכים נוספים ניתן לראות בעולמות ה**ציות** שנהנה מתהליכי אוטומציה והתייעלות של תהליכים המשמשים לעמידה בדרישות הרגולטוריות (מניעת הלבנת הון ומימון טרור, הלימות הון ועוד), **אבטחת מידע** בשיטות מתקדמות, **שירות לקוחות** דיגיטלי עם תכונות מתקדמות ואוטומציה (צ'אטבוטים ועוד), **ניהול השקעות** בכלים מתקדמים ו**ייעוץ רובוטי** המנגיש את השירות לקהלים חדשים, **תוכנות מסחר** מתקדמות, ועוד.

לסיכומי של פרק זה, חברות הפינטק מביאות ערך רב לשוק הפיננסי בכללותו, בכך שהן מגבירות את התחרות ומחדירות טכנולוגיה חדישה המייצלת תהליכים ומניבה תועלת רבה הן ללקוחות הקצה והן לעסקים. כל אלה תורמים בסופו של דבר גם למשק בכללותו.

בפרק הבא נבחן מה נעשה בישראל לקידום ענף הפינטק עד כה, ולאחר מכן נפנה לתיאור החסמים שנותרו ומתן המלצות לאופן הסרתם.

⁶³ [דוח ועדת בדיקה](#) לבחינת הצורך בהתערבות ממשלתית לשם האצת התפתחות תחום הבינה המלאכותית ומדע הנתונים (מרץ 2021).

מה נעשה עד כה לקידום ענף הפינטק?



פרק 4 מה נעשה עד כה לקידום ענף הפינטק?

לאחר שנסקר ענף הפינטק ותורמנו לכלכלה הישראלית, לרבות בנוגע לתועלות השונות האפשריות של ענף הפינטק לשיפור השוק הפיננסי, מטרת פרק זה היא להציג את הנעשה עד כה לקידום ענף הפינטק בישראל.

מרבית הרפורמות והצעדים שיתוארו מטה הינן יישום ישיר של המלצות ועדת שטרומ. ⁶⁴ הועדה מונתה ביוני 2015, והתבקשה להמליץ בפני שר האוצר ונגידת בנק ישראל דאז, על דרכים להגברת התחרותיות והפחתת הריכוזיות בתחום השירותים הבנקאיים והפיננסיים. בוועדה כיהנו נציגים ממשד האוצר, מבנק ישראל, ממשד המשפטים, מרשות התחרות (לשעבר רשות ההגבלים העסקיים) וכן נציגי ציבור ואקדמיה. הוועדה התמקדה בצורך בשינויים מבניים בתחומי השירותים הבנקאיים והשירותים הפיננסיים. לדעת הוועדה, הגברת התחרותיות בתחומים הנזכרים נסמכת על גישת "האיום התחרותי" הרואה באיום מצד גופים חוץ בנקאיים מפוקחים גורם מגביר תחרות מהותי.

4.1 קידום השימוש באמצעי תשלום מתקדמים

בספטמבר 2013 פרסמה הוועדה לבחינת צמצום השימוש במזומן (להלן: "ועדת לוקר") את המלצותיה שמטרתן להביא לצמצום הכלכלה הלא מדווחת, לצמצום השימוש במזומן ובצ'קים סחירים ולקדם את השימוש באמצעי תשלום אלקטרוניים מתקדמים המאופיינים בעמלות נמוכות בהתאם לסוג אמצעי התשלום. ⁶⁵

בין המלצותיה של ועדת לוקר ניתן למנות את הצעדים הבאים:

- א. הגבלת השימוש במזומן בש"ח ובמט"ח;
- ב. הגבלת השימוש בצ'קים באופנים שונים;
- ג. קידום הרחבת השימוש בכרטיס חיוב מיידי ובכרטיס נטען מזוהה;
- ד. האצת מעבר המערכת הבנקאית לשימוש ב"כרטיסים חכמים" תוך הטמעת דרישות אבטחה מתקדמות (הטמעת תקן EMV) כאמצעי תומך לשימוש בארנקים דיגיטליים ובטכנולוגיות תשלום מתקדמות הקיימות בחו"ל; ⁶⁶
- ה. קידום השימוש בארנק דיגיטלי חכם, אשר יהווה אכסניה לכספים ממקורות שונים ויאפשר להשתמש באמצעי התשלום הקיימים והעתידיים;
- ו. קידום צ'ק דיגיטלי בעל מאפיינים דומים למאפייני הצ'ק הפיסי;
- ז. קידום מיידי של חוק הסליקה האלקטרונית, אשר יאפשר לקדם את השימוש באמצעים אלקטרוניים מתקדמים ולייעל את תהליך הסליקה של צ'קים;
- ח. אסדרת תחום נותני שירותי מטבע;
- ט. חיוב כל עסק בהחזקת מסופן (POS) או אמצעי אחר לקבלת תשלומים בכרטיסי חיוב;

⁶⁴ המלצות ועדת שטרומ, יולי 2016, לדוח הוועדה לחצו כאן.

⁶⁵ דוח הוועדה לבחינת צמצום השימוש במזומן, 17 ביולי 2014.

⁶⁶ בעניין זה יצוין כי בהובלת בנק ישראל, המשק הישראלי התקדם משמעותית באימוץ תקן EMV בבתי העסק, במהלך שנת 2021. נכון לאוקטובר 2022, שיעור המסופים שמעבירים עסקאות EMV מתוך כלל המסופים במערכת עמד על 83%, שיעור עסקאות ה-EMV (עסקאות חכמות) עמד על 63% ושיעור העסקאות שנעשו ללא מגע (contactless) מתוך עסקאות ה-EMV שבוצעו עמד על 79%. לנתוני שב"א בעניין זה, לחצו כאן.

- י. האצת השימוש הממשלתי באמצעי תשלום אלקטרוניים במערכות התשלום מול הציבור;
- יא. התנעת תהליך של חינוך פיננסי לציבור הרחב.

4.2 הקמת מאגר נתוני אשראי

מטרתו של חוק נתוני אשראי, התשע"ו-2016 (להלן: "**חוק נתוני אשראי**") לקבוע הסדר כולל לשיתוף בנתוני אשראי של יחידים על מנת להגביר את התחרות בשוק האשראי הקמעונאי, להרחיב את נגישות הציבור לאשראי ולצמצם את האפליה במתן אשראי.

בעקבות חוק זה, בשנת 2019 החל לפעול מאגר נתוני אשראי אשר במסגרתו נאסף מידע מגופים המוגדרים כמקורות מידע בחוק נתוני אשראי (נותני אשראי למיניהם ורשויות מדינה שונות), הנוגע להיסטוריית האשראי של תושבי המדינה (שאינם תאגידים) בשלוש שנים הקודמות לבקשה. מידע זה נשמר במאגר מידע מרכזי שמפעיל בנק ישראל. מסירת נתוני אשראי ממאגר המידע המרכזי לשכות אשראי המפוקחות על ידי בנק ישראל, לשם עיבודם והעברתם, נעשה בהסכמת הלקוח בלבד. מידע זה משמש, בין השאר, מוסדות פיננסיים נותני אשראי, תוך שמירה על עניינם של הלקוחות ועל פרטיותם.

לקוח זכאי לקבל ישירות ממאגר המידע "דוח ריכוז נתונים", המכיל את המידע שנאסף לגביו. המידע שבדוח עשוי לסייע לו בקבלת החלטות אשראי, וכן לאפשר לו לקבל שירותי ייעוץ מ"מיופה כוח בתמורה" - גורם מיינץ בתחום האשראי. ביכולתו גם לרכוש מלשכת אשראי שירותי ייעוץ בדבר התנהלותו הפיננסית, וכן לקבל ממנה את דיוג האשראי האישי שלו.

מכוח חוק נתוני אשראי ניתנו רישיונות לשלוש לשכות אשראי - די.אנד.בי. החברה לנתוני אשראי בע"מ, בי. די. אי קופאס בע"מ וקו מנחה דירוג אשראי בע"מ. כך גם נרשמו מיופי כוח בתמורה במרשם מיופי כוח בתמורה במערכת נתוני האשראי של בנק ישראל.

יצוין כי בנק ישראל בוחן את קידומו של מאגר אשראי ייעודי עבור העסקים הקטנים והבינוניים על מנת לשפר את הנגישות לאשראי לעסקים קטנים ובינוניים ולהגביר את התחרות בתחום זה.⁶⁷

4.3 חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים

כחלק מיישום המלצות ועדת שטרומ, חוקק חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016 (להלן: "**חוק שירותים פיננסיים מוסדרים**"), שמטרתו לפתח את ענף השירותים הפיננסיים כענף יעיל, לגיטימי ומפותח.

מאז שנחקק, נתנה רשות שוק ההון רישיונות לחברות פינטק הפועלות בתחום האשראי החוץ-בנקאי ובכך סללה את הדרך לפעילותן של חברות אלו בשוק הפיננסי בישראל. בנוסף, ניתנו רישיונות למתן שירות בנכס פיננסי לגופים הפועלים בתחומים פיננסיים נוספים, כגון העברות כספים בינלאומיות, הנפקת כרטיסי חיוב נטענים, מאגדים המרכזים חיובים של בתי עסק מול סולקים ועוד. לאחרונה, כפי שהוזכר לעיל, ניתנו גם שלושה רישיונות חדשים לחברות הפועלות בתחום הקריפטו והמטבעות הדיגיטליים.

67 לכתבה בנושא לחצו כאן.

4.4 החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות

כחלק מיישום המלצות ועדת שטרומ, נחקק החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל. חוק זה קבע מספר שינויים חשובים, ביניהם חובת ההפרדה של בנק בעל היקף פעילות רחב⁶⁸ מהחזקה של אמצעי שליטה בחברות כרטיסי האשראי, הטלת הגבלות על בנק בעל היקף פעילות רחב לגבי עיסוק בתפעול הנפקה של כרטיסי חיוב או בסליקה של עסקאות בכרטיסי חיוב ושינויים נוספים.

כתוצאה מיישום חוק זה, בנק לאומי מכר את החזקותיו בחברת כרטיסי האשראי לאומי קארד לקרן ורבורג פינקוס, החברה שינתה את שמה למקס, וכיום נמצאת בהליך למכירתה לקבוצת הביטוח כלל. לעומת זאת, בבנק הפועלים החליטו להנפיק את ישראלכר בבורסה, ולהפוך אותה לחברה ללא גרעין שליטה. גם חברת שב"א - שירותי בנק אוטומטיים (להלן גם: "שב"א") - המפעילה את מערכות התשלומים המבוקרות של מערכות שירותים בכרטיסי חיוב (אשראית) ומכשירי בנק אוטומטיים (כספומטים - ATM), עברה שינוי במבנה הבעלות בה. הבנקים הפחיתו את החזקותיהם בשב"א בהתאם לאיסור שהוטל עליהם בחוק מלהחזיק ביותר מ-10% מאמצעי השליטה בה, וביוני 2019 היא הפכה לחברה ציבורית.

עוד נקבע במסגרת החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות כי לתקופת ביניים יוכל בנק דיסקונט להחזיק בחברת כרטיסי האשראי כאל, עד להחלטה סופית בעניין שתצטרך להתקבל עד לסוף ינואר 2023. בעניין זה, פורסמה לאחרונה, בנובמבר 2022, טיוטת המלצה מנומקת של הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי⁶⁹ להמליץ לשר האוצר להפעיל את סמכותו לפי סעיף 11ב(ד) לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981 (להלן: "**חוק הבנקאות (רישוי)**"), על מנת להורות על הפרדת חברת כרטיסי האשראי השלישית, כאל, מבנק דיסקונט.⁷⁰

על אף הצעדים שנעשו מאז חקיקת החוק בשנת 2017 וכמוסבר בפרק הקודם בהרחבה, השוק הפיננסי בישראל עדיין סובל מריכוזיות משמעותית ונראה כי טרם נכנסו שחקנים חדשים לשוק זה באופן המשנה משמעותית את רמת התחרותיות בו.

הקלות בתנאים לקבלת רישיון בנק או סולק

חוק הבנקאות (רישוי) קובע את התנאים לקבלת רישיון בנק, רישיון סולק לגוף העוסק בפעילויות סליקה וכן את תחומי הפעולה של תאגידים בנקאיים וייחודם, ביניהם האיסור על קבלת פיקדונות מהציבור ומתן אשראי בו זמנית ללא רישיון כתאגיד בנקאי (סעיף 21). **כיום קיימים בארץ תשעה בנקים**, מתוכם שני הבנקים הגדולים - פועלים ולאומי - מחזיקים בנתחי שוק משמעותיים משוק הבנקאות. במקביל אליהם, **ישנם בארץ חמישה גופים אשר קיבלו רישיון סליקה מבנק ישראל**: שלוש חברות כרטיסי האשראי - קבוצת ישראלכר; כרטיסי אשראי לישראל (כאל); ומקס (לשעבר לאומי קארד) - וכן שני סולקים נוספים - חברת טרנזילה בע"מ וחברת קארדקום סליקה בע"מ.

מתן רישיון לבנקים דיגיטליים חדשים

בשלוש השנים האחרונות קבע בנק ישראל הקלות בתנאים לקבלת רישיון בנק. אלה הובילו לכך שבדצמבר 2019 ניתן רישיון להקמת בנק דיגיטלי חדש בשם One Zero והיתר שליטה בו. הבנק הדיגיטלי הראשון קיבל רישיון קבוע בינואר

68 ההגדרה מופיעה בסעיף 11ב(א) (**לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981**), לפיה מדובר בבנק ששווי נכסיו עולה על 20% משווי הנכסים של כלל הבנקים בישראל.

69 בוועדה יושבים נציגי משרד האוצר, בנק ישראל, רשות התחרות ורשות שוק ההון.

70 לטיוטת ההמלצה המנומקת לחצו [כאן](#). הטיוטה פתוחה להערות ציבור עד לתאריך 20.11.2022.

2022, ופתח את פעילותו לקהל הרחב באוגוסט 2022 המתמקדת במתן שירותי בנקאות למשקי בית, ובכלל זה העמדת אשראי, קבלת פיקדונות, ניהול חשבונות עובר ושב ומתן שירותי קניה ומכירה של ניירות ערך.

בנוסף, בסוף דצמבר 2022 בנק ישראל אישר הקמה של בנק דיגיטלי נוסף בשם אש ישראל. בנק ישראל מסר לנציגי היזמים רישיון מותנה להקמת בנק והיתרים לשליטה והחזקה בו. זהו רישיון שני הניתן לבנק חדש במערכת בתוך תקופה של שלוש שנים.⁷¹

הקמת בנק חדש התאפשרה על רקע מהלכים להסרת חסמים ולעידוד התחרותיות בשוק השירותים הפיננסיים בישראל, לרבות צעדים לשינוי התהליך למתן רישיון בנק באופן שנועד ליצור מנגנון להבטחת ודאות רגולטורית ליזמים עוד טרם השלמת ההיערכות התפעולית המלאה; ליווי צמוד של היזמים על-ידי צוות ייעודי שהוקם על-ידי המפקח על הבנקים לתמיכה בהקמת בנקים חדשים; הורדת דרישות ההון ההתחלתי הנדרש להקמת בנק ויחסי ההון (לפי גישה מותאמת סיכון); עדכון הוראות ניהול בנקאי תקין של הפיקוח על הבנקים כך שיתאפשר להעניק את כל השירותים הבנקאיים באופן דיגיטלי; החלטת המדינה לתת מענק ממשלתי לגוף שיקים מרכז שירותי מחשוב, שיהווה תשתית מיכונית לבנקים חדשים וקיימים ולאגודות פיקדון ואשראי; והקמת המערכת לשיתוף נתוני אשראי, שנותנת מענה למגבלת האינפורמציה ומאפשרת מתן אשראי בתנאים תחרותיים על ידי בנקים ושחקנים חדשים.

ניוד חשבונות בנק

על מנת להקל על הקשיים במעבר הלקוחות בין בנקים, שיוצרים חסם הפוגע בתחרות, תוקן חוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981. כחלק מכך, הבנקים חויבו בהוראות שתכליתן היא הקלה על מעבר לקוחות בין בנקים. מכוח האמור, בדצמבר 2019 פרסם בנק ישראל את הוראת נב"ת⁷², 448 אשר מסדירה את הליך ניוד חשבונות בין בנקים (הליך המכונה "מעבר בקליק"). הבנקים בחרו לקיים חובות אלה בדרך של הקמת מערכת לניוד חשבונות, על ידי מס"ב (מרכז סליקה בנקאי) (להלן גם: "מס"ב")⁷³ אשר מסייעת בביצוע ה"מעבר בקליק" באמצעות מערכת הסליקה. המערכת מאפשרת לבנק שאליו עובר הלקוח ("הבנק הקולט") לתת הוראה על ביצוע המעבר, אשר מבוצע תוך שבעה ימי עסקים. המערכת מאפשרת לבנק הקולט לקבל מידע הדרוש לצורך ההעברה ושירות של "עקוב אחרי" - ניתוב אוטומטי של הוראות מחשבון הבנק הישן בבנק המעביר אל החשבון החדש בבנק הקולט, על מנת לענות על החשש של לקוחות לאבדן חיובים או זיכויים כתוצאה מהמעבר. על אף עיכובים בלוחות הזמנים, ביום 22 בספטמבר 2021 המערכת לניוד חשבונות בנק החלה לפעול באופן מקוון.

4.5 רפורמת פלוס - יישומו של עולם פיננסי פתוח Open Finance

בחודש נובמבר 2021 נחקק חוק שירות מידע פיננסי אשר מסדיר לראשונה בחקיקה את תחום הבנקאות הפתוחה בישראל ומסמך את רשות ניירות ערך להעניק רישיונות למתן שירות מידע פיננסי לתאגידים העומדים בדרישות הקבועות בחוק.

כחלק ממגמה גלובלית, מדינות רבות מאמצות רפורמות של בנקאות פתוחה - המעבירות את הבעלות על המידע הפיננסי לצרכנים ומאפשרות להם לחלוק את המידע הפיננסי שלהם עם צדדים שלישיים. החדשנות שברפורמת

⁷¹ להודעת בנק ישראל לחצו כאן

⁷² להוראה לחצו כאן.

⁷³ מס"ב היא חברה פרטית בבעלות הבנקים הפועלת מכוח רישיון חברת שירותים משותפת שהוענק לה על ידי בנק ישראל. מס"ב מפעילה את מערכת התשלומים המבוקרת האחראית על סליקת העברות תשלומים בין בנקים, בשם מערכת זיכויים, חיובים והעברות תשלומים.

הבנקאות הפתוחה מעוררת את תעשיית הפיננסיים המסורתית בעולם, ובפרט את מבנה העלויות והקשר בין הצרכן לבין המערכת הבנקאית המסורתית. רפורמה זו מאפשרת בפועל פריקות של סל השירותים הפיננסיים, הגברת יכולת ההשוואה של לקוחות בין ספקים פיננסיים שונים, צמצום פערי המידע בין ספקים פיננסיים שונים ביחס למאפיינים הייחודיים של לקוחות ומתן אפשרות ללקוחות לקבל בלחיצת כפתור תמונה מלאה על מצבם הפיננסי בזמן אמת. כל זאת, כדי להסיר חסמים לתחרות בענף ולייעל את השירותים הפיננסיים.

מסקירה של חברת הייעוץ מקינזי (McKinsey & Company) שפורסמה ביולי 2021,⁷⁴ המגמה מתפתחת מסביב לעולם בדרכים שונות. נכון למועד כתיבת מסמך זה, מחקר שוק מראה כי 73 מדינות ברחבי העולם, הנמצאות בשלבים שונים של התהליך, פועלות ליישום רפורמת הבנקאות הפתוחה.⁷⁵ ממשלות באיחוד האירופי, בריטניה, דרום קוראה, אוסטרליה והודו קבעו רגולציה המחייבת את הבנקים הגדולים להנגיש את המידע הפיננסי לחברות אחרות. לעומתן, בארצות הברית ובסין, מדובר במגמה שהונעה על ידי התעשייה (market led) בה החברות החלו את התהליך של בנקאות פתוחה עוד קודם לאסדרת הנושא.⁷⁶

בשנים האחרונות מתגבשת בעולם תפיסת ה-Open Finance כהרחבה של הבנקאות הפתוחה. ה-Open Finance מתייחס למידע פיננסי באופן נרחב, מעבר למידע הבנקאי. למשל, בהיבטים המתקשרים להלוואות חוץ בנקאיות, תיקי השקעות, ביטוחים, חסכונות פנסיה. באוסטרליה אומצה רגולציה נרחבת הכוללת גם מקורות מידע לא פיננסיים, כגון כאלה הקשורים במגזר האנרגיה והתשתיות. בבריטניה הרשות לרגולציה על שירותים פיננסיים (Financial Conduct Authority – FCA) פרסמה במרץ 2021 מסמך המתייחס לתועלות פוטנציאליות בהרחבת הרגולציה כאמור, הכולל צעדים מוצעים לקידום הנושא וקווים עקרוניים ליצירת מתווה רגולטורי וסטנדרטים אחידים בשוק.⁷⁷ במאי 2022 פורסם נייר היועצות בנושא על ידי נציבות האיחוד האירופי השוקלת האם וכיצד לקדם מהלך רגולטורי הממשיך את הדירקטיבה האירופאית השנייה בדבר שירותי תשלום (להלן: "PSD2")⁷⁸ לשם הרחבת גבולות הבנקאות הפתוחה לכלל המגזר הפיננסי.⁷⁹

בישראל, **המידע הפיננסי שנכלל בחוק שירות מידע פיננסי הנו מרחיב ביחס למדינות אחרות** והוא כולל מידע על אודות הפעילות הפיננסית של הלקוח כדוגמת: תנועות (זיכויים וחייבים) בחשבון העובר ושב של הלקוח ועלות ניהול החשבון של הלקוח (דמי ניהול חשבון); מידע על אודות האשראי של הלקוח, ובכלל זה סך האשראי שהלקוח נטל והריביות שהוא משלם בגינו; מידע על החסכונות של הלקוח, ובכלל זה היקף החיסכון של הלקוח וריביות שהוא מקבל בעדו; מידע על תיק ניירות הערך שמחזיק הלקוח והעמלות שהוא משלם עבור פעולות קנייה ומכירה של ניירות ערך וכיוצא בזה. בכך, חוק שירות מידע פיננסי מרחיב את היריעה ומגדיל את היקף תחולת הרפורמה בישראל. אך ההרחבה

⁷⁴ ראו סקירה של חברת הייעוץ מקינזי - Chandana Asif, Tunde Olanrewaju, Hiro Sayama, and Ahalya Vijayasrini (McKinsey & Company): ["Financial services unchained: The ongoing rise of open financial data"](#), McKinsey & Company (July 2021).
vasan,

⁷⁵ ראו מעקב של ה-, "Open Banking Tracker" "Open Banking Directory": Open Banking Directory.

⁷⁶ ראו עמוד 2 לסקירה של חברת הייעוץ מקינזי (McKinsey & Company), הערה מס' 73; לאחרונה, הלשכה להגנה פיננסית על הצרכן בארצות הברית (Consumer Financial Protection Bureau) הצהירה על כוונתה להסדיר את הבנקאות הפתוחה בכדי להגביר את התחרות בתעשייה הפיננסית ולהעלות את שיעור הגישה של לקוחות האמריקאים לשירותים פיננסיים. באוקטובר 2022, ה-CFPB פרסם מסמך היועצות עם הציבור בנושא והמטרה היא בשנת 2023 לפרסם חוק להעלות הציבור ולסיים את הליך החקיקה במהלך שנת 2024.

⁷⁷ FCA, [Open Finance](#) March 2021

⁷⁸ [Directive \(EU\) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market](#), amending Directives 2002/65/EC, 2009/110/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010, and repealing Directive 2007/64/EC

⁷⁹ [European Commission, Targeted consultation on open finance framework and data sharing in the financial sector](#)

אינה רק בסוגי המידע אלא גם במקורות מידע נוספים הנכללים בחוק, כגון נותני אשראי חוץ בנקאי על סוגיהם השונים, אגודות פיקדון ואשראי, חברות ביטוח ויתר הגופים המוסדיים לגבי האשראי שהם נותנים.

במסגרת שירות מידע פיננסי יכול בעל רישיון להציע ללקוחות שירותים שונים. לדוגמה, ריכוז מידע פיננסי ממקורות מידע פיננסי שונים; השוואת עלויות; העברת מידע לגופים פיננסיים לשם קבלת הצעות להתקשרות עבור הלקוח לשירותים פיננסיים שאותם הלקוח צורך או מבקש לצרוך (כלומר, הצעות מחיר מתחרות) או לשם סיוע בהתקשרות עמם וכן ייעוץ בדבר התנהלותו הכלכלית של הלקוח. יודגש כי לא מדובר ברשימה סגורה של שימושים שיכול בעל רישיון לעשות במידע הפיננסי, ובלבד שהשימוש נוגע להתנהלותו הכלכלית של הלקוח, לטובת הלקוח ובהסכמתו המפורשת.

שירות משלים נוסף שיכול בעל רישיון להציע ללקוחות הוא **שירות ייזום תשלומים**. במסגרת שירות זה בעל רישיון כותב את פרטי הוראת התשלום בחשבון הלקוח, לבקשת הלקוח, ובאישורו מול מנהל חשבון התשלום. ייזום תשלומים בא להקל על הלקוח בכך שהוראת התשלום נכתבת עבורו, וכיוון שהשירות מקוון יש בו כדי למנוע טעויות בכתובת ההוראה העלולות לנבוע מהקלדה שגויה של הלקוח. ייזום תשלומים יכול להיעשות גם כן באמצעות אותה מערכת ממשק למידע פיננסי, ולכן במידה רבה הוא משלים לשירות המידע הפיננסי.

חוק שירות מידע פיננסי נכנס לתוקף ביוני 2022, ובתוך שלושה חודשים מכניסו לתוקף, רשות ניירות ערך נתנה ארבעה רישיונות לחברות הנותנות שירות מידע פיננסי.⁸⁰ גופים בעלי רישיון או אישור למתן שירות מידע פיננסי, יכולים לקבל הרשאת גישה למידע פיננסי של לקוחות בהסכמתם המפורשת ובאמצעות תקני בנקאות פתוחה מאובטחים ומוצפנים. בימים אלו, נבחנות בקשות נוספות לרישיון על ידי הרשות.

4.6 תכנית הפיילוט של רשות ניירות ערך בשיתוף רשות החדשנות

רשות החדשנות ורשות ניירות ערך, מזמינות מעת לעת חברות טכנולוגיות ישראליות, להגיש בקשות לקבלת סיוע לביצוע פיילוטים בארץ ובחו"ל. הסיוע כולל גישה למאגר המידע של הדיווחים הפומביים במגנ"א ברשות ניירות ערך ולמאגר של נתוני מסחר של הבורסה לניירות ערך בתל אביב, ליווי מקצועי של סגל רשות ניירות ערך ותמיכה כספית. קהל היעד של התכנית הוא אותן חברות פינטק ישראליות הנחשבות כגורמים שיכולים לחולל את התחרות בשוק הפיננסי.

לאור הרחבת אתגרי הקולות הקוראים שפורסמו במהלך שנת 2022,⁸¹ לתחומי הבנקאות הפתוחה והתשלומים כתחומים מועדפים להתמקדות, ביניהם הרחבת נגישות הציבור למידע פיננסי וייזום התשלומים, דרך ממשקי תוכנה פתוחים עם גופים פיננסיים (Open APIs) וכן שילוב פתרונות של חברות פינטק במערכת הפיננסית המסורתית בפרט בתחום התשלומים לטובת הצרכנים (לרבות שירותים B2B ו-B2B2C), צורך בנק ישראל כמשקיף לתהליך על מנת לסייע בהערכת הבקשות ובלייווי המקצועי.

⁸⁰ [לרשימת](#) נותני שירות מידע פיננסי.

⁸¹ [רשות החדשנות- קול קורא לפיילוטם בפינטק.](#)

חסמים - מה נדרש עוד להשלים?



פרק 5 חסמים - מה נדרש עוד להשלים?

לנוכח התועלות הרבות שיש בכוחן של חברות הפינטק לתרום לשיפור השוק הפיננסי בישראל, נדרש לבחון אילו חסמים עומדים בפניהן כיום בבואן לשקול פעילות בישראל והצעת שירותיהן ללקוחות ישראליים.

חברות הפינטק בישראל פועלות וצפויות לפעול בסביבה עתירת רגולציה מורכבת. מאפיין זה אינו ייחודי רק לישראל - במערכות פיננסיות רבות בעולם ישנה סביבה רגולטורית מורכבת, אשר מטרתה להתמודד עם כשלי השוק והסיכונים המיוחדים לעולם הפיננסי, ולהבטיח את יציבות הגופים הפיננסיים והמערכת הפיננסית לטובת רווחת הציבור. בהיעדר התאמה למאפייני חברות הפינטק, אתגרים רגולטוריים מגוונים מהווים חסם משמעותי לתחילת פעילותן ולהתפתחותן העסקית, וכן ליכולתן להציע מוצרים ושירותים בשוק הישראלי. לפיכך, המשק הישראלי אינו ממצה את פוטנציאל ענף הפינטק הן כמנוע צמיחה משמעותי בתוך תעשיית ההיי-טק, והן כאמצעי לעליית מדרגה של המערכת הפיננסית בישראל.

בפרק זה נתאר את החסמים הקיימים בפני חברות פינטק ואת ההמלצות לשחרורם והקלתם, לשם קידום פעילותן של חברות פינטק כאן בישראל. בחרנו להתמקד בצעדים שהעבודה בעניינם נמצאת בשלב מתקדם יחסית כך שגם יישומם יכול להיעשות תוך פרק זמן קצר.

5.1 השלמת חקיקת תזכיר החוק להסדרת העיסוק בשירותי תשלום

שירותי התשלומים בישראל ניתנו וניתנים באופן היסטורי על ידי הבנקים וגופים הקשורים לבנקים. הבנקים וחברות כרטיסי האשראי אשר עד לא מזמן היו כולן חברות בבעלות בנקים, הם שסיפקו כמעט באופן בלעדי את שירותי סליקת התשלומים עבור בתי עסק, הנפקת אמצעי תשלום וניהול חשבונות תשלום עבור לקוחות. מצב דברים זה יצר שוק ריכוזי בתחום התשלומים, המאופיין במיעוט שחקנים ותחרותיות נמוכה.

ועדת שטרומ התייחסה לנושא זה והתמקדה בצורך בשינויים מבניים בתחומי השירותים הבנקאיים והשירותים הפיננסיים. בכל הנוגע לתחום שירותי התשלום, הוועדה המליצה על הסדרת פעילותם של גופים חוץ בנקאיים העוסקים במתן שירותי תשלום אשר תתבסס על הסדרה בינלאומית, בהלימה לדרישות הדיקטטיבה האירופאית השנייה בדבר שירותי תשלום (ה- PSD2), תוך התאמתה לשוק המקומי.

כחלק מפעילות הוועדה ובהתאם להמלצותיה, הוקמה בחודש מרץ 2016 ועדת משנה בהשתתפות נציגי בנק ישראל, משרד המשפטים, משרד האוצר, רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון ורשות התחרות. עבודת ועדת המשנה נועדה לגבש אסדרה רוחבית ואחידה של שירותי התשלום (הנפקה של אמצעי תשלום, סליקה של אמצעי תשלום וניהול חשבונות תשלום), באופן שיתאים להתפתחות הטכנולוגית בתחום שירותי התשלום, יעניק הגנה צרכנית מלאה ורחבה לציבור הלקוחות ויאפשר תחרות בין נותני שירותי התשלום השונים, בנקאים וחופץ בנקאיים. ההסדרה נועדה, בין היתר, להבטיח הגינות ולהגביר את אמון הציבור באותם אמצעי תשלום מתקדמים, ובכך להרחיב את השימוש בהם על ידי הציבור, תוך הסדרת אפשרות הגישה של שחקנים חופץ בנקאיים למערכות התשלומים. כיום הגישה הישירה למערכות התשלומים אפשרית רק לבנקים וחברות כרטיסי אשראי, מה שמעניק לאלו יתרון תחרותי משמעותי והופך את השחקנים החופץ בנקאיים לתלויים בהם.

בעקבות עבודת ועדת המשנה פורסם להערות הציבור באתר החקיקה הממשלתי באוגוסט 2018 תזכיר חוק להסדרת הפיקוח על תחום שירותי התשלום החוץ בנקאי תחת פיקוחה של רשות שוק ההון. לתזכיר זה התקבלו הערות ציבור מגורמים רבים בשוק התשלומים, אך הליך חקיקתו לא הושלם. במקביל בינואר 2019 חוקק חוק שירותי תשלום התשע"ט-2019 (להלן: "**חוק שירותי תשלום (הצרכני)**"), אשר מסדיר את החובות הצרכניות החלות על נותני שירותי תשלום, בנקאיים וחץ בנקאיים, כלפי לקוחותיהם.

בהחלטת ממשלה מספר 215 מאוגוסט 2021 שעניינה "קידום שוק התשלומים - הסדרת העיסוק בשירותי תשלום",⁸² נקבע כי לצורך השלמת הליך החקיקה יפורסם תזכיר חוק עדכני להערות הציבור, אשר יעגן בחקיקה את הסדרת העיסוק בשירותי התשלום הניתנים על ידי גופים חץ בנקאיים. העיסוק בשירותים אלה יחייב רישיון ופיקוח מאת רשות ניירות ערך, במקום רישוי ופיקוח של רשות שוק ההון, וביניהם נכללים שירותי סליקה של פעולת תשלום; הנפקה של אמצעי תשלום; ניהול חשבון תשלום המאפשר העברת תשלומים בעד מוצרים ושירותים; וכן שני שירותי תשלום חדשים ומתקדמים אשר מאפשרים ללקוח לעשות שימוש באמצעי תשלום טכנולוגי חלופי לכרטיסי האשראי - ייזום תשלומים וייזום מורחב.

שירות ייזום תשלומים הוא שירות המאפשר ללקוח לשלם באמצעות העברה בנקאית בצורה פשוטה וקלה. בעל הרישיון לשירותי תשלום ממלא בצורה אוטומטית ("יכתוב") את פרטי הוראת התשלום בחשבון הלקוח וטרם ביצע ההוראה, הלקוח נדרש לאשר באופן מקוון את הוראת התשלום מול הבנק. כדי לאפשר את כתיבת פרטי הוראת התשלום על ידי היוזם, שהוא, כאמור, גוף מפוקח, יקבל היוזם גישה מאובטחת לממשק טכנולוגי (API) ייעודי שיקים מנהל חשבון התשלום לצורך כך.

שירות ייזום מורחב מבוסס על רעיון טכנולוגי דומה לייזום התשלומים, בהבדל אחד - לאחר שהלקוח מאשר באופן מקוון בפני מנהל חשבון התשלום (הבנק בו מתנהל חשבון) לתת ליוזם המורחב הרשאה למתן הוראות תשלום בחשבון, תהליך זה יהיה הלקוח ואישורו לכל הוראת תשלום יעשה מול היוזם המורחב ולא מול מנהל חשבון התשלום.

בהתאם להחלטת הממשלה פורסם להערות ציבור בינואר 2022 תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום, התשפ"ב-2022 (להלן: "**תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום**").⁸³ תזכיר זה קובע את דרישות הרישיון לעיסוק בשירותי תשלום ואת סמכויות הפיקוח והאכיפה של רשות ניירות ערך על בעלי רישיון כאמור. רישיון זה יאפשר לאותם נותני שירותי תשלום לעסוק בסליקה, הנפקה וניהול חשבון תשלום, כמו גם להציע ללקוחותיהם שירותי ייזום תשלומים וייזום מורחב. לצורך כך קובע תזכיר החוק את דרישות הרישיון, כגון: הון עצמי, ביטוח, אמצעים טכנולוגיים מתאימים, תכנית עסקית, היתר שליטה ועוד, תוך שהוא מאפשר להתאים דרישות אלו למהות ולהיקף הפעילות. עוד הסדיר התזכיר את החובה על מנהלי חשבונות התשלום לאפשר ליוזמי התשלומים והיוזמים המורחבים גישה מאובטחת לחשבונות הלקוחות לצורך מתן שירות הייזום.

יש להדגיש כי תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום מתאים את דרישות הרישיון לאופייה והיקפה של הפעילות והסיכונים הנובעים ממנה וזאת במטרה לעודד גופים טכנולוגיים להיכנס לתחום פעילות זה ולשפר את השירות שניתן לבתי עסק וללקוחות תוך הגברת התחרות אל מול נותני שירותי התשלום הקיימים. למשל, הדרישות מייזום תשלומים נמוכות מהדרישות ממנהלי חשבונות התשלום היות וייזום תשלומים היא פעילות בעלת סיכונים נמוכים יחסית מכיוון

82 [החלטת ממשלה](#) מס' 215 מיום 1.8.2021 בנושא קידום שוק התשלומים בישראל - הסדרת העיסוק בשירותי תשלום.

83 [תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום, התשפ"ב-2022](#).

שיוזם התשלומים אינו הגורם שמזהה את הלקוח או מבצע את הוראת התשלום. לעניין זה יצוין כי מלבד בעלי הרישיון לפי החוק, גם גופים אחרים המחזיקים ברישיון פיננסי, כגון: בנקים, חברות ביטוח או נותני אשראי חוץ בנקאי, יוכלו לקבל אישור מהמאסדר שלהם למתן שירות ייזום תשלומים, ככלי משלים לפעילותם הפיננסית.

תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום עוסק גם בגישה ישירה של חברות תשלומים (בעלות רישיון) למערכות התשלומים, כגון אלו המופעלות על ידי שב"א (שירותי בנק אוטומטיים בע"מ) ומס"ב ועל כך בהרחבה בהמשך. דרישות הרישיון מגוף שיבקש להתחבר ישירות למערכות התשלומים, על הסיכונים הנובעים מכך למערכות התשלומים ולחברים האחרים בהן, יהיו גבוהות יותר, בין השאר, בהיבטי הדרישות הטכנולוגיות ודרישות ההון העצמי והביטוח. מתן האפשרות לגישה ישירה למערכות התשלומים חשובה במיוחד לאור המצב הקיים היום בו רק הבנקים וחברות כרטיסי האשראי מחוברים ישירות למערכות התשלומים, מה שמעניק להם יתרון תחרותי משמעותי אל מול הגופים החוץ בנקאיים הנאלצים לעשות שימוש בשירותיהם בהקשר זה, על אף היותם מתחרים ישירים שלהם.

תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום שואף להפחית את התלות של בעלי רישיון שירותי תשלום בבנקים המקומיים בהיבטים נוספים, כגון: מתן אפשרות להחזיק את כספי הלקוחות גם אצל בנקים זרים או גופים המורשים לכך מחוץ לישראל. בנוסף, התזכיר מאמץ את החלופות הקבועות ב- PSD2 להחזקת כספי לקוחות בחשבון נאמנות, ומאפשר לבעלי הרישיון להחזיק ביטוח או ערבות שיבטיחו את כספי הלקוחות. התזכיר עוסק גם בהיבטים תחרותיים שונים, כגון חובה של סולק בעל היקף פעילות רחב או מנפיק בעל היקף פעילות רחב להתקשר עם מנפיק או סולק בהתאמה. אמנם דרישות אלו כבר קיימות היום בחוקי הבנקאות, אך התזכיר מאמץ אותן תוך התאמתן לעולם בו אמצעי התשלום יהיו רבים ומגוונים ולא יענו להגדרה המוכרת של כרטיס אשראי. בכך התזכיר משיג ניטרליות טכנולוגית ביחס לשירותי התשלום העתידיים.

תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום צפוי להיכלל בחוק ההסדרים הקרוב שיעלה בפני הכנסת יחד עם אישור התקציב וחוק התכנית הכלכלית. עיכוב באישורו של החוק מהווה החסם המרכזי לפתיחת שוק התשלומים לתחרות ושיפור תנאי התשלום של הצרכן הישראלי.

עוד יצוין כי במקביל לקידום תזכיר החוק ובהתאם להחלטת הממשלה האמורה, מקודם תיקון משלים לחוק שירותי תשלום (הצרכני) אשר מטרתו לעגן בחוק את החובות הצרכניות שיחולו על שירותי התשלום החדשים של ייזום תשלומים וייזום מורחב. לצורך כך פורסם להערות ציבור באוקטובר 2022 תזכיר חוק שירותי תשלום (תיקון מס' 2) (ייזום תשלומים), התשפ"ג - 2022.⁸⁴

5.2 הקלת החיבור למערכות התשלומים

כיום לא קיימים במערכות התשלומים משתתפים ישירים שאינם בנקים או חברות כרטיסי אשראי. לשם השתתפות הישירה של חברות הפינטק במערכות התשלומים, נדרשת השלמת החקיקה הנוגעת לרישוי נותני שירותי תשלום וקיומו של תהליך רישוי ופיקוח על גופים אלה.

הרחבת הגופים להם תינתן אפשרות לגשת למערכות התשלומים המבוקרות⁸⁵ תפתח בפניהם את האפשרות לקדם

⁸⁴ תזכיר חוק שירותי תשלום (תיקון מס' 2) (ייזום תשלומים), התשפ"ג - 2022.

⁸⁵ מערכת תשלומים שהוכרזה כמערכת תשלומים מבוקרת לפי סעיף 2 לחוק מערכות תשלומים, התשס"ח-2008.

פתרונות טכנולוגיים חדשניים, שיביאו לפיתוח משק התשלומים הישראלי. השתתפות ישירה במערכות התשלומים המופעלות על ידי שב"א ומס"ב כמו גם במערכת זה"ב (זיכויים והעברות בזמן אמת), בה מתבצעת הסליקה הכספית הסופית במשק התשלומים בישראל, היא הכרחית עבור היכולת של משתתפים חדשים להתחרות באופן אפקטיבי במשק התשלומים ולהפוך למחוללי תחרות.

להרחבה נוספת בדבר מערכות התשלומים בישראל, חשיבות החיבור של גופים נוספים אליהן וההתפתחויות בתחום,

ראו עוד בדוח של רשות ניירות ערך שפורסם בינואר 2022.⁸⁶

רשות התחרות הגדירה כבר בשנת 2020 את החברות שב"א ומס"ב (אשר מפעילות את מערכות התשלומים המבוקרות המרכזיות בארץ⁸⁷) כשיתופי פעולה בין מתחרים שעולים לכדי הסדרים כובלים. משכך, פעילותן כפופה לפטור בתנאים מאישור הסדר כובל של הממונה על התחרות. הסדרי הפטור בתנאים שניתנו לכל חברה בנפרד, הם לתקופה מוגבלת שמתחדשת מפעם לפעם.

לאחרונה הגיעה הממונה על התחרות בשיתוף פעולה עם בנק ישראל למתווה מוסכם של הפרדה מלאה בין שב"א ומס"ב. בפברואר 2022 הוגשה בקשה מוסכמת לאישור מתווה ההפרדה לבית הדין לתחרות. המתווה אושר על ידי בית הדין לתחרות באפריל 2022 וכולל בתוכו תנאים הכוללים הפרדה מלאה של החברות מרמת ההנהלה, פיתוחי האפליקציות ושירותי התשלומים המיידים ועד לתשתיות שעליהן נסמכות החברות. בהתאם להסכמה עם הממונה על התחרות כבר הופרדו רוב הפונקציות הניהוליות בחברות וכן חלק משמעותי מההתקשרויות עם צדדים שלישיים. עוד נקבע במסגרת התנאים כי כל כוח האדם והמשרדים של החברות נדרשו להיפרד עד לאוגוסט 2022, מרבית הפיתוחים האפליקטיביים המאפשרים התעצמות של התחרות בין החברות יופרדו עד לסוף שנת 2023, תשתיות החברות תופרדנה עד לסוף שנת 2024 ואילו ציוד החומרה של החברות יופרד עד לסוף שנת 2027. **פירוק מונופול מערכות התשלומים בישראל הוא בעל חשיבות משמעותית לתחרות ולחדשנות השוק הפיננסי ולהסרת חסמים מהותיים להתפתחות של שוק תשלומים מתקדם ומגוון בישראל הכולל בתוכו מגוון חברות פינטק פעילות.**

בספטמבר 2020 פרסמה שב"א את תקציר כללי מערכת "שירותים בכרטיסי חיוב", הכוללים שני סוגי השתתפות במערכת: השתתפות ישירה או עקיפה.⁸⁸ על מנת להיות משתתפים במערכת, הן ישירים והן עקיפים, יש לעמוד במספר תנאי כשירות, ביניהם קיומם של הוראות או נהלים פנימיים בקרב המועמד לצורך עבודה מול המערכת, הוכחת יכולות טכנולוגיות המאפשרות עמידה בכללים שהוגדרו ועמידה בכל הדרישות המופיעות בכללים.

לעניין הגישה למערכת "זיכויים, חיובים והעברות תשלומים" המופעלת בידי מס"ב, עבור גופים חוץ-בנקאיים שיהיו מעוניינים להתחבר למערכת באופן עקיף, באמצעות גוף מייצג, נקבעו במסגרת הפטור של הממונה על התחרות למס"ב (פטור בתנאים מאישור הסדר כובל מיום 18 ביוני 2020⁸⁹), תנאים המחייבים את מערכת מס"ב לקבל כמשתתף כל נותן שירותי תשלום שרשאי לכך על פי דין ומיוצג על ידי בנק, ולאפשר לכל משתתף ליטול חלק בוועדות הפנימיות

86 רשות ניירות ערך, [אסדרה ופיתוח שוק שירותי התשלום בישראל](#), פרק רביעי (ינואר 2022).

87 מערכת "זיכויים, חיובים והעברות תשלומים" המופעלת בידי מס"ב, מערכת "שירותים בכרטיסי חיוב" המופעלת בידי חברת שב"א (מכונה "אשראית") ומערכת "מכשירי בנק אוטומטיים", המופעלת בידי חברת שב"א.

88 לתקציר כללי המערכת לחצו [כאן](#).

89 להחלטה בדבר מתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל להסדר חברת מרכז סליקה בנקאי בע"מ מס"ב, לחצו [כאן](#).

של מס"ב הנוגעות לענייניו.⁹⁰ כמו כן, נאסר על חמשת הבנקים הגדולים לסרב סירוב בלתי סביר לתת לגוף חוץ-בנקאי את שירותי הייצוג הנדרשים על מנת לאפשר את חיבורו למס"ב כמשתתף.

תנאים אלה מצטרפים לתנאים שנקבעו בפטורים קודמים של רשות התחרות, המחייבים את מערכת מס"ב בגביית עמלה אחידה מכלל המשתתפים ואוסרים על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בה. זאת, על מנת למנוע מצב שבו מס"ב מטילה על מתחרי חמשת הבנקים הגדולים עלויות גבוהות יותר (באופן ישיר או בדרך של קביעת עמלה גבוהה מכולם והחזרת הכספים לבנקים הגדולים בדרך של דיבידנד). **יועזר כי יש להמשיך לבחון את נושא גביית העמלות על ידי מס"ב וש"א מנותני שירותי תשלום חדשים הצפויים להשתתף במערכות התשלומים, על מנת לוודא כי העלויות והעמלות המוטלות עליהן הן סבירות ביחס להיקף פעילותם ולאופיים וכי לא מדובר למעשה בחסם נוסף לפעילותם.**

התפתחות חשובה בהיבט זה היא **השתתפות חובות ייצוג בכללי המערכת ובסליקה**. ביום 25 במאי 2020 פרסם בנק ישראל מסמך במסגרתו הטיל על מערכת מס"ב חובת ייצוג בסליקה או בכללי מערכת מס"ב.⁹¹ חובת הייצוג מתייחסת לשתי סוגיות עיקריות:

1. ייצוג בסליקה - משתתף בסליקה במערכת מס"ב לא יסרב לייצג בסליקה נותן שירותי תשלום בעל רישיון המאפשר גישה למערכת תשלומים. כלומר, הוראות זיכוי או חיוב של חשבון המיוצג תסלקנה בחשבון המייצג במערכת זה"ב.

2. ייצוג בכללי המערכת - על המייצג לחתום בכללי המערכת שהוא לוקח אחריות גם ביחס לפעולות של המיוצג. כך, גם ככל שלמיוצג אין יתרה מספקת, על המייצג לעמוד בהתחייבויות שנוצרו ולנהל את הסיכון מול המיוצגים על ידו. האמור רלוונטי עד למועד יישום הסדר כשל במערכת מס"ב, המבוסס על עקרונות הרגולציה הבינלאומית החלה על מערכות תשלומים והוראות בנק ישראל שנקבעו על בסיסם. **לצד החשיבות הברורה מאליה של עיצוב הסדר כשל שישמור על יציבות המערכת ומשק התשלומים, הסדר הכשל צריך להיות מעוצב באופן שיאפשר לנותני שירותי תשלום חדשים להשתתף במערכת התשלומים ולהתחרות באופן אפקטיבי.**

לשם השתתפות **במערכת זה"ב** (זיכויים והעברות בזמן אמת) שהיא מערכת התשלומים המופעלת על ידי בנק ישראל לסליקה של תשלומים במשק בזמן אמת ובאופן סופי, פרסם בנק ישראל בדצמבר 2020 מסמך המגדיר את תנאי הגישה למערכת, במסגרתו הוצגה האפשרות גם לנותני שירותי תשלום חוץ בנקאיים לנהל חשבון סליקה במערכת זה"ב. על מנת שגוף יהא רשאי להשתתף במערכת כמשתתף ישיר, עליו לעמוד בתנאים הבאים:

1. על הגוף להיות בעל רישיון למתן שירותי תשלום, שיבטיח עמידה בתנאים הנדרשים לצורך השתתפות במערכת.
2. אישור היתכנות עסקית בתחום שירותי התשלום מהמאסדר של נותן שירותי התשלום.
3. חתימה על כללי המערכת והסכם ניהול חשבון סליקה בבנק ישראל.
4. עמידה בכללי המערכת ובדרישות החיבור למערכת, בהתאם לבחינה של מפעיל מערכת זה"ב.

⁹⁰ כללי מס"ב מסדירים גם את ועד מס"ב שתפקידו לייצג למס"ב בנושאים הקשורים לפעילותה כאשר החלטות מתקבלות על ידי מס"ב עצמה. בוועד מס"ב חברים כיום רק משתתפים בסליקה. בכללי מס"ב נקבע שוועד מס"ב יהיה רשאי להקים ועדות נוספות שיהיו בהם חברים גם משתתפים אחרים שלא בסליקה.

⁹¹ למכתב בנושא חובת ייצוג בסליקה או בכללי מערכת מס"ב לחצו [כאן](#).

בהקשר זה, חשוב לציין את מערכת סליקת תשלומים מידיים בישראל שפותחה על ידי מס"ב. תשלום מידי הוא תשלום בו המשלם מחויב באופן מידי בסכום התשלום והמוטב - מקבל התשלום - מזוכה באופן מידי.⁹² תשתית התשלומים המידיים של מס"ב הושקה בנובמבר 2019, לשימוש משתתפי המערכת.⁹³ באפריל 2020 הנחה בנק ישראל את מס"ב והמשתתפים במס"ב להיערך על מנת לאפשר ללקוחותיהם לקבל תשלומים באמצעות שירותי התשלום המידי, וזאת עד אוגוסט 2020.⁹⁴ הוראת בנק ישראל הנוגעת לחובת הייצוג במס"ב, שהוסברה לעיל, צפויה לאפשר לנותני שירותי תשלום להשתתף בשירות התשלומים המידי ולספק שירותי סליקה מידיים תוך שימוש במערכת זו.

בפברואר 2022, בנק ישראל הנחה את הבנקים להיערך לקבלת בקשות לתשלום (R2P) Request to pay עד לסוף שנת 2023. זאת בהמשך להנחיות קודמות שחייבו היערכות לקבלת זיכויים מידיים ופיתוח שירות תשלום מידי בסטנדרטים בין לאומיים מקובלים (ISO 20022). בקשה לתשלום מידי (R2P) תאפשר למוטב לבקש באופן דיגיטלי תשלום מלקוח משלם, בגין סחורה או שירות, שניתן פיזית (כמו בבית עסק) או במקוון (באתר אינטרנט) באופן פשוט, קל ונוח שיאפשר את קבלת התשלום באופן מידי בחשבונו של המוטב (זיכוי מידי).⁹⁵

ראוי לציין כי אחת המגמות המתהוות בעולם התשלומים היא פתרונות תשלום מחשבון לחשבון (Account to Account) (A2A). – מנגנונים אלה מאפשרים העברת תשלומים באופן ישיר בין חשבונות בנק שאינם בהכרח מצויים באותו מוסד פיננסי, ללא צורך בתיווך. בעולם, היתרונות הפוטנציאליים העיקריים המיוחסים לשיטת ה-A2A לעומת סכמות כרטיסי החיוב המסורתיות הם צמצום פוטנציאלי של עלויות וסיכונים לבית העסק, וקבלת כספים תוך פרק זמן קצר יותר מכפי שניתן תחת השיטות המקובלות. באירופה מתגבשת רשת לביצוע תשלומים מידיים A2A על גבי התשתית של מערכת SEPA, בשאיפה שהאמור תהווה תחרות לסכמות כרטיסי החיוב.⁹⁶

בישראל, לעומת זאת, השימושיות של מערכת תשלומים מידיים מצויה עדיין בבחינה ובפיתוח. הבנקים כאמור לא חויבו להצטרף למערכת התשלומים המידיים של מס"ב כשולחי תשלומים ורק חלקם הצטרפו כשולחי תשלומים, ולכן שימושיות המערכת עדיין מוגבלת. ככל שתתאפשר השתתפות רחבה יותר של בנקים לצד נותני שירותי תשלום נוספים במערכת התשלומים המידיים של מס"ב, ניתן יהיה ליהנות מאותם יתרונות פוטנציאליים המיוחסים לפתרונות תשלום מחשבון לחשבון (A2A). נכון להיום, ארגונים רשאים להתחבר למס"ב, בכפוף לקבלת אישור הבנק שדרכו הם פועלים, וזאת על מנת לבצע ביתר קלות עסקאות שהם צד לו. לגבי השתתפות גופים שלישיים שאינם מהווים צד לעסקה, נדרש כאמור רישוי של נותני שירותי תשלום, אך עם השלמת החקיקה בנושא, יוכלו גופים אלה להתחבר גם הם למערכת וליהנות מהיתרונות הטמונים בה.

עוד התפתחות בנושא היא מזכר הבנות שנחתם בין בנק ישראל לבין רשות שוק ההון לשם מתן אפשרות לחברות פינטק בעלות רישיון מרשות שוק ההון, העוסקות במתן שירותים בנכס פיננסי ואגודות פיקדון ואשראי, אשר יעמדו בנוסף לתנאי

⁹² היתרונות העיקריים של הקמת מערכת תשלומים זו הינם מתן אפשרות לביצוע תשלומים מידיים (בניגוד לתשלומים הרגילים הנסלקים יום למחרת), ייעול והפחתת העלויות בביצוע התשלומים המידיים לעומת העברות זה"ב וכן יכולתו להיות תחליף ראוי לתשלום במזומן, משום שבניגוד לאמצעי תשלום אחרים, הכסף במסגרתו עובר מן המשלם למקבל התשלום באופן מידי.

⁹³ המערכת תאפשר אישור מידי לכך שיש כספים בחשבון המשלם ו"לצבוע" את הכספים כמיועדים להעברה כך שלא יהיה ניתן להוציא אותם לצרכים אחרים.

⁹⁴ ראו למשל התייחסויות לכך בדוח השנתי לשנת 2020 שפרסמה חברת מס"ב, לחצו כאן. לחלק מהבנקים ניתנה דחייה ליישום לחודש אוקטובר 2020. בנקים בהליך מיזוג ובנקים זרים קיבלו פטור מיישום ההוראה. יתר הבנקים השלימו את ההתחברות למערכת בהתאם להנחיה.

⁹⁵ להודעת בנק ישראל בעניין זה לחצו כאן.

⁹⁶ [SEPA Instant Credit Transfer \(SCT Inst\)](#).

הרישיון בדרישות נוספות הרלוונטיות לעניין פעילותם בתחום שירותי התשלום, להתחבר למערכות התשלומים.⁹⁷ יחד עם זאת, מאחר וחוק שירותים פיננסיים מוסדרים אינו מספק אסדרה מתאימה ומלאה לצורך רישוי והסדרת פעילותם של נותני שירותי תשלום, מדובר רק בצעד חלקי.

עם השלמת אסדרת רישוי נותני שירותי תשלום צפויים לבקש להתחבר למערכות המפעילות מס"ב או שב"א נותני שירותי תשלום נוספים, ובכך לקדם את היעילות של השוק הפיננסי.

5.3 צמצום תלותן של חברות הפינטק במערכת הבנקאית

אחד הגורמים המובילים לתחרות המוגבלת שקיימת כיום בתחום הפיננסי הוא נטיית הצרכנים לרכוש את כל סל המוצרים הפיננסיים שלהם מהבנק שבו הם מנהלים את חשבון העובר ושכ. פריקות סל המוצרים והשירותים הפיננסיים היא שמאפשרת הכנסת שחקנים, לרוב בעלי יתרונות טכנולוגיים, אשר מתחרים בתחומים ספציפיים. דוח של רשות התחרות ממאי 2021 שעסק בנושא זה מצא כי הבנקים אכן רואים את חברות הפינטק כאיום תחרותי בחלק מהתחומים.⁹⁸

יחד עם זאת, בבואן של חברות הפינטק לקבל שירות מהמערכת הבנקאית, כגון פתיחת חשבון בנק - הן לצרכי ניהול ותפעול פנימי של החברה והן לצרכי ניהול כספי לקוחות המועברים דרכם, במקרים הרלוונטיים - מתעורר הקושי האינהרנטי הטמון בעובדה שהבנקים נדרשים במקרים אלו לתת שירות למתחרים הישירים שלהם. דוח רשות התחרות שפורסם בנושא מצא כי חברות הפינטק נתקלות בקשיים בפתיחת חשבונות אלה. בבדיקה של רשות התחרות לא נמצאו אמנם ראיות שהתנהלות הבנקים כלפי חברות הפינטק נובעת מהאיום התחרותי שהבנקים רואים מהפינטקים. יחד עם זאת, מבנה המערכת הבנקאית ויחסי התחרות שבין חברות הפינטק לבנקים מייצרים לבנקים תמריץ שלילי מובנה לאפשר גישה למתחריהם למערכת הבנקאית.

מבדיקת רשות התחרות עולה כי הבנקים מטילים דרישות שמקשות על חברות הפינטק לפתוח ולנהל חשבון בבנק. חלק מהדרישות שמציבים הבנקים הן בלתי ישימות, מעכבות ואף מונעות את כניסתן של חברות הפינטק לפעילות בישראל.

בעולם, חלק מהשירותים שמציעות חברות פינטק בתחום התשלומים, כוללים פתיחת חשבונות וירטואליים - Virtual Accounts ללקוחותיהם, בין אם תחת חשבון מרכז אחד ובין אם בחשבון נאמנות הנפרד מנכסי החברה (Segregated Account). בישראל, שירותים אלו נמנעים פעמים רבות בשל חששות הבנקים מפני מקרי הלבנת הון וקשיים בזיהוי הנהנים בחשבונות אלו. צווי איסור הלבנת הון ייעודיים שתייחסו לסוגיה זו לצד פיקוח אשר יודא עמידה בדרישות אלו, יוכלו לאפשר את פעילות הבנקים מול אותן חברות תשלומים המאפשרות שירות זה.

יצוין כי מאז פרסום הדוח של רשות התחרות, נכנס לתוקף בחודש נובמבר 2021 צו איסור הלבנת הון של הגופים הפועלים בתחום⁹⁹ ובחודש מאי 2022 עדכן בנק ישראל את נוהל בנקאי תקין העוסק באיסור הלבנת הון באופן שהסדיר במידה מסוימת את אופן קבלת הכספים שמקורם במטבעות וירטואליים,¹⁰⁰ שינויים אשר יש בכוחם כדי להקל על אותם קשיים שהוזכרו לעיל.

97 לעיון בהודעה שפורסמה בנושא לחצו כאן.

98 דוח רשות התחרות, "חברות הפינטק וקשיים בפעילותן מול המערכת הבנקאית", מאי 2021.

99 ראו הערה מס' 39.

100 ראו הערה מס' 40.

5.4 קידום אסדרה מותאמת למניעת הלבנת הון ומימון טרור

חברות פינטק ונותני שירותים בנכס פיננסי ומתן אשראי אשר מפוקחים כיום תחת רשות שוק ההון, כפופים להוראות צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של נותני שירות בנכס פיננסי ונותני שירותי אשראי למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"ח - 2018 (להלן: "צו איסור הלבנת הון של נותני שירות בנכס פיננסי ונותני שירותי אשראי").

עם זאת, גופים רבים הפועלים בתחום התשלומים, נעדרים מסגרת פיקוחית מתאימה בתחום איסור הלבנת הון ומימון טרור, כפי שעלה משיחות עם אותם גופים ועם גופים נוספים המתעניינים בכניסה לפעילות בישראל. היעדר צו המתאים למאפייני פעילותיו של ענף זה מוביל לחוסר ודאות ביישום החובות בתחום, ומקשה מאוד על הפעילות של אותם גופים. הקושי מתעורר גם במסגרת שיתופי הפעולה מול גופים מפוקחים אחרים לרבות בנקים בישראל ובחו"ל, אשר עשויים לתפוס את ההתקשרות ומתן שירות לגוף שאינו מפוקח, כחשיפה וסיכון משמעותי בתחום הלבנת הון ומימון טרור. קידום צו המותאם לאתגרי של ענף זה יאפשר לחברות הפינטק להתפתח בצורה משמעותית, לקדם שירותים פיננסיים חדשניים לתושבי ישראל ו"להדביק" את הפער ביחס להיצע השירותים הקיים בחו"ל.

גיבוש צו איסור הלבנת הון עבור גופים אלו חייב להיעשות בהתאם למאפייני הפעילות הייחודיים שלהם. רשות ניירות ערך בוחנת בימים אלו את הצרכים, שיטות העבודה ומערך הסיכונים של חברות הפינטק, על מנת שיקבלו ביטוי הולם בהסדרה המתגבשת. להלן מספר חסמים המתעוררים בצווים המפורסמים כיום אשר אינם מקבלים מענה הולם:

1. אמצעים חלופיים לזיהוי מקבל השירות - ליבת המודל העסקי של חברות פינטק הפועלות בישראל נשען על האפשרות להתקשר עם מקבלי השירות באופן מקוון. זיהוי דיגיטלי של מקבלי השירות, הינו תנאי קריטי לחברות הללו הפועלות באמצעות האינטרנט ובאמצעות אפליקציות ייעודיות ללא מערך סניפים. בניגוד לגופים הפועלים במדינות באירופה ובארה"ב, בהן זיהוי דיגיטלי הינו פרקטיקה מוכרת, האפשרות לזיהוי דיגיטלי חסומה בפני הגופים הללו בהיעדר הסדרה מתאימה. כיום מרבית הליכי הזיהוי נערכים באמצעות מפגש "פנים אל פנים" והחתמת מקבלי השירות על מסמכי מקור, דבר אשר מקשה על הגופים לפעול וממצב אותם בעמדת נחיתות תחרותית מובנית.
2. טכנולוגיות זיהוי - על אף התקדמות משמעותית בתחום חלופות הזיהוי באמצעות טכנולוגיה ייעודית, הטכנולוגיה המיושמת בפועל שהותרה בהוראות של רשות שוק ההון,¹⁰¹ אינה משקפת מספיק את ההתקדמות הטכנולוגית בתחום ואת הצורך בהתנהלות מקוונת, מהירה ומבוססת סיכון כלפי הלקוחות השונים של נותני שירותי התשלום.
3. הליך 'הכר את הלקוח' - דרישת הליך זיהוי ארוך ומורכב בטרם ההצטרפות לשירות, מרתיעה את מקבלי השירות בטרם הספיקו להירשם לשירות ולחוות וליהנות מהשירות המוצע. יישום של מנגנון דיגיטלי להליך "הכר את הלקוח" המבוסס על מדרגות זיהוי, יאפשר למקבלי השירות להשתמש בשירות באמצעות הליך הזדהות מהיר ופשוט באופן יחסי, מתוך ההנחה שככל שעולים היקפי הפעילות, עולה בהתאם הסיכון בתחום הלבנת הון, יהווה חלופה טובה יותר ויאפשר ביצוע ניטור סיכונים מתמשך והתאמת הליכי "הכר את הלקוח" לסיכונים המתעוררים בפעילות זו.
4. הצהרת נהנה ובעל שליטה - כיום, נוסח הצהרת נהנה ובעל שליטה בצו איסור הלבנת הון של נותני שירות בנכס

101 ראו [חוזר התקשרות מרחוק עם מקבל שירות באופן מקוון](#) וכן [טיוטה לתיקון](#) שפורסמה בנובמבר 2021.

פיננסי ונותני שירותי אשראי ובצווים אחרים מקבילים שונה בתכלית מנוסח ההצהרה הקיים בצו הבנקאי. בבנקים נדרשת הצהרה אחת בלבד עבור בעל החשבון בכל פתיחת חשבון לעומת שתי הצהרות פרסונליות שונות בצווים הקיימים, כך שכל שליח ומורשה חתימה נדרשים לחתום על הצהרת נהנה/מקבל שירות. השוני בדרישות מקשה על הליכי העבודה ומייצר כפילות משמעותית ומיותרת בהליכי זיהוי מקבל השירות. גם החלופה להצהרת נהנה ובעל שליטה הדורשת חתימת מקור או הצהרה קולית אינה מספקת פתרון הולם ולא מותאמת לפרקטיקה המוכרת בחו"ל.

ישנה חשיבות רבה בהתאמת הרגולציה המוצעת למניעת הלבנת הון ומימון טרור לגופים העוסקים בתחום זה ולפרקטיקה הנוהגת בחו"ל על מנת לאפשר את המשך פעילות העסקית של חברות שכבר פועלות בישראל ועל מנת להקל בדרישות הכניסה עבור גופים חדשים שטרם החלו לפעול בישראל. בימים אלה מקודמות מספר רפורמות כמענה על האתגרים שזוהו והוצפו ע"י הגופים:

1. קידום הרפורמה המוצעת להאחדת צווי איסור הלבנת הון (להלן: **"הצו האחד"**) - קידום היוזמה לאיחוד הרגולציה בתחום המאבק בהלבנת הון ומימון טרור החלה על הסקטור הפיננסי, שמובילה הרשות לאיסור הלבנת הון בתיאום ושיתוף של המאסדרים הפיננסיים. מטרת הרפורמה היא להקל על הסקטור הפיננסי ביישום חובות איסור הלבנת הון ומימון טרור לפי גישה מבוססת סיכון, להתאים את הרגולציה למציאות הטכנולוגית המשתנה, לסטנדרטים והדרישות הבינ"ל ולהחיל את החובות בצורה אחידה ככל שניתן לכל הסקטורים הפיננסיים השונים. כחלק מקידום הצו התקיימו דיונים פנים ממשלתיים עם כלל הגורמים הרלוונטיים וכן פורסמה טיוטה של הצו לקבלת עמדותיהם הראשוניות של הגופים הפיננסיים.

2. הצו מבקש להטמיע את היישום של טכנולוגיות מתקדמות בביצוע מנגנון "הכר את הלקוח" דיגיטלי (eKYC), בתהליך הצטרפות דיגיטלי של מקבל השירות וכן ביטול חובת זיהוי פנים מול פנים ומעבר לזיהוי ואימות מרחוק כברירת מחדל. הצו מכיר בחסרונות הכרוכים בדיגיטציה של ההליכים ועל כן גם מבטיח אמצעי התמודדות המותאמים לסיכון, תוך הימנעות מאמצעי יתר שעלולים להכביד על "חווית המשתמש" של המקבל השירות. הצו מבקש להחיל סט של "עקרונות על" ולאפשר את הסדרת הכללים הקונקרטיים בהוראות ממנה, ¹⁰² בהתאם למאפיינים הייחודיים של הגופים המפוקחים על ידו.

3. בנוסף, רשות ניירות ערך ממשיכה בייזום ותיקון חקיקה ראשית ומשנית לשם שיפור משטר איסור הלבנת הון ומימון טרור בגופים המפוקחים על ידה והתאמתו לטכנולוגיה המתקדמת ולצרכי חברות, בין היתר על ידי קידום צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של נותן שירותי תשלום למניעת הלבנת הון ומימון טרור), וכן הוראה לחברי בורסה שאינם בנקים ליישום חובות איסור הלבנת הון בפתיחת חשבונות באמצעות טכנולוגיה לזיהוי מקוון שפורסם עבורה נוסח להערות ציבור. נושא זה מקבל משנה תוקף על רקע אי הוודאות בלוחות הזמנים לחקיקת הצו האחד.

הרשות פועלת כל העת למציאת האיזון שבין החלת חובות הלבנת הון ומימון טרור בהתאם לסטנדרטים הבינלאומיים לבין התאמת הצו לאופי הפעילות העסקית של חברות שכבר פועלות בישראל ואלו שעוד עתידות לפעול וכן להתפתחות הטכנולוגית המהירה בתחום.

¹⁰² ממונה כהגדרתו בס' 11ג לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס - 2000.

5.5 קביעת פטורים והקלות לחברות הפועלות בחו"ל תחת רגולציה זרה

אחד החסמים שמונע מחברות פינטק מלהציע את שירותיהן לתושבי ישראל, הנו הצורך להתאים את פעילותן הקיימת בחו"ל לרגולציה המקומית, שהיא לעיתים שונה מזו הקיימת במדינות בהן הן פועלות, בעיקר בכל הנוגע לשירותי התשלום החוץ בנקאיים.

כך למשל, בתחום שירותי התשלום, כפי שתואר בהרחבה, טרם הסתיים הליך החקיקה המסדיר את העיסוק בשירותי התשלום החוץ בנקאיים. בעוד שחברות ישראליות הפעילות בתחום זה יכלו לקבל רישיון לפי חוק שירותים פיננסיים מוסדרים, חברות זרות לא יכלו לקבל רישיון כאמור, בשל תנאי הרישיון המחייבים את המבקש להיות חברה ישראלית. בנוסף, חוק שירותים פיננסיים מוסדרים המסדיר תחת חוק אחד נותני אשראי חוץ בנקאיים, חברות P2P, חלפני כספים ועוד, אינו כולל הסדרה יעודית ומותאמת לנותני שירותי תשלום, לא ביחס להגדרת הפעילות ולא ביחס לפיקוח הנדרש עליה, ובכך משאיר הסדר חסר לאותם נותני שירותי תשלום.

לאור האמור, התקין שר האוצר בספטמבר 2022 הוראת שעה במסגרת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותי פיננסיים מוסדרים) (פטור מחובת רישוי), התשפ"ג - 2022,¹⁰³ אשר קובעת, בין היתר, כי תאגיד שהתאגד בארה"ב, האיחוד האירופי או בריטניה, המחזיק ברישיון לעסוק בשירותי תשלום מאת רשות הפיקוח באותה מדינה וחלות עליו הוראות לעניין איסור הלבנת הון באותה מדינה, לרבות לגבי פעילותו בישראל, יהיה רשאי לעסוק במתן שירותי תשלום בישראל (וכן במתן אשראי אגב שירותי תשלום אלו), ללא צורך בקבלת רישיון מכוח חוק שירותים פיננסיים מוסדרים. הוראת שעה זו תהיה תקיפה עד ליום 1.1.2024, כאשר הצפי הוא שעד מועד זה תושלם חקיקתו של תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום אשר ייתן מענה מלא ומקיף לאותם נותני שירותי תשלום זרים ויכניס אותם תחת הסדרה מתאימה.

יצוין כי אותה תפיסה הרואה מקום להקל בכניסה לפעילות בישראל של חברות המחזיקות ברישיונות זרים לפעילות פיננסית במדינות בהן יש פיקוח והסדרה נאותים, מצויה בהסדרות שונות בתחום הפיננסי בישראל, כגון חברות דואליות המוסדרות בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן: "חוק ניירות ערך") או נותני שירות מידע פיננסי המוסדרים בחוק שירות מידע פיננסי. הקלות אלו הן חלק גם מתזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום אשר יקל על חברות, ישראליות או זרות, המחזיקות ברישיון זר למתן שירותי תשלום, לקבל רישיון בישראל, תוך הסתמכות על ההסדרה הזרה שחלה עליהן. ההקלות הצפויות במסגרת תזכיר החוק נוגעות הן לדרישות למתן הרישיון כגון: פטור מהתאגדות כחברה ישראלית, והן לדרישות במהלך פעילותו של בעל רישיון, כגון: הסתמכות על עמידה בדרישות ההון העצמי החלות על בעל הרישיון מכוח רישיונו הזר. בצורה הזו שואף תזכיר החוק מחד לעודד כניסה של חברות הפועלות בחו"ל לפעילות בישראל, תוך עידוד התחרות ושיפור השירות לתושבי ישראל, ומאידך הבטחת הגנה מספקת לציבור הלקוחות, תוך פיקוח ואכיפה של רשות ניירות ערך על הפעילות בישראל.

5.6 מתן אפשרות לתת אשראי אגב פעולות תשלום - Buy Now, Pay Later

כפי שהוזכר כבר לעיל בפרק השלישי לדוח זה, ענף חברות הפינטק העוסקות במתן אשראי בנקודת המכירה אגב פעולות תשלום של לקוחו, שירות המכונה גם BNPL, נמצא בעיצומה של צמיחה מהירה גלובלית.

לפירוט אודות התפתחות מתן האשראי אגב פעולות תשלום, תיאור השירות, המודל העסקי שלו והצעות ההסדרה בעולם, ראו **נספח ב'**.

¹⁰³ לנוסח תקנות הפטור שפורסמו לחצו כאן.

שוק האשראי בישראל מפותח ומספר כרטיסי האשראי הפעילים צומח בשנים האחרונות באופן עקבי.¹⁰⁴ עם זאת, נכון למועד זה, ידוע על מספר מצומצם של חברות שהצהירו על כוונתן להפעיל את השירות בישראל - כך לדוגמא, בנובמבר 2021, חברת בלנדר טכנולוגיות פיננסיות בע"מ (להלן: "**בלנדר**") דיווחה על הסכם עם בנק הפועלים להקמת חברה משותפת שתעסוק במתן אשראי צרכני דיגיטלי למימון רכישות בנקודת מכירה ובאתרי סחר אלקטרוני. בלנדר התייחסה אל הסכם זה כהסכם למתן שירות BNPL.¹⁰⁵ בהסכם בין הצדדים נקבע שפעילות החברה המשותפת תחל מיד לאחר שיתקבלו כל ההיתרים. ביום 16 בפברואר 2022 התקבל אישור הממונה על התחרות והחברה המשותפת ממתינה לקבלת רישיון נותן אשראי מרשות שוק ההון.

בנוסף, ביום 20 בפברואר 2022, חברת פז חברת הנפט בע"מ (להלן: "**פז**") דיווחה כי חתמה על הסכם לשיתוף פעולה עם חברת כרטיסי אשראי לישראל בע"מ ו.כ.א.ל (מימון) בע"מ (להלן ביחד: "**כאל**") במסגרתו חברת פז תשווק הלוואות ללקוחות מועדון רשת חנויות הנוחות שלה (להלן: "**Yellow**") באמצעות אפליקציית Yellow.¹⁰⁶ חברת כאל היא האחראית הבלעדית להעמדת האשראי והליך החיתום, בעוד, שחברת פז אחראית על שיווק ההלוואות ללקוחותיה. התמורה שתשלם כאל לפז, נגזרת מרווחי כאל בפועל מההלוואות שיועמדו במסגרת הפעילות.

מתן אשראי חוץ בנקאי ללקוחות באמצעות שירות BNPL על ידי ספקי שירות אשר הליך החיתום שלהם יכול להתבסס על מידע אלטרנטיבי ממקורות שונים, לרבות מידע המתקבל באמצעות רפורמת הבנקאות הפתוחה, הוא הגשמת הייעוד של ועדת שטרם להגברת התחרות בשוק האשראי. עוד יש לזכור כי לאחר התבססותם של ספקי שירות BNPL בישראל, תוך יצירת מונוטין ובסיס לקוחות גדול ונאמן, ביכולתם של ספקי שירות אלו להרחיב את פעילותם לתחומים נוספים **שיביאו להגברת התחרות בתחומים פיננסיים נוספים**. דוגמא למקרה זה היא של ספק השירות השוודי Klarna אשר החל את פעילותו בשנת 2005 כספק שירות BNPL בלבד והחל משנת 2017 הוא בעל רישיון של בנק בשוודיה ופועל מכוחו גם באנגליה; החל מינואר 2022 Klarna השיקה את כרטיס האשראי שלה באנגליה.¹⁰⁷

בישראל, קידום אסדרת הרישוי של נותני שירותי תשלום, תאפשר לגופים בעלי רישיון למתן שירותי תשלום לתת אשראי אגב פעולת תשלום, בתנאים שייקבעו בחוק, וזאת בפטור מרישיון למתן אשראי מרשות שוק ההון. בנוסף, המסגרת המשפטית הקבועה בחוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993 (להלן: "**חוק אשראי הוגן**") תחול על אותם גורמים ותבטיח את תחולתן של הגנות צרכניות החלות בכל סוגי עסקאות האשראי הצרכני הניתן, לא משנה מיהו ספק האשראי,¹⁰⁸ כגון קביעת תקרת ריבית מקסימלית שנותן אשראי יכול לגבות מלקוח, תקרה לריבית פיגורים מקסימלית וכללים בדבר אופן עריכת חוזה אשראי.

¹⁰⁴ ראו עמוד 71 לדוח של בנק ישראל, "**מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 2021**" (מאי 2022).

¹⁰⁵ ראו **דיווח של בלנדר על חתימת ההסכם ומצגת לסיכום שנת פעילות 2021**: בלנדר טכנולוגיות פיננסיות בע"מ, "נחתם הסכם עם בנק הפועלים להקמת חב משותפת להעמדת אשראי בנקודות מכירה, פרטים -המשך" (2 בנובמבר 2021). בלנדר טכנולוגיות פיננסיות בע"מ, "**מצגת לשוק ההון -סיכום שנת 2021**" (28 בפברואר 2022).

¹⁰⁶ ראו **דיווח** של פז על חתימת ההסכם: פז חברת נפט בע"מ, "הסכם לש"תפ עם כ.א.ל לשיווק הלוואות ללקוחות מועדון yellow" (20 בפברואר 2022).

¹⁰⁷ ראו התייחסות לפעילות של קלרנה (Klarna) בעמודים הבאים: Klarna, "**The Klarna card is here: we're launching a no interest, no late fees physical card in the UK**", (January 2022); Klarna, "**Klarna's regulatory status**" (Retrieved October 2022).

¹⁰⁸ **חוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993**.

5.7 הקמת 'ארגז חול רגולטורי'

נכון להיום לא קיים 'ארגז חול רגולטורי' (Regulatory Sandbox) המאפשר לחברות פינטק להתנסות בפעילות עסקית תוך הקלה רגולטורית מחד ופיקוח הדוק מאידך, ולשפר את ההבנה הרגולטורית במגוון טכנולוגיות פינטק ומודלים עסקיים.

על מנת להשיג את המטרות של טיפוח חדשנות פינטקית תוך שמירה על מטרות הרגולציה, וכן על מנת לאפשר למאסדרים הפינטסיים ללמוד ולהכיר את ההתפתחויות בתחום ולעדכן את הרגולציה בהתאם, מדינות רבות בעולם, בהן בריטניה, סינגפור, הונג קונג, אינדונזיה, יפן ואוסטרליה, יצרו "ארגז חול רגולטורי", המהווה סביבת ניסוי שמתאימה את הרגולציה הקיימת לחברות פינטק. סביבת הניסוי מאפשרת לחברות לנסות את המודל העסקי שלהן ואת אופן השפעת השירות או המוצר על צרכנים סופיים. ישנם מספר מודלים ליצירת סביבת הניסוי, כאשר הנפוץ שבהם הוא קביעת מגבלות לפעילות החברות תוך פיקוח של המאסדר, במטרה להקטין את הסיכון הנובע מפעילות החברות במסגרת הניסוי.

לשם הקמת ארגז חול רגולטורי לתחום הפינטק (אימוץ טכנולוגיות לשירותים ולמוצרים פינטסיים), פועל משרד המשפטים יחד עם שותפים ממשלתיים שונים, ובהם הרשות, להשלמת החקיקה של תזכיר חוק שפורסם בנושא.¹⁰⁹

השלמת החקיקה של תזכיר החוק שפורסם כאמור, תאפשר הקמת סביבת ניסוי לחברות טכנולוגיה פינטקית בישראל, שתופעל ידי ועדה מוצעת לעידוד טכנולוגיה פינטקית בישראל. תפקיד הוועדה יהיה לנהל את הטיפול בכלל החברות במסגרת התכנית. הוועדה תכלול את נציגי כל המאסדרים הפינטסיים בישראל ותהווה כתובת ממשלתית אחת לחברות, אך לא תגרע מסמכויות המאסדרים הפינטסיים ומשיקול דעתם העצמאי. עוד הוצע בתזכיר כאמור פעולה בשני מסלולים:

1. מסלול הרישוי - עבור חברות פינטק שפעילותן דורשת היתר ממאסדר פינטסי אחד או יותר, שמטרתו לאפשר לאותו מאסדר פינטסי להחליט על התאמות או הקלות רגולטוריות לחברה שתשתתף בתכנית, לתקופת זמן מוגבלת ובתנאים שתקבע.

2. מסלול ליווי - עבור חברות פינטק שפעילותן אינה כפופה להיתר או פיקוח של מי מהמאסדרים הפינטסיים, אך הן נתקלות בקשיים משמעותיים בפעילותן בישראל. מבין קשיים אלו, הקושי המרכזי של חברות הוא התנהלות מול המערכת הבנקאית, בעיקר כתוצאה מהיעדר משטר פיקוח בתחום מניעת הלבנת הון ומימון טרור על חברות אלו.

5.8 השלמת חקיקת הברוקר דילר

תחום נוסף בו כניסתן של חברות פינטק יקדם תחרות ויזיל עלויות ללקוח הקצה ובו עדיין קיים פער רגולטורי המהווה חסם להתקדמות השוק הפינטסי הנו תחום המסחר בניירות ערך באמצעות חברות "ברוקר-דילר".

פעילות המסחר בניירות ערך בישראל (קבלה והעברה של הוראות קנייה ומכירה של ניירות ערך) וכן פעילותם של דילרים (קנייה ומכירה של ניירות ערך מול חשבונם של הדילר, עבור לקוחות) אשר אינם פועלים כזירות סוחר כהגדרתן בחוק ניירות ערך, אינה מוסדרת כיום. מצב דברים זה יוצר פער רגולטורי משמעותי, כאשר חוליה זו בשרשרת התיווך הפינטסי אינה נתונה לפיקוח והסדרה.

¹⁰⁹ תזכיר חוק לעידוד פיתוח טכנולוגיה פינטקית בישראל, התש"ף-2020.

פעילותם של חברי הבורסה, אשר רוב פעילות הברוקראז' בשוק נעשית באמצעותם, מוסדרת בתקנון הבורסה ומפוקחת על ידה. חברי הבורסה שהם תאגידים בנקאיים, מפוקחים גם על ידי המפקח על הבנקים בבנק ישראל. אולם יחד עם זאת, לפער הרגולטורי שנוצר בתחום הברוקראז' נכנסו גופים שאינם חברי בורסה אשר עוסקים בפעילות ברוקראז' או פעילות דילר בלא הסדרה או פיקוח בישראל. כך, אין כל פיקוח על יציבותם הפיננסית של גופים אלו, על רמת השירות שהם מעניקים ללקוחותיהם, על הפרדת כספם מכספי לקוחותיהם ועל התנהלותם במצבים שונים של ניגוד עניינים. יצוין כי ברוב העולם המערבי פעילות ברוקר - דילר היא פעילות מוסדרת הנתונה לפיקוח של הרשויות הרגולטוריות.

באוגוסט 2019 פרסמה הרשות, בשיתוף עם רשות התחרות, דוח בנושא תחרות בשוק הברוקראז' הקמעונאי.¹¹⁰ אחת ממסקנות הדוח הייתה כי רוב מוחץ מהציבור ממשיך לנהל את תיק ניירות הערך שלו בבנקים, על אף פערי עמלות משמעותיים שגובים הבנקים לעומת חברי הבורסה שאינם בנקים, עבור שירות זה. הדוח פירט את החסמים המאפיינים את שוק הברוקראז' בישראל אשר מעכבים את קידום התחרות בו והוזלת העלויות ללקוחות, ביניהם: תפיסת הביטחון והאמון של הלקוח המעדיף לנהל את חשבון ניירות הערך שלו בבנק לעומת גופים חוץ בנקאיים; סל השירותים הבנקאיים שמציע מגוון שירותים פיננסיים ומאפשר ללקוח לנהל את כל עולמו הפיננסי במקום אחד; וקושי של לקוחות לבצע השוואת מחירים ועמלות בתחום הברוקראז'. הדוח עמד על מספר פתרונות להסרת החסמים המוזכרים, ביניהם קידום חוק ברוקר דילר שיגביר את אמון הציבור בגופים הנותנים שירותים אלו ויעודד תחרות בשוק הברוקראז' תוך הכנסת שחקנים חדשים, מקומיים וזרים, לשוק, לטובת ציבור הלקוחות. על אף האמור לעיל, חוק ברוקר דילר טרם נחקק.

שינוי רגולטורי צפוי נוסף אשר מדגיש את חשיבות קידום הסדרת פעילות ברוקר דילר בישראל הוא הצעת חוק ניירות ערך בנושא בורסה ייעודית, המקודמת על ידי הרשות,¹¹¹ ואשר מטרתו היא לאפשר מתן רישיון בורסה לגופים נוספים מלבד הבורסה לניירות ערך בתל אביב. בבסיס הצעת החוק עומד הרצון לעודד יצירה של פלטפורמות מסחר מגוונות אשר יציעו שירותי מסחר בעלי מאפיינים ייחודיים, כגון בורסה לחברות בינוניות, בורסה למשקיעים מתוחכמים בלבד (חבורת ביטוח, קופות גמל, תאגידים בנקאיים), בורסה המבוססת על טכנולוגיית מסחר חדשנית כגון שימוש בטכנולוגיית הבלוקצ'יין ועוד. במצב דברים זה בו יוקמו אותן בורסות ייעודיות, קיים צורך מהותי להסדרה של פעילות חברי הבורסה והחלת פיקוח הרשות על פעילותם.

לאור כל האמור, בנובמבר 2020 פרסמה הרשות להערות ציבור באתר החקיקה הממשלתי את תזכיר חוק ניירות ערך (הסדרת פעילות ברוקר דילר) התשפ"א-2020,¹¹² אשר נועד להסדיר את תחום הברוקר דילר בישראל ולהכפיף את הגופים העוסקים בפעילות זו לפיקוחה של הרשות. הסדרה זו צפויה למלא את החסר הרגולטורי שקיים בתחום זה, תאפשר פיקוח הולם על פעילותם של הגופים הפועלים בישראל, תגביר את אמון הציבור בפעילות ברוקר דילר ותאפשר את התפתחות התחום ועידוד התחרות בין ספקי השירות השונים לטובת ציבור המשקיעים.

5.9 הקמת גוף בכפיפות למשרד האוצר לבחינת אופן יישום הרפורמות הננקטות בישראל

עינינו הרואות כי ננקטו בישראל בשנים האחרונות צעדים רבים לשם יישום המלצות ועדת שטרם ולקידום התחרות

¹¹⁰ בדיקה משותפת - רשות ההגבלים העסקיים ורשות ניירות ערך, [תחרות בשוק הברוקראז' הקמעונאי](#) (אוגוסט 2019).

¹¹¹ [הצעת חוק ניירות ערך \(תיקון מס' 69\) \(בורסה ייעודית\), התשע"ח-2018](#) עברה בקריאה ראשונה בכנסת, אך לא ניתן היה לקדמה. בשנת 2021 פורסמה שוב הצעת החוק בנושא בורסה ייעודית - הצעת חוק ניירות ערך (תיקון מס' 70) התשפ"א - 2021 - כהצעת חוק ממשלתית, אך גם הצעה זו טרם קודמה.

¹¹² [תזכיר חוק ניירות ערך \(הסדרת פעילות ברוקר דילר\), התשפ"א-2020](#)

בשוק הפיננסי והבנקאי. לצד קביעת הרפורמות, חשובה הראייה הכוללת לבחינת אופן היישום **בפועל** של אותן רפורמות וצעדים הננקטים לקידום החדשנות ועידוד ענף הפינטק בישראל. לשם כך, מוצע להקים גוף תחת משרד האוצר, בשיתוף נציגי המאסדרים השונים לצד נציגי רשות התחרות ונציגים מהשוק, אשר יוכל לבחון את אופן יישום הרפורמות בפועל.

לשם הדוגמא והשוואה, נתבונן במקרה של בריטניה ורפורמת הבנקאות הפתוחה. בריטניה נתפסת כמובילה עולמית ביישום רגולציה של בנקאות פתוחה, ונכון ליוני 2022 ישנם יותר משישה מיליון משתמשים בשירותים הניתנים במסגרת רפורמת הבנקאות הפתוחה.¹¹³ בנוסף, הרפורמה עמדה בחזית התפתחות קהילת הפינטק בבריטניה, כאשר נכון להיום למעלה משלוש מאות ספקים אושרו לפעול בבריטניה כנותני שירות מידע פיננסי.¹¹⁴

תמונת מצב זו היא תוצאה של רגולציית בנקאות פתוחה אשר נקבעה לאחר הבנה כי קיימת בעיה ברמת הריכוזיות בשוק הפיננסי בבריטניה. בנובמבר 2014, לאחר שעלו חששות שקיימים ליקויים במערכת הבנקאות הקמעונאית,¹¹⁵ רשות התחרות הבריטית (Competition and Markets Authority, להלן: "CMA") פתחה בבחינת נושא אספקת שירותי בנקאות ללקוחות פרטיים ועסקים קטנים. באוגוסט 2016 ה-CMA פרסמה את הדוח והמסקנה הסופית לפיה אין מספיק תחרות במערכת הבנקאית. בעוד שלבנקים הוותיקים אין צורך להתחרות על לקוחות, הבנקים הקטנים מתקשים לצמוח. על מנת להגביר את התחרות בשוק הפיננסי, הוחלט להקל על יצירת שירותים דיגיטליים חדשים ובשנת 2018 יצאה לדרך רפורמת הבנקאות הפתוחה בבריטניה. תשעת הבנקים הגדולים בבריטניה וצפון אירלנד (להלן: "CMA9") נדרשו ליישם את הרגולציה ולשתף את המידע הפיננסי של לקוחות שיבקשו זאת בממשק טכנולוגי מאובטח בסטנדרט אחיד שיפותח לשם שיתוף המידע הפיננסי בין הגופים (להלן: "תקן בנקאות פתוחה").

לשם כך הוקם גוף שייסע ביישום ותחזוקה של תקן הבנקאות הפתוחה (Open Banking Implementation Entity) (להלן: "OBIE") ומונה נאמן יישום (Implementation Trustee) שיהיה אמון על קביעת השלבים לתכנון ויישום הרפורמה (להלן: "Roadmap").

תפקידו של ה-OBIE היה לסייע ביישום הרפורמה ולבחון את הצלחתה וכן הוא אמון על יצירת תקן הבנקאות הפתוחה ופרסום מדריכים המגדירים את הסטנדרטים שיאפשרו את העברת המידע בין הגופים. בנוסף, הוא פרסם מדריכים בנושאים נוספים, כגון **חווית משתמש** - המסייעים ביצירת חווית שימוש חלקה למשתמשים לאורך כל התהליך, כגון יצירת תהליך אימות קל ונוח ללקוחות. **תפעול** - מדריכים לעמידה בדרישות הרגולטוריות של מקורות המידע ובעלי הרישיון; **אבטחה** - מדריכים המסייעים לייצר תקן אבטחה משופר בתעשייה. כמו כן, אחת לתקופה מפורסמים מדריכים בנושא טרמינולוגיה והמידע שחשוב לשתף בו את הלקוחות על מנת שירגישו ביטחון לשתף את המידע. בנוסף, הגוף מפרסם מידע כללי על הרפורמה, מקרי בוחן שונים, דוחות שנתיים ורשימה של בעלי רישיון.

במרץ 2022, ה-CMA, משרד האוצר הבריטי (HM Treasury), ה-FCA ומאסדר מערכות התשלומים (Payment System Regulator, להלן: "PSR") פרסמו הצהרה משותפת הפורטת את התוכניות שלהם ביחס להמשך הפיקוח על אופן יישום רפורמת הבנקאות הפתוחה באנגליה.¹¹⁶ בהצהרה, נדון עתידו של ה-OBIE וצוין כי בסוף שנת 2022 ה-CMA עתידה להכריז על סיום שלב היישום של הרפורמה (בהתאם לשלבים שנקבעו מלכתחילה ב-Roadmap) ובהתאם

¹¹³ ראו התייחסות אחרונה בדוח של ה-OBIE Open Banking, "The Open Banking Impact Report" (June 2022).

¹¹⁴ ראו את הנתונים העדכניים בריכוז הספקים באתר של ה-OBIE: Open Baking, "Regulated Providers" (As of 3.11.2022).

¹¹⁵ Kristin Baker, "Open Banking Lessons Learned Review", Competition and Markets Authority (May 2022).

¹¹⁶ ראו התייחסות באתר של הממשלה הבריטית: The future oversight of the CMA's open banking remedies (March 2022).

צפוי להסתיים תפקידו של ה-OBIE. תחתיו, תוקם ישות חדשה שתמשיך את פיתוח הבנקאות הפתוחה בטווח הארוך.

בישראל, כאמור, בספטמבר 2016 ועדת שטרם הציגה את מסקנותיה והמלצותיה הסופיות בפני שר האוצר ונגידת בנק ישראל דאז, אשר הצביעו על המבנה הריכוזי בענף הבנקאות במגזרים הקמעונאיים ועל חסמי תחרות גבוהים, המתבטאים בהעדר חלופות לשירותי הבנקים הקיימים. בין היתר, המליצה הוועדה על שורה של צעדים אשר תכליתם לאפשר כניסה של שחקנים חדשים לתחום של מתן שירותים בנקאיים ופיננסיים.¹¹⁷

בהתאם לכך, נחקק בשנת 2017 החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות במטרה לשפר את התחרות והריכוזיות בשוק האשראי והבנקאות בישראל. לשם יישום החוק, מונתה הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי אשר תפקידה לעקוב אחר יישום הוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל, להמליץ על צעדים לשיפור והגברת התחרות בשוק האשראי, לערוך בדיקות תקופתיות של מצב התחרות בשוק האשראי ולאתר חסמים בהתפתחות התחרות בשוק. בוועדה משתתפים נציגי משרד האוצר, בנק ישראל, הממונה על שוק ההון, הביטוח והחיסכון, הממונה על התחרות והממונה על מערכות תשלומים בבנק ישראל. הוועדה פרסמה עד כה שלוש דוחות בנושא יישום החוק, ועבודתה צפויה להסתיים ביום 31 לינואר 2023, בחלוף שש שנים מפרסום החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות.¹¹⁸

בינואר 2020 המליץ צוות של משרד האוצר שהוקם על ידי שר האוצר דאז, להטיל את הפיקוח על תחום שירותי התשלום ועל פעילות שירותי מידע פיננסי על רשות ניירות ערך ובחודש נובמבר 2021 אישרה מליאת הכנסת בקריאה שלישית את חוק שירות מידע פיננסי, במסגרת אישור חוק ההסדרים והתוכנית הכלכלית לשנים 2021 ו-2022.¹¹⁹ חוק שירות מידע פיננסי מיישם את החזון של רפורמת הבנקאות הפתוחה במדינת ישראל.

הצלחת הרפורמות השונות שננקטו בישראל לקידום החדשנות וענף הפינטק תימדד באמצעות בחינת אופן היישום בפועל של החוקים השונים והרפורמות המקודמות בשנים האחרונות, כגון חוק שירות מידע פיננסי, חוק שירותים פיננסיים מוסדרים, השלמת חקיקת תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום, חיבור נותני שירותי תשלום חוץ-בנקאיים למערכות התשלומים, הקמת הסנדבוקס הרגולטורי, השלמת אסדרת הברוקר דילר ועוד.

במסגרת זאת, מומלץ אף לבחון דרכים לעידוד משקיעים מקומיים וגופים מוסדיים להשקיע בחברות פינטק הפעילות בישראל, בין היתר באמצעות מתן הקלות רגולטוריות בתחום הלימות ההון והטבות מיסוי. כדוגמה לכך, ניתן לשקול את הקמתה של קרן ממשלתית שתשקיע בחברות פינטק כאשר ההשקעה תהיה מותנית בפעילותן של החברות גם בשוק הישראלי. דוגמאות לקרנות כאמור ניתן לראות בדרום קוריאה¹²⁰ בסקוטלנד¹²¹ וסינגפור¹²². התנאים להשקעה הממשלתית עשויים להיות שונים בין המדינות השונות אך המטרה זהה, עידוד תעשיית הפינטק המקומית.

¹¹⁷ רשות ניירות ערך, [אסדרה ופיתוח שוק שירותי התשלום בישראל](#) (ינואר 2022).

¹¹⁸ [הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי](#).

¹¹⁹ רשות ניירות ערך, [דוח שנתי 2021](#) (ינואר 2022).

¹²⁰ [קישור](#).

¹²¹ [קישור](#).

¹²² [קישור](#).

מאחר ובישראל פועלים מספר מאסדרים בשוק הפיננסי במקביל - רשות ניירות ערך, בנק ישראל ורשות שוק ההון - עולה הצורך בהקמת גוף יישום, תחת משרד האוצר, אשר יכלול נציגים מכלל המאסדרים, לצד נציגי רשות התחרות על מנת לבחון את אופן הצלחת מימוש הרפורמות שקודמו בישראל מאז ועדת שטרומ. יש מקום לבחון גם את השתתפות נציגי השוק הפיננסי בגוף זה על מנת להבטיח קבלת תמונת מבט שלמה ומלאה של הגורמים השונים הפועלים בשוק הפיננסי בישראל, לרבות חברות הפינטק ונציגי המוסדות הפיננסיים שמולם ואיתם הם פועלים.

הקמת גוף כזה בעל מבט על אשר יעבוד במשותף עם השחקנים בתעשייה ועם המאסדרים השונים, יכול להביא להגשמת החזון של ועדת שטרומ, לשיפור התחרות בשוק הפיננסי, לפתיחת השוק לכניסתם של גופים חדשים ולשיפור מצבם של הלקוחות. במסגרת זאת, יכול אותו גוף לפעול גם לפרסום תקנים ומדריכים בנושא רמת שירות במטרה לייצר חווית שימוש חלקה, מהירה וזמינה למשתמשים ובדבר האופן בו ראוי ליצור שיתופי פעולה בין הגורמים השונים הפעילים בשוק הפיננסי.



סיכום

מסמך זה ביקש לבחון את תרומת ענף הפינטק לכלכלה, את השימושים והיישומים השונים שלו בשוק הפיננסי, על מוסדותיו וצרכניו, את מה שנעשה עד כה לשם קידום ענף הפינטק בישראל ואילו חסמים נותרו עדיין בפני ענף הפינטק, בהם יש לטפל בהקדם האפשרי.

אין ספק שבישראל, המתגאה במגזר היי-טק מפואר ובחדשנות פורצת דרך בתחומים רבים ומגוונים, כולל בשוק הפיננסי, יש מקום לבחון אילו צעדים יש לנקוט על מנת לוודא שחברות הפינטק יוכלו לפעול בישראל ולסייע בקידום התחרות בשוק הפיננסי, בשיפור המוצרים והשירותים הפיננסיים המוצעים ללקוחות ולבתי עסק ובפיתוח השוק הפיננסי בכללותו.

צעדים רבים וחיוביים ננקטו עד היום לשיפור התחרות בשוק הפיננסי. אך הדרך עודנה רצופת אתגרים - יש להשלים את יוזמות החקיקה השונות להסדרת פעילותן של חברות פינטק הפועלות בתחום התשלומים, להסדיר צו איסור הלבנת הון התואם את אתגריהן ואת אופי פעילותן הדיגיטלי, לוודא כי אין חסמי כניסה המונעים מחברות אלו להיכנס לפעילות בישראל באמצעות המערכת הבנקאית ובאמצעות השתתפות ישירה במערכות התשלומים בישראל, להקים ארגז חול רגולטורי אשר יעודד חדשנות בתחומים נוספים פורצי דרך, ולבסוף לוודא כי אופן יישומם של אותם צעדים לא מחטיא את המטרה שלשמה הם עוצבו מלכתחילה.

יש מקום ליצירת שיח משותף, בין-משרדי, בהשתתפות נציגי המאסדרים הפיננסיים השונים, לצד נציגי רשות התחרות ובהובלת משרד האוצר, הכולל נציגים גם של השוק הפיננסי על משתתפיו השונים, בכדי לוודא שאופן יישום הרפורמות השונות משיג את מטרותיהן, מקדם את החדשנות ומסיר חסמים בפני חברות פינטק המעוניינות להיכנס לפעילות בישראל.



נספח א' מתודולוגיה לחישוב ה-GVA

לצורך הערכת נתוני ה-GVA של מגזר הפינטק בישראל והערכת תרומתו הישירה של הפינטק לכלכלה הישראלית, והערכת תרומתו הישירה של הפינטק לכלכלה הישראלית, הוערכו נתוני ההכנסות המשוערים של 550 חברות פינטק, בהתאם ליחס התפוקה של ענף שירותי מידע ותקשורת (ראו תרשים 9 להלן), אשר מקורו בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

550 החברות כללו 462 חברות קטנות עם מספר עובדים מוערך של פחות מ-100 עובדים, כמו גם חברות גדולות יותר, הכוללות חברות בינלאומיות גדולות כמו eToro ו-Payoneer. לאור אופיין הבינלאומי של החברות, נערכו אומדנים לצורך ביצוע שקלול, המבוסס על חלקם היחסי של העובדים המועסקים בישראל לבין כמות העובדים הכוללת. אומדנים אלו שימשו לצורך הערכת הקצאת ההכנסות העולמיות ל-GVA בישראל.

נתוני ההכנסות נאספו עבור 283 מתוך 550 חברות פינטק ישראליות, ממקורות הכוללים נתונים פומביים כגון Pitchbook ו-Crunchbase, ומסד הנתונים של IVC. בעבור החברות שבגין לא נמצא מידע¹²³, בוצעה הערכה המבוססת על היקף מספר העובדים בחברות לפי חלוקה לטווחים כפי שיפורט להלן.

תרשים 9: הערכת אומדני הכנסות בחתך לפי היקף תעסוקה

היקף תעסוקה (כמות עובדים)	גודל חברה	כמות חברות עם נתוני הכנסה	כמות חברות ללא נתוני הכנסה	הכנסה ממוצעת (במיליון \$)
1-100	קטנה	219	243	7
101-200	בינונית	37	8	20
201-300	בינונית	3	3	56
301-400	בינונית	3	1	78
401-500	בינונית	17	1	148
501-700	בינונית	0	0	-
701-900	גדולה	0	0	-
901-1000	גדולה	2	0	127
+ 1000	גדולה	2	0	523

חברות בינלאומיות - לצורך ייחוס ההכנסות לישראל, נאספו נתוני העובדים של חברות בינלאומיות עם הכנסות הגבוהות מ-100 מיליון דולר בשנה (17 חברות). נתוני העובדים של חברות עם הכנסות הנמוכות מ-100 מיליון דולר הוערכו על בסיס מדגם של 20 חברות, שחולקו לשתי קבוצות: חברות קטנות, המעסיקות עד 100 עובדים (8 חברות), וחברות בינוניות, המעסיקות בין 101 ל-700 עובדים (12 חברות).

123 כ-260 חברות בגין לא נמצאו נתוני הכנסות.

תרשים 10: הכנסות וערך מוסף גולמי (GVA) לשנת 2021 לפי גודל העסקה של החברות במיליוני דולר

גודל חברה	הכנסה גלובלית	הכנסה בישראל	שיעור ההכנסה בישראל	ערך מוסף גולמי (GVA)
קטנה	3,086	1,942	63%	1,090
בינונית	4,092	1,902	47%	1,070
גדולה	1,300	679	52%	381
סה"כ	8,478	4,526	53%	2,542

הערכת ה-GVA של ענף הפינטק - לצורך ביצוע ההערכה נעשה שימוש ביחס התפוקה (כלומר- הכנסות מתוך ה-GVA) של תתי-ענפים רלוונטיים בסקטור שירותי המידע והתקשורת (ICT), שלו מאפיינים דומים לאלה של ענף הפינטק. יחס התפוקה בתתי-ענפים אלה בענף שירותי המידע והתקשורת הוא 1.78¹²⁴, ויישומו על ענף הפינטק מראה כי ה-GVA שלו היה 56% מגודל התפוקה הכוללת (במונחי פדיון). הנחה זו יושמה על אומדן ההכנסות השנתי של ענף הפינטק בשנת 2021 הנאמד ב-4,526 מיליון דולר כמפורט לעיל, הניבה תוצאה של GVA מוערך של 2.5 מיליארד דולר (כ-8.2 מיליארד שקל).

תרשים 11: יחס תפוקה לשנת 2020 במחירי 2011, במיליוני שקל: ¹²⁵ ¹²⁶

תתי-ענפים בשירותי מידע ותקשורת (ICT)	ערך מוסף גולמי (GVA)	אומדן הכנסות (Output)	יחס GVA (Output)
הוצאה לאור, עיבוד נתונים ותיקון מחשבים	2,964	6,849	2.31
תכנות וייעוץ בתחום המחשבים ושירותים אחרים	61,943	104,594	1.69
שירותי תקשורת	16,853	34,162	2.03
סה"כ	81,759	145,605	1.78

¹²⁴ בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: [Business - Statistical Abstract of Israel 2021 - No.72](#)

¹²⁵ על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ראו הערה מס' 124.

¹²⁶ GVA מחירי בסיס של תעשיות השוואה עודכנו למחירי 2021 לצורך השוואה למגזר הפינטק. זה נעשה על ידי יישום דפלטור התמ"ג המרוזם מקור (OECD) התאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: [Business - Statistical Abstract of Israel 2021 - No.72 \(cbs.gov.il\)](#).

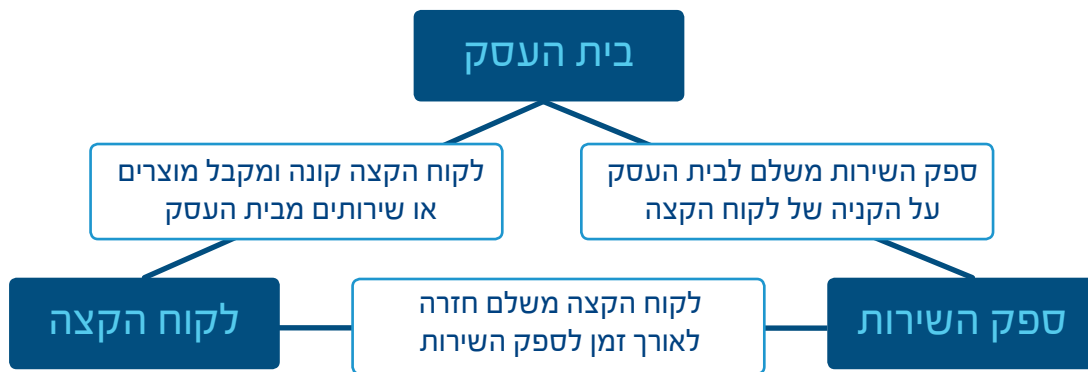
נספח ב' התפתחות מתן אשראי אגב פעולות תשלום - Buy Now, Pay Later

תעשיות התשלומים והמסחר האלקטרוני עוברות "חדשנות משבשת" בעקבות השימוש הגובר בשירות "קנה עכשיו, שלם אחר כך" (Buy Now, Pay Later, להלן: "BNPL" או "השירות") המאפשר לצרכנים אפשרות מימון חדשנית לטווח קצר.¹²⁷

תיאור השירות

מקובל להתייחס אל השירות ככזה המאפשר ללקוח לבצע רכישה בבתי עסק, בצורה מקוונת באינטרנט או פיזית בחנות, מבלי לשלם את מלוא הסכום במועד הרכישה.¹²⁸ ברובם ככולם של המקרים, ללקוח ניתנת האפשרות לדחות או לפרוס את התשלום לאורך זמן למספר תשלומים שווים מבלי לשלם ריבית או קנס, במידה והוא עומד במועדי ההחזרים,¹²⁹ זאת בעוד שבמועד הרכישה ספק השירות משלם לבית העסק בעבור הקניה. (ראו תרשים 12)

תרשים 12: תיאור השירות



דה פקטו במועד הרכישה נעשה הסכם בין ספק השירות לבין הלקוח במסגרתו הספק מתחייב לממן את הרכישה ולשלם לבית העסק בעבור המוצר והלקוח מתחייב לשלם בחזרה לספק השירות לאורך זמן במספר תשלומים.¹³⁰ המשמעות היא שבמועד הרכישה ספק השירות נותן ללקוח אשראי. ההחלטה האם לתת את האשראי נעשה באמצעות הליך חיתום רך, מהיר ודיגיטלי המתבסס על מידע אלטרנטיבי לזה המשמש לדירוג האשראי. בעוד ששלוש לשכות האשראי המסורתיות והגדולות בארצות הברית מבססות את הדירוג שלהם בעיקר על מספר חשבונות האשראי המשייכים

¹²⁷ המונח "חדשנות משבשת" (Innovation Disruptive) נטבע לראשונה במאמר של פרופסור ג'וזף באואר ופרופסור קלייטון כריסטנסן מאוניברסיטת הרווארד (Harvard) בשנת 1995. המונח מתאר מצב שבו חדשנות בשוק מסורתי מביאה לטרנספורמציה שבעקבותיה מוצרים או שירותים שהיו יקרים או מתוחכמים ביותר מונגשים לאוכלוסייה רחבה יותר בצורה פשוטה וזולה יותר. למאמר המלא: Bower, J. L., and C. M. Christensen. "Disruptive Technologies: Catching the Wave." Harvard Business Review 73, no. 1 (January–February 1995): 43–53.

¹²⁸ שירות ה-BNPL אינו מוגדר בחקיקה הישראלית או הבינלאומית, אולם כפי שעולה מהכתיבה בתחום נהוג להתייחס אליו כשירות פריסת או דחיית תשלום לאורך זמן ללא ריבית או קנס, ראו התייחסות באתר "אינסיידר" (Insider).

¹²⁹ ראו התייחסות לנושא הריבית והקנס בעמוד 1 למאמר הבא: Diana Milanese, Buy Now, Pay Later ("BNPL") Under Regulatory Scrutiny – The Evolving Regulatory Landscape for BNPL in the United States, the United Kingdom, and Europe, Stanford-Vienna TTLF Working Paper No. 89, <http://ttlf.stanford.edu>.

¹³⁰ ראו דוח שפורסם באוסטרליה בנושא: Australian Securities & Investments Commission, Review of buy now pay later arrangements, Report 600 (Australia Securities & Investments Commission, 2018); See also Australian Securities & Investments Commission, Buy now pay later: An industry update, Report 672 (Australia Securities & Investments Commission, 2020).

ללקוח; סוג החשבונות שהלקוח מחזיק; היסטוריית עמידה בתשלומים: החזרי כרטיסי אשראי, פריסת תשלומים, הלוואות סטודנטים ומשכנתאות; שיעור השימוש במסגרת האשראי המוקצית ללקוח; אורך היסטוריית האשראי; ומספר הפעמים שפנו לבחון את דירוג האשראי של הלקוח, כך שבחינה מרובה פוגעת בדירוג האשראי.¹³¹ ספקי השירות בעיקר מתבססים על "מידע אלטרנטיבי" הכולל כל מידע שלא משמש את שלוש לשכות האשראי הגדולות, בין היתר הם עושים שימוש בנתוני זמן אמת של תזרימי מזומנים של הלקוחות, היסטורית עמידה בהחזרי תשלומים בין ספק השירות לבין הלקוח והיסטורית עמידה בתשלומים שהם לא הלוואה, כמו לדוגמה שכירות, חשבונות חשמל ומים.¹³² בנוסף, ספקי השירות מנסים להשיג כל מידע נוסף שיכול לשמש אותם, החל מסוג המכשיר הסלולארי או המחשב של הלקוח, ועד הגיל, מין וגזע שלו.

הענף נמצא בעיצומה של צמיחה מהירה. דוח של הלשכה האמריקאית להגנה פיננסית על הצרכן (Consumer Financial Protection Bureau, להלן: "CFPB") שפורסם בספטמבר 2022 ניטר את פעילותן של חמש ספקי השירות הגדולים בארצות הברית: Affirm, Afterpay, Klarna, PayPal ו-Zip. הדוח מציג מסקנה לפיה משנת 2019 עד 2021, מספר הלוואות ה-BNPL שמקורן בארה"ב וניתנו על ידי חמש ספקי השירות גדל ב-970 אחוז, מ-16.8 ל-180 מיליון דולר, ואילו שווי המוצרים שנקנו באמצעות השירות (Gross Merchandise Volume, להלן: "GMV") צמח ב-1,092 אחוזים, מ-2 מיליארד דולר ל-24.2 מיליארד דולר.¹³⁴ ברמה הגלובלית, ה-GMV של התעשייה צפוי לחצות את רף ה-680 מיליארד בשנת 2025 (סכום המייצג 12% משווי המסחר האלקטרוני בסחורות).¹³⁵

ממאמר של חברת הייעוץ מקינזי (McKinsey & Company) שפורסם ביוני 2022, הפופולריות של השירות אצל הלקוחות נובעת בראש ובראשונה מכך שהלקוחות מעדיפים להשתמש בשירות זה הניתן ללא ריבית, כל עוד הלקוחות עומדים בהחזרים, בניגוד לכרטיסי האשראי המסורתיים המחייבים ריבית (ראו תרשים 13). עוד סיבות לשימוש הגובר בשירות זה הינן הצגת ההחזרים בצורה קלה הניתנת לחיזוי והבנה והטמעת השירות באופן פשוט ואינטואיטיבי בממשקי הקניות האינטרנטיים.¹³⁶ בנוסף, הליך החיתום הייחודי מאפשר לקבל את האשראי בצורה מהירה יותר מהדרכים המסורתיות. יצוין כי מכיוון שמודל החיתום בנוי מאלגוריתמים מתקדמים המתבססים על מידע אלטרנטיבי לדירוג האשראי, ספקי השירות יודעים ומצליחים לתת אשראי ללקוחות שסורבו על ידי המערכת המסורתית (מודרי אשראי). הניתוח של ה-CFPB מראה כי 73 אחוז מהבקשות לקבלת השירות מאושרות ושיעור החובות האבודים של ספקי השירות הוא 3.8 אחוז.¹³⁷

הצמיחה של הענף יוצרת תועלת גם לבתי העסק. בתי עסק המטמיעים את השירות באתרי המכירות המקוונים או פיזית בחנויות בנקודות המכירה (Point of sale, להלן: "POS") מאפשרים ללקוחות, שבמועד הרכישה אין להם מספיק כסף או מסגרת אשראי לשלם בעבור הרכישה, לבצע את הקניה. כך, בתי העסק נהנים מיחס המרה גדול יותר של לקוחות שמסיימים את הביקור בחנות ברכישה והגדלה של סך הרכישות - כראיה לכך, ספק השירות Affirm מדווח כי בתי העסק המשתמשים בשירות שלו חווים עליה של 85 אחוז בשווי רכישה ממוצעת (Average Order Values).

¹³¹ נהוג להתייחס ל-Equifax, Experian and TransUnion כשלושת לשכות הדירוג הגדולות בארה"ב. בנוסף, ראו התייחסות באתר של אקוויפקס (Equifax) למידע המשמש את הליך הדירוג: "How Are Credit Scores Calculated?" Equifax.

¹³² לדוגמה, ראו את התייחסות בעמודים של הספקיות הבאות: "קלרנה" (Klarna) ו"אפירם" (Affirm).

¹³³ המונח Gross Merchandising Value שווה לסך כל התשלומים שנערכו באמצעות פלטפורמת BNPL.

¹³⁴ ראו הערה מס' 52.

¹³⁵ ראו הערה מס' 53.

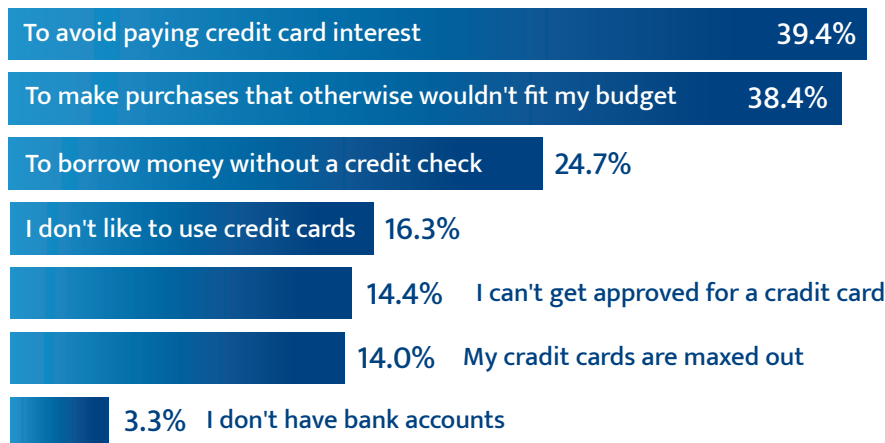
¹³⁶ ראו הערה מס' 54.

¹³⁷ ראו הערה מס' 55.

להלן: "AOV"¹³⁸. בנוסף, ספק השירות Afterpay מדווח כי בשנת 2021, בתי העסק המשתמשים בשירות שלו הגדילו מכירות ב-8.8 מיליארד דולר.¹³⁹ ואכן, גם סקר של חברת המחקר של Business Insider שבו השתתפו מעל ל-1800 אזרחים אמריקאים מראה כי 38.4 אחוז מהמשתתפים משתמשים בשירות על מנת לרכוש מוצרים שלא נכנסים בתקציב שלהם.¹⁴⁰ (ראו תרשים 13).

תרשים 13: סיבות לשימוש של לקוחות אמריקאיים בשירות BNPL

Reasons Why US Consumers Use BNPL Services



Note: Respondents were able to select multiple responses

Source: The Mothley Fool, 2020

Methodology: The Ascent distributed the survey via Pollfish to 1,862 US consumers ages 18+ on July 7, 2020. Effortd were made to create a representative sample, but no strict statistical testing was performed

מודל עסקי

כיוון שבמרבית המקרים השירות ניתן ללא ריבית נוצרו שני מודלים עסקיים עיקריים באמצעותם ספקי השירות מרוויחים.¹⁴¹ המודל העסקי בו ספק השירות בוחר, משתנה לפי מאפייניו הייחודיים. במודל הראשון נמנות בעיקר חברות פינטק שהוקמו במטרה להיות ספקי שירות, כמו לדוגמא חמש החברות שנזכרו בדוח של ה-Affirm, CFPB (Afterpay, Klarna, PayPal, Zip). החברות הללו מתקשרות עם בית העסק שמציע את השירות בחנות הדיגיטלית או הפיזית שלו. כאמור, באמצעות השירות בתי העסק נהנים מהגדלת המכירות ולכן הם משלמים עמלה על כל רכישה או סכום קבוע לספק השירות.

המודל השני ייחודי לחברות העוסקות בסליקה ומציעות את השירות אגב פעולת הסליקה. כך לדוגמא, חברת Apple, המציעה את שירות Apple Pay, השיקה ביוני 2022 בארצות הברית את שירות Apple Pay Later. בשונה מהחברות במודל הראשון, Apple לא מחייבת את בתי העסק בגין השימוש של לקוחות הקצה בשירות והוא מוצע חנם אגב פעולת תשלום באמצעות Apple Pay. Apple גובה 0.15% מבית העסק בעבור כל סליקת תשלום באמצעות Apple Pay, ולכן

¹³⁸ ראו התייחסות באתר של ספק השירות אפירם (Affirm):

Affirm, "Increase average order value and customer purchasing power" (as of 6.11.2022)

¹³⁹ ראו דוח של ספק השירות אפטרפיי (Afterpay): (September 2021) "The Economic Impact of Buy Now, Pay Later in the US". Afterpay.

¹⁴⁰ ראו כתבה שפורסמה בביזנס אינסיידר (Indiser Business): "Buy Now Pay Later Report: Market trends in the ecommerce financing, consumer credit, and BNPL industry" (February 2022). Business Insider.

¹⁴¹ חשוב לציין, על אף שבמרבית המקרים השירות ניתן ללא ריבית, ככל והלקוח מאחר בתשלום הוא יכול להיות מחויב בריבית פיגורים.

אומנם היא אינה מרוויחה ממתן שירות ה-BNPL אך מרוויחה בצורה עקיפה בעקבות הגדלת היקף המכירות וכתולדה מכך רווחיה גדלים בעקבות הגדלת נפח הסליקה באמצעות Apple Pay. חשוב לציין, ש-Apple מחזיקה מאגר מידע ענק על לקוחותיה ולכן יכולה לצמצם את הסיכון של הליך החיתום ולמנוע הונאות.¹⁴²

יש לציין, המודל העסקי של מרבית החברות התעצב בתקופה של ריבית אפסית שאפשרה לספקי השירות לגייס מימון לפעילותם במחיר נמוך ובכך להציע את השירות ללא ריבית. אולם, בתקופה של אינפלציה גואה וריבית עולה, המודל העסקי של ספקי השירות לפיו השירות ניתן בריבית אפסית מתערער - שולי הרווח של הספקים מצטמצמים והיקף ההוצאות של לקוחות הקצה על מוצרי צריכה קטן. לכן, יכול להיגרם מצב המסכן את ספקי השירות בו היקף הרכישות באמצעות השירות תקטן ובמקביל גם שולי הרווח בכל עסקה.¹⁴³

התועלות הכרוכות בשירות

שירות ה-BNPL מרחיב את נגישותם של הלקוחות ושל בתי עסק לאשראי. השירות מאפשר לבתי עסק למכור מוצרים ביתר קלות, ואף מנגיש את האשראי לעסקים ולקוחות שהתקשו לקבלו באפיקים המסורתיים. מעבר לכך, לפי ממצאי הבנק הבינלאומי לסליקה, ה-BIS, איכות החיתום גבוהה יותר למרות הרחבת האוכלוסיות הזכאיות לאשראי. התחרות שנוצרה בתחום האשראי בגין כניסת טכנולוגיה המאפשרת יכולת ניהול טובה ומהירה יותר של סיכונים האשראי, מאפשרת גם את הוזלתו, בייחוד עבור לקוחות איכותיים, בשל שיפור השימוש במידע.

תועלת נוספת הכרוכה בהרחבת אפיקי המימון באופן כללי בישראל היא שיפור ההכלה הפיננסית.¹⁴⁴ כאמור, הליך החיתום של ספקי שירות זה הוא רך יותר ומבוסס על אלגוריתמים מתקדמים הנשענים על מידע אלטרנטיבי לזה שבו משתמש הליך החיתום המסורתי, כך ספקי השירות יודעים ומצליחים לתת אשראי ללקוחות שסורבו על ידי המערכת המסורתית. **כניסת השירות תביא להרחבת היקף האוכלוסיות הזכאיות לאשראי. לחילופין, גם כאלו הזכאים לאשראי יוכלו ליהנות מאשראי נוסף.** בשל חשיבותם הרבה של השירותים הפיננסיים, הנגשת אשראי לפלח גדול יותר מהאוכלוסייה יכולה לסייע בהפחתת אי-השוויון, הגברת הצמיחה הכלכלית, צמצום הכלכלה השחורה והפשיעה הכלכלית והכללית.¹⁴⁵

בנוסף, בפריסה לתשלומים מסורתית על ידי חברות כרטיסי האשראי כל הסכום שהלקוח טרם שילם במלואו תופס נפח ממסגרת האשראי שלו חודש בחודשו ומצטמצם בהדרגה עד סיום החזר כל התשלומים. לעומת זאת, בפריסה שניתנת בשירות ה-BNPL, הסכום שנתפס במסגרת האשראי בכל חודש הוא בגובה של התשלום היחסי שהתבצע בפועל באותו החודש. **כך למעשה, שירות ה-BNPL מביא לניצול יעיל יותר של מסגרת האשראי, בהשוואה לאופן השימוש במסגרות האשראי המסורתיות.** עם זאת, חשוב לציין כי בהגדרת היקף האשראי באמצעות הליך חיתום רך נוצר סיכון לספקי השירות וללקוחות הקצה הנסמכים על אפיק המימון שלהם. לפיכך, יש לקבוע כללים אשר יבטיחו שהלקוחות יקבלו את ההגנה הצרכנית הראויה מבלי להגביל את השימושויות והאטרקטיביות של השירות. בעניין זה עוסקות הצעות הסדרה שונות של התחום במדינות שונות בעולם.

¹⁴² ראו כתבה בנושא שפורסמה בוואל סטריט ג'ורנל (Journal Street Wall):

The Wall Street Journal, "Apple Goes Deeper Into Finance With Buy Now, Pay Later Offering" (June 2022).

¹⁴³ הסיכון למודל העסקי של ספקי השירות משתקף גם במחיר המניות שלהם, כך לדוגמה, נכון ליום 8.11.2022 המניה של חברת אפירם (Affirm) (נסחרת תחת הטיקר AFRM) ירדה מתחילת השנה (YTD) כ-83 אחוז וכ-90 אחוז מהמקסימום שלה שנרשם בנובמבר 2021 וחברת סקוואר (Square) ואפטי רפיי (Afterpay) (שתיהן התאחדו ונחסרות יחד תחת הטיקר SQ) מדווחות על ירידה מתחילת השנה (YTD) של כ-60 אחוז וכ-77 אחוז מהמקסימום באוגוסט 2022.

¹⁴⁴ דוח צוות בין-משרדי לגיבוש תכנית לאומית להגברת ההכלה הפיננסית, ראו הערה מס' 21.

¹⁴⁵ שם, עמ' 5.

הצעות להסדרת התחום

ברמה הבינלאומית, במרבית המדינות השירות מתבסס על התשתית המשפטית הקיימת של חוקי האשראי והתשלומים וטרם פורסמה רגולציה ייעודית להסדרת הנושא. כמו כן, בחלק מהמדינות התשתית המשפטית הקיימת מאפשרת לספקי השירות לעצב את השירות כך שהוא יוחרג מתחולת החוק. כך לדוגמא, **בבריטניה**, חוק שירותים ושוקים פיננסיים (Financial Services and Markets Act 2000) מסדיר את היקף התחולה של חוקי האשראי הצרכניים וקובע חריג לפיו חברות המציעות ללקוח הסכם אשראי בסכום קבוע מראש; לתקופה עד 12 חודשים; בפריסה של עד 12 החזרים; והאשראי ניתן ללא כל ריבית או חיוב אחר - הוא מוחרג מתחולת החוק.¹⁴⁶ לנוכח המגמה הגדלה של השימוש בשירות ה-BNPL בבריטניה, בפברואר 2021 - פורסם דוח הסוקר את השינוי והחדשנות בשוק האשראי הלא מפוקח בבריטניה במטרה לבחון כיצד הרגולציה המתפתחת צריכה לתמוך בשוק ההלוואות הלא מובטחות (Unsecured) (להלן: **"Woolard Review"**).¹⁴⁷ אחת המסקנות של הדוח היא ששירות ה-BNPL בעל פוטנציאל לגרום נזק לאזרחים - לכן, הממשל הבריטי הודיע על כוונתו להסדיר את השירות בצורה ייעודית. באוקטובר 2021, משרד האוצר הבריטי פרסם להיוועצות עם הציבור מסמך בנושא גישתו להסדרת השירות וביוני 2022 פורסמו המסקנות מההיוועצות.¹⁴⁸ החקיקה צפויה להתפרסם באמצע 2023. אולם, כבר במועד זה ניתן ללמוד ממסמך ההיוועצות עם הציבור על הלך הרוח של המחוקק הבריטי. להלן בקצרה יתוארו עיקרי הדברים המבססים מתן הגנות צרכניות במהותן. ראשית, בבריטניה קיימת אסדרה ברורה בנושא של פרסום ושיווק מוצרים פיננסיים. באופן דומה כל בית עסק אשר ירצה לפרסם את שירות ה-BNPL יידרש לאשר את תוכן הפרסום עם בעל רישיון פרסום.¹⁴⁹ שנית, ספקי השירות יידרשו לתת ללקוחות מידע טרם ביצוע הסכם האשראי (Pre-contractual information, להלן: **"מידע טרום הסכמי"**). לאור מאפייניו הייחודיים של השירות, המידע הטרם הסכמי יהיה רזה ביחס למידע שמספקות חברות מתן האשראי המסורתיות. באופן דומה, לאור רמת הסיכון הנמוכה של השירות, החוק יקבע את התוכן והצורה הספציפיים של הסכם האשראי אשר יהיה גם הוא מצומצם ביחס להסכמי אשראי מסורתיים. שלישית, על השרות יהיה לעמוד בסטנדרטים של הגינות ואמינות במהלך תהליך מתן האשראי ובדרישות סביב האופן בו ספקי השירות מתייחסים ללקוחות בקשיים כלכליים. רביעית, קביעת כלל "ביצוע לא תקין" (Improper execution) לפיו הסכם שמבוצע שלא בצורה ראויה, כלומר שלא נחתם בהתאם לדרישות התוכן והצורה הספציפיים שיקבעו ברגולציה, לא יהיה ניתן לאכיפה כנגד הלווה ללא צו בית משפט. חמישית, סעיף 75 לחוק האשראי הצרכני הבריטי (Consumer Credit Act 1974) לפיו ספק כרטיסי האשראי אחראי באופן משותף ובנפרד לכל הפרת חוזה או מצג שווא על ידי בית עסק יחול גם על ספק שירות ה-BNPL.¹⁵⁰ שישית, בדומה להסכמי אשראי מסורתיים, לקוחות יוכלו להתלונן בפני נציג תלונות הציבור הפיננסיות (Financial Ombudsman Service, להלן: **"FOS"**).¹⁵¹

¹⁴⁶ ראו סעיף 2(F) 60 בחוק שירותים ושוקים פיננסיים הקובע את החריג: [Financial Services and Markets Act 2000 \(Regulated Activities Order\) 2001](#).

¹⁴⁷ ראו דוח בנושא השינוי והחדשנות בשוק האשראי הלא מפוקח בבריטניה: Financial Conduct Authority, ["The Woolard Review - A review of change and innovation in the unsecured credit market"](#) (February 2021).

¹⁴⁸ ראו מסמך היוועצות ומסמך המסקנות של משרד האוצר הבריטי (HM Treasury) בנושא השירות: ["Regulation of Buy-Now Pay-Later Consultation" \(October 2021\)](#); ["Regulation of Buy-Now Pay-Later Response to Consultation" \(June 2022\)](#).

¹⁴⁹ ראו הרחבה בדבר משטר הפרסום בבריטניה באתר של פירמת עו"ד שרמן אנג שטרלינג: ["Tightening The Financial Promotions Framework In The UK"](#) (as of 7.11.2022).

¹⁵⁰ ראו את חוק האשראי הצרכני של בריטניה: [Consumer Credit Act 1974](#).

¹⁵¹ נציג תלונות הציבור הפיננסיות (Financial Ombudsman Service) הוא גוף ציבורי עצמאי שהוקם על ידי הפרלמנט הבריטי על מנת לברר תלונות בין עסקים פיננסיים לבין הלקוחות שלהם, ראו הרחבה באתר של ה-FOS: ["Governance and funding"](#), Financial Ombudsman Service, (as of 7.11.2022).

באוסטרליה, ביוני 2022, שר השירותים הפיננסיים, סטפן ג'ונס, הצהיר שהממשלה באוסטרליה תפעל לקדם רגולציה שתקבע כללים לשירותי ה-BNPL, אשר נכון להיום אינם מוסדרים תחת הרגולציה ומוחרגים מחוק האשראי הצרכני המסורתי (National Consumer Credit Protection Act). בהצהרתו התייחס השר לכך שהנושא יכנס תחת רגולציית האשראי הצרכני הקיימת ולא תחת רגולציה נפרדת - הרגולציה צפויה להתפרסם באמצע שנת 2023. נקודת המוצא לאותה הרגולציה תהיה הקוד הוולונטרי שפרסם ארגון התעשייה הפיננסית האוסטרלי (Australian Finance Industry Association, להלן: "AFIA") המגדיר שיטת עבודה מומלצת לספקי השירות, במטרה להעלות בצורה פרו-אקטיבית את ההגנה על לקוחות הקצה מעבר לסטנדרט הקבוע בחוק. הקוד נכתב בשיתוף עם שמונת ספקי השירות המרכזיים בשוק האוסטרלי וקדמה לו היוועצות עם מספר בעלי עניין, כגון לקוחות קצה, נציגים מהממשלה, מאסדרים, בתי עסק המשתמשים במוצר וספקי השירות.¹⁵² הקוד קובע מספר התחייבויות שעל ספקי השירות לעמוד בהן. ראשית, נקבע כי על ספקי השירות להתרכז בלקוחות הקצה ולהעניק שירות המתחשב במאפייניו הייחודיים של כל לקוח. ככל ולקוח פגיע ברמה מסוימת, ספקי השירות מתחייבים שיעשו כל שביכולתם כדי להגן עליו ברמה הנאותה. בנוסף, על מנת להבטיח שהשירות תואם את צרכי הלקוח, טרם מתן האשראי על ספקי השירות לבצע הערכת יכולת עמידה בהחזרים והם נדרשים מעת לעת לפנות לצרכנים על מנת לקבל משוב על השירות. שנית, ספקי השירות מתחייבים לפעול בשקיפות במהלך התקשרויות עם צרכנים, כמו כן הם מתחייבים להכשיר את הצוותים שלהם על מנת לזהות לקוח פגיע - כלומר, לקוח אשר נמצא בנסיבות חיים ספציפיות אשר יכולות להקשות על יכולת עמידתו להחזר האשראי, כמו לדוגמא, תאונה, גירושין ופיטורין או לחילופין, לקוח בעל מאפיינים אישיים וחברתיים שיכולים להשפיע על יכולת הניהול הפיננסי שלו, כמו למשל לקוח שאינו דובר אנגלית, בעל הנחות תרבותיות או גישה שונה לכסף, או בעל ליקוי קוגניטיבי או התנהגותי כתוצאה מנכות שכלית, מחלות נפשיות, בעיות בריאותיות כרוניות או גיל. שלישית, במקרה שלקוח קצה אינו עומד בהחזרים, ספקי השירות מתחייבים לפנות אליו טרם חיובו בריבית פיגורים. רביעית, כדי לא להטעות את הלקוח, ספקי השירות מתחייבים שהחומר השיווקי יהיה כתוב בשפה ברורה. חמישית, ספקי השירות מתחייבים להתייחס לתלונות של לקוחות קצה בצורה הוגנת. ככל והצדדים לא יגיעו להסכמה נקבע מנגנון ליישוב סכסוכים. שישיית, נקבע מנגנון בקרה על בתי עסק, במסגרתו ספק השירות מתחייב שלא לעבוד עם בתי עסק שאינם פועלים בהתאם לקוד.

ניתן לראות התייחסות להסדרת התחום גם במדינות נוספות. **במלזיה** המאסדר הפיננסי (Bank Negara Malaysia) הודיע לאחרונה כי הוא צפוי לקדם חקיקה בנושא במהלך שנת 2023 והממשלה **בניו-זילנד** הודיעה כי היא בוחנה האם לקבוע רגולציה בתחום.¹⁵³ בנוסף, חשוב לציין כי נכון להיום לא קיימת רגולציה ייחודית לתחום באירופה ובארצות הברית.¹⁵⁴

על אף שבישראל טרם פורסמה אסדרה ייחודית לשירות, המסגרת המשפטית הקבועה בחוק אשראי הוגן מעניקה הגנות צרכניות החלות בכל סוגי עסקאות האשראי הצרכני הניתן, לא משנה מיהו ספק האשראי.¹⁵⁵ בנוסף, השלמת חקיקת תזכיר חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום צפויה לאפשר לנותני שירותי תשלום שיקבלו רישיון מרשות ניירות ערך, לתת אשראי אגב תשלום, בתנאים שנקבעו בתזכיר, וזאת ללא צורך בקבלת רישיון נוסף מרשות שוק ההון.

¹⁵² ראו את הקוד הוולונטרי שפרסם ארגון התעשייה הפיננסית האוסטרלי (Australian Finance Industry Association): Australian Finance Industry Association, "Buy Now Pay Later Code of Practice" (March 2022).

¹⁵³ ראו מאמר בנושא: Low Shen, Morris James and Rajaee Rouhani. "Buy now, pay later, regulate soon" (June 2022).

¹⁵⁴ ראו הערה מס' 153.

¹⁵⁵ [חוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993](#).

